

kollektif 11/11

ekososyalist dergi | kasim aralik 2011 | sayi: 11

Van'da Olmak mı Zor, Vanolmak mı?

Van'da kedi olmak mı zordur, yoksa ayakta ölmek mi? Van'da bir göl olmak mı zordur; yoksa kürtlerin zor günlerde nasıl para pul hesabı yapmadıklarını dinlemek mi? Yardım bohçasının içinden çıkan parayı gönderen ailenin avına çıkan kifayetsizlerle yaşamak mı? Ölecek yer bulamayan patronların ahiretsiz selamlığında olmak mı zor, yoksa kurban bayramında otel odasında kurtarma gönüllüsü olarak kalmak mı? Hangi kurbanı göz kırpmak zor? Bayram Otel'i'nde muhabir olmak mı? Bayram tatilinde otelde ölmek mi? Yersiz olmak mı zor, yoksa yerli olmak mı? Habil olmak mı, Kabil kalmak mı?

Deprem coğrafyasında ikamet eden bir devletin, yapılaşmayı, afet koordinasyonunu, arama-kurtarma faaliyetlerini kentleşme, tarım, ulaşım politikalarıyla birlikte düzenlemesi ve merkezi planlamada deprem riskine kalkınmacılıktan evvel yer vermesi beklenir. Fakat ranta dayalı, plansız ve denetimsiz yapılaşmanın, daha fazla, çok sayıda ve kısa sürede teslim edilebilen tek tip binalaşmanın yarattığı kaosta, bu bekleyişin hayalci bir reçete olacağı açık. Çünkü kapitalizmin yarattığı suni hız, eşyanın güvenilirliği, sağlamlığı, devamlılığı ve dayanıklılığı ile değil; sadece o eşyanın piyasada pazarlanabilirlik gücü ile ilişki kurar. Bu ilişki, bir yapının dere yatağında mı, deniz kumu ile mi, demirsiz mi olduğu ile ilgili değildir. Kapitalizmde binaya değişim değerini veren, dışının mozaik, asansörünün ışıklı, kapısının elektronik, bulunduğu yerin alışveriş merkezlerine yakın olup olmadığıdır. Evin barınma niteliklerine uygun olup olmaması piyasanın önemsiz bir ayrıntısıdır. Devlet ise, kurulan bu ilişkinin tutkalıdır. Yer tahsisi, projelendirme faaliyeti, izinler, denetim, alt yapı hizmetleri, salt bu ilişkiyi sağlamlaştırmaya ve hızın motoru olmaya yaramaz. Bilir ki, bu ilişki varlığını sürdürdüğü müddetçe kendi varlık koşullarını yaratan sınıfsal çelişkiler devam eder ve kâğıttan yapıların, renkli arabaların, ışıklı alışveriş merkezlerinin insanlarda yarattığı 'sınıfsal sıçrama' rüyası diri kaldığı sürece, kredi kartları, konut kredileri, araç taksitleri de devam edecektir. Yoksulların güvenlik sorunu ve korkusu, sığınma ihtiyacı için devletin şefkatli kollarını yeniden yaratacaktır.

İşte bu gerçek, salgın hastalıklar, savaş, deprem gibi felaketleri her zaman yoksulların sorunu yapar. Bu nedenle de kurtuluşu egemenlerin elinden olmayacaktır. Aksine bu sorunlar, ilaç sanayinin devamını, silah üretiminin artmasını, kentsel dönüşüm projeleri ile daha fazla binalaşmaya vesile olur. Kısaca, bugün artan sermaye gücünü savaştan, yıkımdan, hastalıktan alır.

Deprem hiçbir zaman zenginlerin kâbusu olmaması da bu yüzden. Deprem sonrasında sadece dayanışma ağlarına, yardım programlarına dayanan bir afet planının ise, en liberal sosyal devlet söylemlerinde bile "yeri" olmaz. Depremden bizi bu devlet politikası çıkartamaz. Devletin gir dediği evler depremde yıkılıyor. Bu yıkıntıyla yaşayanlar söylüyor, "vanolmak" zor. Depremlerle büyüyen sermaye, imar aflarına, salt yapılaşmaya ayarlı kentleşmeye, bölgesel adaletsizliği ab projesi haline getirmiş bir kalkınmacılık politikasına yaslanıyor. Koca bir fay hattını görmezden gelerek yapılan nükleer santral ihalesine, henüz Van'da enkaz yerdeyken ve insanlar yardım beklerken bunu vesile ederek İstanbul'daki kentsel dönüşüm projelerinin reklamının yapılmasına egemen medya tam da bu nedenle manşetten "yer" veriyor. Vicdani reddi tanınması gerektiğine yönelik AHİM'den mahkûmiyet alan Türkiye hükümeti, tam da kentsel dönüşümün finansmanı için bedelli askerliği birden "yer" yüzüne çıkartıyor. Sermayenin düzeni bu, doğanın değil: Yersen büyürsün; yemezsen ahmak. Bir daha düşünmek gerekiyor, **vanolmak** mı zor, Van da olmak mı?

İçindekiler

- 1 Öküzün A!sından Aşağıya Doğru
Elif Bulut
- 3 Şimdi de Biz Kadına Yönelik Şiddete Karşı Herkesi
Azmettiriyoruz!
Ekoloji Kolektifi
- 4 Gözlerim Bakar da Görmez
- 8 Gerze Notları, Meşru Bir Özyönetim İçin Bellek
Cömert Uygur Erdem
- 11 Hopalıların Ev Ödevleri Var:
Hakiki Bir Toplumsal Muhalefet Yaratmak
Cemil Aksu
- 13 Hes Mücadelesi Yoksullaştırılanların Mücadelesidir
Bora Sarıca
- 16 Sermayenin Son Gözdesi Yalova Atık Kültürünün Şehri
Merthan Özcan
- 18 İklim Değişikliğine Karşı Yerel Direnişlerin Öğrettikleri:
Sınıfsal Bir Mücadele ve Özgüret İnşa Etmek
Sırma Özdem
- 21 "Gıda Egemenliği" Kavramı Nereden Nereye
Deniz Zengin
- 23 Nyeleni Gıda Egemenliği Forumu 2011:
Canlılık İçin Burjuva Siyasetini Aşmak
Ilgın Özkaya Özlüer
Deniz Zengin
- 25 Somali'de Yoksullar, Emperyalizm ve Açlığa Yatırım
Stefo Benlisoy
- 29 Kanun Hükümünde Karamameler ve Parlamenter
Demokrasinin Avlak Bekçileri
Cenk Yiğiter
- 32 Merkezleşme, Bürokratikleşme ve Sermaye Birikimi İçin
Kanun Hükümünde Bir Dönem
Ilgın Özkaya Özlüer
- 40 Bolivya'da Sınıf Savaşları, Ekolojik Krize Karşı İktidarın
Toplumsallaşması
Hande Atay
- 44 MSF'den Kalan Soru: Ekosanyileşme ile Nereye?
Ecehan Balta
- 45 Halkların Demokratik Kongresi'nde Birbiriyle Konuşamayan
Bir Sol ve Halklarla Konuşma Girişimi
Ekin Yalçın
- 47 Michael K. Dorsey ile Röportaj
- 52 Neden İşgal Ediyoruz, Ne Biliyoruz?
John Bellamy Foster
- 54 İşgal Umudu Adına Ölü Bir Adama Mektup
Rebecca Solnit
- 58 Tokyo ve Asya'da Şehrin Pornografisi
Özge Şahin İmamoğlu

ekoloji kolektifi adına sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü: emre baturay altınok
dergi editörü: ethemcan turhan, fevzi özlüer
illüstrasyonlar: derya ülker
kapak fotoları: fevzi özlüer, cömer uygur erdem
tasarım: bilal kolbükten

yönetim yeri: inkılap sok. 26/4 kızılây/ankara
www.ekolojistler.org • ekolojikolektifi@yahoo.com
telefon: (0312) 425 77 64 • faks: (0312) 425 77 64
yayın tarihi: kasım 2011
basım yeri: korza yayıncılık, büyük sanayi 1. cad. 95/1
iskitler/ankara tel: (0312) 342 22 08

Öküzün A!sından Aşağıya Doğru

Elif Bulut

1992 yılında yapılan Rio Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin yirminci yılındayız. Önümüzdeki günlerde yeniden toplanacak olan Rio Artı Yirmi Zirvesi ile geçmiş yirmi yılın muhasebesi yapılacak. Egemenler bu muhasebe üzerinden önümüzdeki kırk yıla biçim vermeye çalışacak. Önümüzdeki yılların kapitalizmi ise yeşil kapitalizm olarak anılacak. Yeşil ekonomilere dayalı bir yabancılaşma ve sömürü pazarı açılacak. Ancak bu dönüşüm, iklim değişikliğinde köklü dönüşümlere yol açacak, kapitalizmin enerji oburluğunu terbiye edecek bir iyileştirme getirmiyor. Kapitalistler yüzyıl sonunda dünya üzerinde hayatın biteceği imasında bulunarak, "hepiniz keyfinize bakın" telkininde bulunuyor. Çevresel bozulma, yabancılaşmanın dip noktasına taşınmamızın zemini oluyor.

Kolombiya'nın Sokakları Olmazsa Wall Street İşgali de Olmaz

Şili'de sokaklar hareketli. Kapitalist eğitime karşı isyan dalgası sokakta. Kamusal, nitelikli, parasız eğitim için sokakta binlerce öğrenci. Bu binlerce insanın direnişine Kolombiya'dan soluk ekleniyor. Giderek artan özelleştirmeler ve tarımda şirket egemenliği ile artan genel yoksullaşmaya karşı tarım işçilerinin ve örgütlerinin grev dalgası soluk alıp veriyor Kolombiya'da. Hükümetin şirket egemenliğini dayatan politikalarının hız kesmeden devam edeceğinin ipucunu, yine devlet başkanı veriyor. FARC'ın Marksist gerilla liderinin öldürülmesi sonrasında, televizyon kameraları karşısında uyuşturucu parasıyla donattığı alyansının ardından halkını tehdit ediyor. Amerika'nın tüm silah ve kara para trafiğinin önemli uğraklarının ve diğer adıyla arka bahçesinin sallanması kendi çöplüğündeki kokunun da yayılmasına neden oluyor. Bölüşümde adaleti savunan binlerce insan basit bir gerçeği dillendiriyor: Bu dünyayı bir avuç şirket ve onlarla birlikte hareket eden devlet yönetiyor. Daha geçtiğimiz günlerde, İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü'ndeki kuramcılar, dünya ölçeğindeki 37 milyon şirket ve yatırımcıyı listeleyen ORBİS (Dünya Enformasyon Şirketi) 2007'nin veri bankasından 43.060 şirketi ve onları birbirine bağlayan mülkiyet paylarını çıkardı. Ardından ekonomik güç yapısının haritasını yapmak için, hangi şirketlerin ortaklık/hissedarlık ağları sayesinde diğerlerini kontrol ettiğini gösteren ve şirketlerin faaliyet gelir-

leriyle bağlantılı bir model inşa ettiler. Bu model, mülkiyet bağlarıyla birbirine kenetli 1318 “çekirdek” şirketin varlığını ortaya çıkardı. Dahası bu 1318 şirket küresel faaliyet gelirlerinin yüzde 20’sini temsil etse de, küresel gelirlerin yüzde 60’ını temsil eden dünyanın büyük, güvenilir ve üretim temelli firmalarının –“reel” ekonominin- büyük bölümüne ellerindeki hisseler sayesinde ortaklaşa sahipler. Küresel ekonomide bu mülkiyet ağı analizini derinleştiren Zürihli kuramcılar, birbirine daha sıkı bağlarla kaynaşmış 147 şirketten oluşan bir küresel “süper işletme”nin, küresel ekonomik ağdaki toplam servetin yüzde 40’ını kontrol ettiğini belirledi. Bu şirketlerin büyük bölümü ise finansal kurumlar. New Scientist’in yayınladığı, dünyaya hükmeden bu “süper işletme”yi oluşturan ilk 50 şirketin birinci sırasında küresel bankacılık ve finans şirketi var. Bu şirketlerin en önemli yatırım alanları ise gıda-ilaç, enerji ve madencilik sektörleri.

Endonezya’dan Türkiye’ye Kaderimiz Ortak

Endonezya maden işçileri de, küresel dev maden şirketi PT Freeport McMoRan’a (FMGC) karşı mücadelesini sürdürüyor. Eylül ayında 8000 işçinin ücret artışı, sağlık sigortası ve çocukları için eğitim hizmeti gibi taleplerle başlattığı grev, hükümet ve şirket yetkilileri ile sendika arasındaki müzakerelerin tıkanması sonucu Tüm Endonezya İşçileri Sendikası (SPSI) tarafından Kasım ayı ortasına kadar uzatıldı.

Maden işçileri Freeport’un, Avrupa, Güney Amerika, Afrika ve ABD’deki çalışanlarınıninkine eşit bir ücret düzeyi talep ediyor. Şirketin grevci işçileri işten atmakla tehdit etmesi ve sözleşmeli işçi çalıştırmaya başlaması sonucu madeni kuşatarak bütün yolları kapatan binlerce işçiyle güvenlik güçleri arasındaki çatışmalarda şu ana kadar 4 işçi katledildi ve birçok işçi de yaralandı. Bunun üzerine Freeport, bölgede ayrılıkçı isyancı güçler tarafından boru hatlarına sabotajlar düzenlendiğini bahane ederek madendeki tüm üretim faaliyetlerini durdurduğunu açıkladı.

ABD merkezli (Arizona, Phoenix) Freeport maden şirketi, altın üretimi ve kârlılık oranı bakımından dünyada birinci; bakır üretiminde ise ikinci sırada yer alıyor. Şirketin Peru’daki bakır madenindeki de işçileri de 29 Eylül’den bu yana grev yapıyor...

Freeport Grasberg Madeni, Endonezya’nın en yoksul eyaleti olan Papua’da bulunuyor. Papua aynı zamanda bölgede ba-

ğımsızlık yanlısı bir isyan hareketinin varlığı nedeniyle Endonezya ordu ve polisinin bir karargahı ve yıllardır bir insan hakları ihlal merkezi. ABD’nin finanse ettiği bölgedeki askerî ve paramiliter güçler şirketin de güvenliğini sağlıyor.

Ayrıca Freeport çevre katili bir şirket. 1996 tarihli bir uluslararası rapor, Freeport Maden Şirketi’nin 3 milyar ton zehirli kimyasal maddeyi nehirlere boşalttığını ve yağmur ormanlarına büyük zarar verdiğini ifade ediyordu. Freeport’un selefi olan Sülfür Şirketine, 1960’ların ortasında 20. yüzyılın en büyük katliamlarından biri olan ve 1 milyon komünistin ve yakınının öldürüldüğü katliamın hemen sonrasında, hükümet tarafından çok büyük araziler hibe edilmiş ve yerli halk topraklarından atılmıştı.

Malezya olduk mu olmadık mı tartışmalarının arasında, kaderimizi madencilik konusunda kesen bir Endonezya ile karşı karşıya olduğumuzu görmek gerek.

Bir Gemi Geliyor GDO Yüklü

G-20 Zirvesine karşı “finans değil, önce halk” çığlığıyla sokaklara çıkan binlerce eylemcinin arasında Fransa’da GDO karşıtı mücadelenin içinde bulunmuş binlerce kişi de var. Finans, gıda ve tarım devi Monsanto’ya karşı topraklarını koruyacak direnişi geliştiren bu binlerce eylemci, belki de kendilerinden binlerce kilometre ötede milyonlarca kişinin aynı tarihi tekrarladığını bilmeden, sokakları dolduruyordu. Türkiye’de Mart 2010 tarihinde Biyogüvenlik Yasası’nın çıkmasının ardından, GDO’lu yem ve gıdaların ithalatının yolu açılmıştı. Ama bu sürece GDO patentine sahip şirketler isimlerini hiç bulaştırmadılar. Türkiye’ye GDO ithalatı için başvurular, Yem Sanayicileri Birliği gibi bir dernek iktisadi işletmesi adına yapıldı. Bu şekilde bu ürünlerden kaynaklı halkın bir zararının doğması veya izleme, denetleme ve bu ürünlerin yasak olmasına rağmen tohum olarak kullanılmasında ithalatçının bir kusuru ve bu kusura dayalı bir zarar ortaya çıkarsa, bu konuda şirketlerin herhangi bir sorumluluğuna gidilemeyecek. İşte dünyayı yöneten o muhterem bin şirket dünya yüzeyinde nasıl sivilaşıyor. Katı olan her şey nasıl buharlaşıyor görüyoruz. Çünkü ortada bir “görünmez el” var. Bu “görünmez el” tarafından süreç yönetiliyor. Ama aslında tüm direnişlerimiz bu “görünmez eli” görünür kılmak ve alaşağı etmek için veriliyor. GDO, gıda ve enerji tekellerine karşı ekolojik, özgürlükçü, eşitlikçi ve komünar bir dünya özlemi için direniyoruz.

Şimdi de Biz Kadına Yönelik Şiddete Karşı Herkesi Azmettiriyoruz!

Ekoloji Kolektifi

Geçtiğimiz Şubat ayında, gece yürüyüşe çıkan Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlileri Hakan Mertcan ile Ekoloji Kolektifi üyesi Cenk Yiğiter, sokak ortasında bir kadının kocası tarafından darp edildiğini görmeleri üzerine, kadına uygulanan şiddete müdahale etmeye çalışmışlar ancak göstermiş oldukları insanî refleks, kadına şiddet uygulayan kocanın ve yakınlarının saldırısına uğramaları ile sonuçlanmıştır. Her gün televizyonlarda, gazetelerde, bizlere yansımayan irili ufaklı hanelerde ve sokaklarda kol gezen ataerkil şiddete pek de “erkekliğe” sığmayan bir refleksle karşı çıktıkları için şimdilerde Hakan ve Cenk’e sistematik bir bedel ödetiliyor.

Hakan ve Cenk önce “aile içi” şiddete müdahale ettikleri için hem şiddet uygulayan kocaya, hem onun şiddetine destek olan yeğene, hem de karışmayın telkinleriyle bütün bu şiddet gösterisine seyirci kalan mahalle esnafına karşı çıktıkları için yine aynı şiddet eliyle linç edildi. Karşılarındaki aile reisleri cephesinin darpları ile burnunda oluşan 3 kırık yüzünden 7 gün iş göremez raporu verilen Cenk ve yine hafif derecede darp edilen Hakan, bu kez de devletin yargı erkinin erkek algısı tarafından şiddete uğradı.

Açılan davada, Ankara 20. Asliye Ceza Mahkemesi, şiddete uğrayan kadın dâhil herkesi cezalandırdı. Sokak ortasında şiddete uğrayan kadını şiddetin elinden çekmeye çalışırken bir anda kadına yönelik şiddet gösterisinin yardımcı mağdurları haline getirilen Cenk ve Hakan, iddianamede bile yer almasına rağmen kadına yönelik şiddete yani “haksız eyleme” karşı üçüncü kişi lehine meşru müdafaaadan yararlandırılmadı. Ve hatta Cenk ve Hakan’ın kadına yönelik şiddete karşı müdahaleleri mahkemece “haksız tahrik” kabul edildi. Şiddete uğrayan kadın da şiddetin “azmettiricisi” sayıldı. Cenk ve Hakan’ın bu vicdan suçları, cezalarının ertelenmesi sebebiyle temyize kapalı olarak kesinleşti.

Bir başka deyişle aile reislerinin dünyasında yargının erkek aklı, aile içi şiddete karşı haksız ve hukuksuz, şiddetin

dışarıdan bir müdahaleyle bölünmesini, sekteye uğramasını ise gayrimeşru buldu. Aynı akıl, kadını her türlü şiddete ve kötü muameleye layık gören algıyı yasal olarak yeniden tescillemiş oldu.

Bizler şiddete karşı koruma isteyen kadınların devletin kolluğunca bir kez daha taciz edildiği, cezaevlerinde ve gözaltılarda cinsel şiddetin yine aynı devlet eliyle bir işkence aracı olarak kullanıldığı, kadın cinayetlerinde kıskançlığın haksız tahrik kabul edildiği, N.Ç.’lerin senelerce onlarca kişi tarafından istismarının üst merci onaylı rızayla örtbas edildiği, kendisini avukat olarak adlandıranların bile ev basıp kadınları darp ettiği, ensestlerin, taziicilerin, tecavüzlerin ve mobbinglerin boğazımıza kadar gelip de yargının erkek aklıyla yasal kılındığı bir ülkede yaşadığımızın farkındaydık elbet. Toplumun ve devletin damarlarında gezen bu örülü ve örgütlü şiddet cinnetine karşı mücadele veren demokratik kitle örgütlerinin, kamu kuruluşlarının ve hatta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın “sessiz kalmayın, göz yummayın” çağrılarına itibar etmeyi tam da bu yüzden Cenk ve Hakan gibi kendimize borç bildik.

Devletin bir erki tarafından teşvik edilen vicdani sorumluluğumuz bugün aynı devletin bir başka erki tarafından cezaya layık görüldüyse eğer, bizi bu “suç”a azmettiren başlıca adres Bakanlık’tır. Ancak biz bu suça azmettirilmekten dolayı Bakanlık’a kızgın değiliz. Hatta bu bir suç olsa bile herkesi şiddete göz yummamaya, sessiz kalmamaya davet ediyor, bu sistematik şiddet algısına karşı biz de toplumu bu suça azmettiriyoruz.

Bizler, toplumun ve devletin örgütlü şiddet pratiklerine karşı Hakan ve Cenk hakkında verilen cezanın olsa olsa bir vicdan suçunun yaptırımını olabileceğini düşünüyoruz. Bu sebeple kadına yönelik şiddetle mücadele eden demokratik kitle örgütleri, kurum ve kuruluşları olarak, şiddetin hukukiliğini tescilleyen bu karara karşı, Adalet Bakanlığı’nın Kanun Yararına Bozma kanun yolunu işleterek, şiddetin akıl ve vicdan dışı olduğunun tescilini talep ediyoruz.

Kadın, erkek, lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel... Cinslerimiz her birimiz için hep birlikte özgürleşecek!

Gözlerim Bakar da Görmez

Gerze'de Tutuklamalar ve Onlarca Gözaltı

Termik santral kurmak isteyen şirketin sondaj çalışması için 23 Ağustos ve 5 Eylül'de polis ve jandarma güvenliği altında Gerze'ye gelmesi sonrasında yaşanan olaylar ile ilgili yürütülen soruşturmalarda 5 kişi tutuklandı, yaklaşık yüz kişi ifadeye çağrıldı.

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet, Mala Zarar Verme ve Görevini yaptırıma suçları ile yürütülen soruşturma kapsamında yaklaşık 100 kişi ifade verdi.

5 Eylül'de yaşanan gerginlik sırasında Molotof kokteyli atıkları iddia olunan 5 kişi, 23 Ekim'de sabahın erken saatlerinde gözaltına alındı. Savcılığın tutuklama talebiyle Gerze Sulh Ceza Mahkemesi'ne sevk edilen 5 kişi, gece 02.30 sularında duruşma yapan Mahkeme'nin kararı ile serbest bırakıldı. Mahkemenin vermiş olduğu serbest bırakma kararına, Gerze Savcılığınca yapılan itirazın kabul edilmesi ile tekrar gözaltına alınan 5 kişi, çıkarıldıkları mahkeme tarafından tutuklandı. Tutuklamalara yapılan itirazlar sonucunda, Gerzeli serbest bırakıldı.

5 Eylül'de yaşanan olayların hemen sonrasında gözaltına alınan Volkan Özcan'ın tutukluluğu ise sürüyor...

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'e Değişiklik Getiren Yönetmelik'e İptal Davası

Bakanlar Kurulu'nca 23.05.2011 tarihinde kararlaştırılan Resmi Gazete'nin 03.07.2011 gün ve 27983 sayılı nüshasında yayımlanarak yürürlüğe giren İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik hakkında Başbakanlık'a karşı Danıştay'da dava açıldı.

Dava konusu yönetmelik'in 1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 10. maddelerinin yürütmelerinin durdurulması ve iptaline karar verilmesinin istenildiği davayı Egeçep Derneği, Çağdaş Hukukçular Derneği, Ekoloji Kolektifi Derneği, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası birlikte açtı.

ÇED Yönetmelik'ini Değiştiren Yönetmelik'in İptali Davası Açıldı

Ekoloji Kolektifi ile EGEÇEP'in Çevre ve Şehircilik Bakanlığı aleyhine açmış olduğu davada; 30.06.2011 Tarih ve 27980 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinde değişiklik yapan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in hukuka ve ilgili mevzuatlara aykırılık teşkil eden maddelerinin yürütmesinin durdurulması ve iptali istendi.

Atatürk Orman Çiftliği'nin Sit Statüsünü Değiştiren İdari İşlemin İptali İstendi

Atatürk Orman Çiftliği 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit sınırları içinde yer alan Orman Genel Müdürlüğü Gazi Tesisleri Alanı'nın 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit alanı koruma statüsünün, 3. Derece Doğal Sit statüsüne düşürülmesine ve Tarihi Sit Statüsünün kaldırılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 10.8.2011 tarih ve 320 toplantı ve 10.8.2011, karar tarihli ve 6281 numaralı kararı ile tesis edilen işlemin yürütmesinin durdurulması ve iptali talebiyle Danıştay'da dava açıldı.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'na karşı açılan davada, Ekoloji Kolektifi, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası ve TMMOB Kimya Mühendisleri Odası davacı taraf.

Siyanürcüler Yargılanıyor

Kütahya'daki siyanür zehirlenmesi nedeniyle Kütahya Gümüşköy İzleme Platformu bileşenlerinin yaptığı ortak suç duyurusu üzerine, Siyanürcü şirket ETİ Gümüş yetkilileri hakkında TCK 171 maddesi Genel Güvenliğin Tehlikeye Sokulması suçunu işledikleri iddiasıyla Kütahya 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nde, Çevreyi Kirletmek, Taksirle Birden Fazla Kişinin Yaralanmasına Neden Olma suçunu işledikleri iddiasıyla da Kütahya Asliye Ceza Mahkemesi'nde iki ayrı kamu davası açıldı.

Savcılıkça yapılan soruşturma sonrasında şikayet edilen Recep Akdağ ve Veysel Eroğlu hakkında takipsizlik kararı verildi. Kütahya Valisi, Vali Yardımcısı, Tavşanlı Kaymakamı, Kütahya İl Çevre ve Orman Müdürü, Kütahya İl Sağlık Müdürü, Kütahya İl Tarım Müdürü ve diğer ilgili yetkililer hakkında karar verilmek üzere doysa ayrılıp Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderildi.

Ulukışla'da Maden Arama Faaliyeti için ÇED Olumlu Kararının Yürütmesi Durduruldu

Niğde Ulukışla Maden Köyü'nde altın arama faaliyeti yürütmek isteyen Gümüştaş Madencilik'in ÇED başvurusuna Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından verilen ÇED Olumlu kararının yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle açılan davada, Aksaray İdare Mahkemesi tarafından ÇED olumlu kararının yürütmesinin durdurulmasına karar verildi.

Maden Köyü Muhtarlığı, Ekoloji Kolektifi, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, TMMOB Metalurji Mühendisleri Odası ve Jeoloji Mühendisleri Odası açmış oldukları davaya, ÇED başvurusu Bakanlıkta olmasına rağmen işletmesini kurarak arama faaliyetleri zaten başlatmış olan Gümüştaş Madencilik müdahil oldu.

Mahkeme Karşiyaka'da Altın'cı Filoya Dur Dedi

Bugüne kadar Çevre Kanunu ve ilgili yönetmeliklerde yapılan değişikliklerle, gizli prensip kararlarıyla ve kararnemelerle ve nihayet yeni Maden Kanunu'yla doğaya ve doğanın bir parçası olarak insan yaşamına karşı şirketlerin yaşamları; kârları uyarınca tanınan maden "hakkı", bir kez daha yargı engeline takıldı. İzmir, Karşiyaka, Altıntepe mevkiinde 379,24 hektarlık bir alan üzerine kurulacak olan altın ve gümüş madeni için verilen ön işletme ruhsatı, 1995 yılında 10 yıl süreli maden arama ruhsatına dönüştürüldü ve bu ruhsat 2005 yılından itibaren 3'er yıllık sürelerle uzatıldı. Ve söz konusu işletme için alınan 03.12.2011 tarih ve 340 nolu 2.sınıf gayri sıhhi müessese işyeri açma ve çalışma ruhsatı işyeri açma ve çalışma ruhsatına karşı EGEÇEP Derneği tarafından açılan

yürütmeyi durdurma istemli iptal davasında mahkeme yürütmeyi durdurma kararı verdi.

İzmir 3. İdare Mahkemesi, yürütmeyi durdurma kararında hem 7.10.2010 tarihli İDDK kararından hem de Çevre Kanunu'nun 10. maddesinin önceki halinde yer alan petrol, jeotermal ve maden arama faaliyetlerinin ÇED sürecinden muaf tutulmasını iptal eden 15.01.2009 tarihli Anayasa Mahkemesi kararından alıntılarla ÇED'in Anayasa'nın 56. maddesinde yer alan çevre hakkını gerçekleştirilmede önemli bir araç olduğunu vurguladı. ÇED ile korunmaya çalışılan temel unsurun çevre ve çevre içerisindeki varlıklar olduğunu ifade eden mahkeme, "işlem tesisinden çok sonra 14.04.2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren ve esasında Kanunda tanımlanmamış bir istisnayı normlar hiyerarşisine aykırı olarak getiren ÇED Yönetmeliği Geçici 3. maddesinin şirketin faaliyetine dayanak gösterilmesini" hukuka aykırı bularak, söz konusu ruhsatın yürütmesini 6 Ekim 2011 tarihinde teminatsız olarak durdurdu.

Solaklı Direndi, Tutuklananlar Serbest Bırakıldı

Trabzon'un Çaykara Solaklı Vadisi'nde, mahkemenin verdiği yürütmeyi durdurma kararına rağmen çalışmalar yapmaya devam eden Derebaşı Hidroelektrik Santrali (HES) yapımı için faaliyet gösteren iş araçlarına bölge halkınca tepki gösterildi. Şirket çalışanları ile HES karşıtları arasında yaşanan arbede sonrasında 6 kişi göz altına alındı. 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet, Darp ve Görevini Yaptırmamak İçin Direnme suçlarını işledikleri şüphesiyle tutuklanan 3 HES karşıtı, tutukluluklarına karşı yapılan itiraz sonrasında dene-timli serbestliğe tabi tutularak tahliye edildiler. Olaylardan kısa bir süre sonra şirketin iş makinelerini santral sahasına getirme girişimi yeniden tepkilere yol açtı. Solaklı halkının yolları keserek iş makinelerinin girişini engellemesinin ardından gece Solaklı'da direniş çadırları kuruldu. Sabaha karşı biber gazı ile ça-

dırlara müdahale eden jandarma, iş makinelerinin solaklıya girmesinin yolunu açtı. Ancak direnişin devam etmesi üzerine şirket yetkilileri dava sonuna kadar iş makinelerini sahaya sokmayacaklarını ilan ederek bölgeden ayrıldılar.

Tecrit Her Yerde (Biz Sizin Hakiminizin Evden Çıkarken Konuşmayın Dediği O Kötü Çocuklarız)

Yaşam alanlarına HES kurulmasını istemeyen Tortum halkının, HES inşaatı işlerini yüklenen Paldet İnşaat Anonim Şirketi çalışanlarına tepki göstermesi sonrasında yaşanan gerginlik ile ilgili olarak başlatılan soruşturma kapsamında yaşları 17 ile 66 arasında değişen 15 kişi, "Görevi Yaptırmamak İçin Direnme" suçlarını işledikleri şüphesiyle Savcılığa sevk edildi. Cumhuriyet Savcılığı'nın sevk ile Tortum Sulh Ceza Mahkemesi huzuruna çıkarılan 15 şüpheli hakkında Mahkeme, "Görevi Yaptırmamak için Direnme", "Kamu Görevlisine Hakaret" suçlarından adli kontrol uygulamasına, şüphelilerin soruşturma ve kovuşturma aşamaları süresince en yakın kolluk birimine haftanın 5 günü giderek imza atmalarına karar verdi. Mahkeme, 17 yaşındaki Leyla Y hakkında ise; CMK'nın 109/3-b maddesi gerekçe gösterilerek, Bağbaşı Beldesi ve diğer yerlerdeki HES konusunda faaliyet gösteren çalışma alanlarına girmemesi ve HES'lere karşı eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurmaması kararı verdi. Enerji projeleri nedeniyle yaşam alanlarının daraltılması yetmiyormuş gibi; insanların sosyal hayatlarına müdahale eden bu karar, görüşülecek insanlar ve gidilecek yerler mahkemece belirlenerek, tecridin "dışarıda" da uygulanabileceğini ortaya çıkardı.

Direnış Çadırına Taciz Atışı

Elazığ'da Peri Suyu (Paş Suyu) üzerinde kurulmak istenen ve inşaatına başlanmış olan Pembelik barajına karşı direniş gösteren köylülerin oluşturduğu direniş çadırındaki nöbet devam ediyor. 8 Eylül'de kurdukları nöbette 24 saat nöbet tutan köylüler, geceleri çadırın etrafına açılan taciz atışları nedeniyle can güvenliği tehlikesi yaşıyorlar.

8 Ekim Mitingi Ankara'da Yapıldı

DİSK ,KESK, TMMOB ve TTB'nin, sokağın meclisini kurma amacıyla "İnsanca Yaşam, Eşit, Özgür, Demokratik Bir Türkiye" sloganı üzerinden yapmış olduğu miting çağırısı üzerine Sıhhiye meydanında bir araya gelen kitleler hep bir ağızdan AKP politikalarına karşı tepkilerini dile getirdi. Yerelde ekoloji mücadelesi yürütmekte olan HES, termik ve nükleer santral karşıtları mitinge katılım sağlayarak seslerini duyurmaya çalıştılar.

Çevre ve Ekoloji Hareketi Avukatları Gerze'de Buluştu

Ekoloji mücadelesi veren avukatlar Gerze'de bir araya geldi. Çevre ve ekoloji mücadelelerine destek sunmak ve hukuksal araçlarını tartışmak ve yaşanan hukuksuzluk süreçlerine karşı ortak hareket etmek amacıyla toplantılar yapan Çevre ve Ekoloji Hareketi Avukatları 8-9 Ekim'de Gerze'de buluşarak, ilçelerine termik santral kurdurumama konusunda kararlı olan Gerzelilere destek sundular.

Yerelde ekoloji mücadelesi yürüten kitlelerle bir araya gelmeyi amaçlayan Çevre ve Ekoloji Hareketi Avukatları, 2 ayda bir gerçekleştirdikleri toplantılarını ekoloji mücadelesi yürütülen yerlerde yapıyor.

ÇED ile Birlikte Su Kullanım Anlaşması da İptal

Ankara 3. İdare Mahkemesi, 'ÇED Olumlu' ve 'ÇED gerekli değildir' kararlarının hukuka aykırı bulunarak iptal edilmesiyle birlikte 'Su Kullanım Hakkı Anlaşmalarının da sözleşme nedeni ortadan kalktığı için hukuka aykırı konuma düştüğü hükmünü verdi.

Rize'nin Fındıklı ilçesi Çağlayan Vadisi üzerinde Ayen Enerji şirketi tarafından kurulması planlanan Paşalar Regülatörü ve HES projesi için DSİ ile imzalanan 'Su Kullanım Hakkı Anlaşması'nı iptal için açılan davada; Mahkeme daha önce davayı reddetmiş, Danıştay'ın 'Ret Kararını' temyiz ederek bozmasının ardından aldığı kararda, 'ÇED Olumlu Kararı' iptal edilen HES projesinin 'Su Kullanım Hakkı Anlaşması'nın da hukuka uygun olmadığı sonucuna vardı.

TMMOB HES Raporu Yayınlandı

TMMOB Enerji Çalışma Grubu tarafından yapılan çalışmalar sonrasında hazırlanan raporda, HES'ler konusundaki son durum hakkında verilen bilgilerin yanı sıra, soruna çözüm önerileri de sunuldu. Doğayı, yok etmek pahasına, piyasaya açılması amaçlanan HES'lerin sadece göstermelik onay mercii olan ÇED raporlarıyla onaylandığı ifade edildi.

Ormanı Ranta Çevirme Niyeti

İTO Meclis toplantısına katılan Orman ve Su İşleri Bakanı Veyssel Eroğlu, yaptığı konuşmada Arap Baharı nedeniyle Türkiye'ye gelmek yönünde yoğun talep bulunduğu, bu nedenlerle orman alanlarını turizme açabileceklerinden, Türkiye'nin buna ihtiyacı olduğundan bahsetti. Bakan konuşmasında ayrıca, Milli Parklardan projeye uygun olmak kaydıyla nerede olursa olsun ormanlık alanları turizm için tahsise hazır olduklarını, av turizmi, yayla turizmi çok pahalı olduğunu, yaylalardan avlak yapmak istenilmesi veya çok güzel bir alanı turizme açmak istenilmesi durumunda oturup konuşabileceklerini, o alanları vermekte beis olmadığını dile getirdi.

Kura Nehri'ni Danıştay da Koruyamıyor

Ardahan'da bulunan Kura Nehri'nin yatağı HES projesi için değiştirilerek Çoruh Nehri üzerinden Karadeniz'e akıtılmak istenmesi üzerine açılan dava sonucu Danıştay projeyi durdurma kararı aldı. Danıştay'ın projeye ilgili olarak "Mahkeme sonuçlanıncaya kadar ihale edilemez" kararı vermiş olmasına rağmen Devlet Su İşleri projenin ihalesini yeniden yaptı.

HES Karşıtlığı Şimdi de Cinnet Oldu

Daha öncesinde Başbakan tarafından "teröristlik" olarak nitelendirilen HES karşıtlığı bu seferde Orman ve Su İşleri Bakanı Veyssel Eroğlu tarafından cinnetle eşitlendi.

Türkiye'de yanlış algı olduğunu savunan Bakan Eroğlu, "Sanki hidroelektrik santraller suyu tüketiyor, dereyi kurutuyor. Bu yanlıştır, özellikle belirtmek istiyorum. Ayrıca barajlara karşı da bazı çevreler tarafından tepki var. Bu da fevkalade yanlıştır. Barajlara karşı çıkmak cinnettir. Çünkü Türkiye'nin coğrafi durumu, iklim şartları nedeniyle sürekli yağmur yok. Yaz aylarında insanlar daha çok su sarf ediyor. Yazın derelerdeki su azalıyor, o zaman da su ihtiyacı azami seviyeye ulaşıyor. Dolayısıyla yağın yağmuru biriktirip, yaz aylarında kullanmamız gerekir. Bu da baraj yapımının zaruret olduğunun açık bir göstergesidir" dedi.

HES Şirketleri de Platform Kurdu

HES karşıtı eylemlerden rahatsız olan şirketler platform kurdu. Platformun amacı halkı yanıltarak HES'lere karşı gelişen tepkiyi yalıtma. Platformda, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası da var. Platform, Enerji ve Tabii Kaynaklar ile Orman ve Su İşleri bakanlıkları tarafından da destekleniyor.

Amazon Ormanlarında Otoyol Yapımına Karşı Direniş

Amazon ormanlarında yapılması planlanan otoyol projesine karşı direnen yerliler başarıya ulaştı. Maruz kaldıkları polis saldırısı sonucunda 3 aylık bir bebek kullanılan biber gazı sonucunda ölümler, direnen yerlilerin lideri de gözaltına alındı. Çatışmalarda bir bebeğin ölümü üzerine Savunma Bakanı Celicia Chacon istifasına karşın tepkilerin artması üzerine, daha önce referanduma gitmek yanlısı olan Devlet Başkanı Evo Morales, otoyol çalışmalarının belirsiz bir tarihe kadar durdurulduğunu açıkladı.

Yağmur ormanlarına yapılması planlanan otoyol projesi sonucunda 3 farklı bölgede 50 binden fazla insanın yerleşiminin etkileneceği, 300 kilometrelik yol inşaatı ile bölgedeki yerel halkın geçim kaynakları da zarar göreceği belirtiliyor.

Bangladeş'te İnsanlar Sel ve Kuraklık Yüzünden Ölüyor!

Hindistan Brahmaputra nehrine yaptığı barajla Bangladeş'in sularını kontrol ediyor. Bu nehir, Bangladeş'e kuzeyden giren ve zaten Hindistan'ın güneyinde ve 3 tarafı Hindistan'la çevrili bir tarafı deniz olan küçük bir ülke olan Bangladeş'i besleyen tek su kaynağı. Silahlı adamlarla barajını koruyan ve Bangladeş'in hakkı olan suyu almasını ateş açarak engelleyen Hindistan, suyu ancak muson yağmurlarından sonra her yerde aşırı su olduğu zaman serbest bırakıyor ve Bangladeş halkı kuraklık yüzünden yok olurken su salınca da sular altına gömülüyor. İnsanlar hayvanlar ölüyor, sel yüzünden. Hiç olmazsa su bırakılacağı zaman haber versinler diye yalvarıyor halk ama nafile. Yer altı suları da kirlilik yüzünden arsenikli su çıkıyor, geriye kalan halk da yavaş yavaş zehirlenerek ölüyor. Tabi bu baraj ve Hindistan'a girmiş büyük yabancı şirketler (coca cola, pepsi gibi) yüzünden uygulanan yanlış su politikalarıyla Hindistan halkı da çok çekiyor... Brahmaputra nehrine yapılan barajı protesto etmek için yüzlerce insan bir araya gelmiş ama tık yok. Baraj Hindistan'a nasıl yarar hala bunun derdinde bir yaklaşımla bu sefer suları barajda tutmayalım, Bangladeş'e hiç değdirmeden yönünü değiştirip Hindistan'ın içine dağıtalım, ayrıca ürettiğimiz elektrikle de bütün asya ve orta doğu'ya elektrik satalım projeleri gündeme geliyor.

Gerze Notları...

Meşru Bir Özyönetim İçin Bellek

Cömert Uygur Erdem

Fotograf: Fevzi Özlüer

Anadolu Grubu'nun Gerze'ye bağlı Yaykıl Köyünde termik santral kurmak için 2009 yılında başlattığı ve halen yürütmekte ısrar ettiği faaliyetler, Gerzelilerin gündemini değiştirdi. Sokaklarda, okullarda, kahvehanelerde, evlerde konuşulan konuların başında "termik santral" geliyor. Bu konuda bir mühendisten daha fazla biliyor, bir hukukçudan daha ayrıntılı bakıyorlar. Gerze'de Gündelik Hayat Değişti. Bunun pratik ve toplumsal sonuçlarını almak içinse süreci daha yakından izlemek gerekiyor.

Gerze'de gündelik hayat artık eskisinden daha farklı geçiyor. Termikçi şirketin her an gelebileceği yönündeki kuşku, halkın gündelik hayattaki davranış pratiklerini şekillendirmiş durumda. Her an uğraştıkları işleri bırakıp, Yaykıl'a desteğe gidecekmiş gibi diken üzerinde yaşıyorlar.

Termikçi şirketin, santrali inşa edeceği alanda sondaj çalışması yapmak için geleceğinin duyumunu alan Gerzeliler, Ağustos ayında, santralin kurulacağı Yaykıl Köyü mevkiinde çadır kurdular. Yaz akşamlarını çay bahçelerinde buluşarak geçiren Gerzeliler, bu yaz direniş çadırında buluştular. Gündüzleri işlerine gitmediler. İşlerini direniş çadırına göturdüler. Ateş yaktılar, çay demlediler, sohbet ettiler. Her gün 300'ü aşkın kişi geceli gündüzlü nöbet tuttu. Bir demokrasi deneyimine beşiklik ettiler. Termikçi şirketin pervasız hareketlerinden uykuları kaçan Gerzeliler, termikçi şirketi topraklarından kovana kadar Yaykıl nöbetini bırakmamakta kararlı...

Termik Santral Projesi ile Gelişen Olaylar

1956 yılında Iodosun sebep olduğu yangının etkilerini atlatıp yeniden yapılan, ekonomisini ağırlıklı olarak tarım üzerinden kuran Gerze halkı 2009 yılından bu yana ilçelerine kurulması planlanan termik santralin kabusu ile yaşıyor. Anadolu Grubu, yasal prosedüre uygun hareket etmeyerek, "ÇED olumlu" veya "ÇED gerekli değildir" raporu almadan, dahası yer lisansı almadan doğrudan üretim lisansı alarak santrali kurmaya çalıştı. Bölge halkının, üretim lisansının iptali talebiyle açtığı davada, Danıştay 13. Dairesi 20 Temmuz 2009 tarihli kararı ile üretim lisansının yürütmesinin durdurulmasına kararı verdi.

Bu gelişme sonrasında, şirket, hukuku dolanarak, sanki her şeye sıfırdan başlıyormuş gibi yaparak, ÇED raporu oluşturmak için Çevre ve Orman Bakanlığı'na (yeni ismiyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na) başvuruda bulundu. Anadolu Grubu açıklamalarında, kurmak istediği termik santralin, 1200 megavat kapasitesindeki gücü ile Türkiye'nin enerji ihtiyacının yüzde dördünün karşılanacağını iddia ediyor. Termik santral sermayesinin, tamamının "yerli" sermayeden oluştuğunu özellikle vurgulayan termikçi şirket, ÇED raporu oluşturma süreci içerisinde her ne kadar yöre halkı ile içli dışlı olma yolunu denemiş olsa da, Gerze'deki termik santral karşıtı öfkeyi körüklemekten başka bir sonuca ulaşamadı.

ÇED prosedürü gereğince, ÇED kapsam ve özel formatı be-

lirlemeden önce halkı proje hakkında bilgilendirmek amacıyla 3 Mayıs 2010'da toplantı düzenleyen şirket, termik santral kurulmasını istemeyen Gerze halkının tepkisi ile karşılaşmıştı. Bilgilendirme toplantısını gerçekleştiremedi. Toplantıyı protesto eden termik karşıtları, kapalı alan içerisinde kolluk şiddeti ile yoğun biber gazına maruz kaldı. Yaşanılan olaylardan sonra, yedi kişi hakkında polise mukavemet suçundan, sekiz kişi hakkında ise tehdit ve hakaret suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açıldı. Açılan davalar halen devam ediyor.

30 Mart 2011'de sondaj çalışması yapmak için Yaykıl'a gelen sondaj ekipleri karşılaşmış oldukları tepki sonrasında sondaj çalışması yapamadan Yaykıl'ı terk etmek zorunda kaldı. Olaydan kısa bir süre sonra, üç kişi hakkında mala zarar verme suçunu işledikleri iddiasıyla açılan kamu davası devam ediyor.

ÇED Yönetmeliği gereğince özel formatın verilmiş tarihinden itibaren bir yıl içinde Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu Bakanlığa sunulması gerekiyor. Şirketin aceleciliği de bundan kaynaklanıyor. Bir yıllık süresini değerlendiremeyen şirket, 21 Haziran 2011'de, 21 Aralık 2011 tarihine kadar geçerli olmak üzere altı aylık ek süre aldı. Bakanlıkça uygun bulunması halinde altı ayı geçmemek üzere bir defaya mahsus olarak süre uzatılmasına karar veriliyor olması, şirketin yolun sonuna yaklaştığı anlamına geliyor. Şirket durumun yaratmış olduğu telaş ile saldırganlaştı ve kolluk güçlerinin eşliğinde Yaykıl'a girmek için uyması gereken hiçbir kurala uymadan hareket etti.

23 Ağustos 2011'de saat 01.00' sularında gece baskını ile yüzlerce jandarma ve çevik kuvvet ekibi eşliğinde Şirket, Yaykıl'a gelerek sondaj çalışması yapma teşebbüsünde bulundu. Yolları kazarak, kanallar açarak, jandarma barikadı kurdurtarak halkın sondaj çalışması yapılan alana gitmesi engellenmeye çalışıldı. Ancak, tüm engellemeler boşa çıktı ve Gerzeliler topraklarında sondaj çalışması yapılmasına izin vermedi. Sondaj faaliyetini yürütecek mühendis ve müteahhitlerin alandan uzaklaşmasına izin verilmesine karşılık, güvenlik önlemi kapsamında bölgeye gelen ambulansların hareket etmesinin engellenmesi, darp edilerek yaralanan köylülerin hastaneye götürülmesine izin verilmemesi kaygı yaratıcı idi.

Ağustosun hezimetini içine sindiremeyen şirket, 5 Eylül 2011'de daha kalabalık bir kolluk gücü ve panzer eşliğinde Yaykıl köyüne girmeye çalıştı. On dört saate yakın zaman zarfında yoğun şekilde sıkılan biber gazı, gaz bombaları, sıkılan tazyikli su, inen kalkan cop ve yer yer plastik mermiler altında halk köylerini savundu. Ambulanslarla gaz bombası ve biber gazlarının takviyesinin yapıldığı müdahale karşısında, Gerze halkı mücadele azmini yitirmedi. Şirket bir kez daha aynı sonu yaşayarak, sondaj çalışmasını tamamlayamadan Yay-

kıl'ı terk etti. Sinop İl Özel İdaresi'nin bilgi edinme dilekçesine vermiş olduğu, "Söz konusu alan ile ilgili Anadolu Grubu tarafından İdaremize her hangi bir müracaat yapılmamıştır" cevabı Termik Santral komedisinin bir diğer yüzüydü. Verilen bu cevap, Valiliğe bağlı kolluk güçlerinin, izinsiz emirle şirketi korumaya çalıştığı ortaya çıktı.

Gerçekleşen olaylar sonrasında 6 kişi göz altına alındı. Göz altına alınan altı kişiden beşi karakoldaki ifadelerinden sonra serbest bırakıldı. Volkan Özcan isimli yirmi bir yaşındaki genç "Görevi Yaptırmamak İçin Direnme" suçunu işlediği şüphesiyle tutuklandı.

Gerze'de Termik Santral Karşıtlığı ile Örgütlenen Ekoloji Mücadelesi

İlçelerinde termik santral kurulmaya çalışıldığını öğrenen ve bu projeye karşı olan Gerzeliler, Yeşil Gerze Çevre Platformu (YEGEP) çatısı altında örgütleniyorlar. Bu platformda, termik santrali ilçelerinde istemeyen birçok siyasal parti, dernek ve örgüt var.

YEGEP çatısı altında toplanan bileşenler, ilk iş olarak Gerze'de termik santrale karşı bilinçlendirme faaliyeti yürüttüler. Programlarını bu tercihlerine uygun olarak oluşturdular. Toplu halde, termik santrallerin bulunduğu bölgeler olan Yatağan ve Elbistan'a geziler düzenleyerek oradaki köylülerle görüşmeler yaptılar, araştırmalar yaptılar. Bu görüşme ve araştırmalar sonucunda, oluşacak atıkların zararlarını, topraklarının tarım açısından göreceği zararı, termik santralin iklim değişikliğine olan etkilerini öğrendiler. Almış oldukları kayıtları, halka izlettirdiler. İlçe içerisinde yaptıkları faaliyetler ile termik santralin ne olduğu, ne gibi sonuçlara sebebiyet vereceğini anlattılar. Kasım 2010'da İklim Adaleti Koordinasyonu buluşmasına ev sahipliği yaptılar ve İklim Adaleti İçin Gerze Bildirgesi'ni yayınlayarak seslerini dünyaya duyurmaya çalıştılar.¹

Siyasi parti, dernek ve kitle örgütlerinin bir araya gelmesi ile kurulan YEGEP yürüttüğü faaliyetlerle bileşenlerinin yapısından sıyrıldı, politik süreçlerin içerisinde hiç bulunmamış kitleleri de örgütlemeyi başararak bir taban örgütüne evrildi.

Daha öncesinde yanı başlarında yapılan HES ve Karadeniz Sahil Yolu Projesi, Liman projeleri ile ilgili çok fazla örgütlenemeyen Gerze halkı, Sinop'ta nükleer santral kurulmasına karşı yoğun tepki göstermiş olmalarına rağmen, özellikle termik santral karşıtlığı ile ekoloji mücadelesinin bir bileşeni haline geldi. Ankara'da ve İstanbul'da katılmış oldukları eylemler ve etkinliklerde ekoloji mücadelesi veren diğer kitlelerle buluştukça, maruz kaldıkları saldırıların benzerliklerini gördükçe, diğer kapitalist saldırılara karşı da tepki duymaya başladılar.

Topraksızlaştırma ve Direniş

Bilindiği üzere kır hareketleri genellikle; toprak, rant, vergi, yoksullaşma ve sosyal adaletsizlik gibi nedenlerden kaynaklanıyor. Yaşadıkları hayatın üretim araçlarını elinde bulunduran kırdakilerin kendi topraklarında yaşam kaygıları ile mevcut kar oranlarını maksimize edebilmek amacıyla masraflarını düşürmek isteyen sermaye gruplarının menfaat çatışması neoliberal çağda da hızlanarak artıyor.

İki farklı yaşam biçimi arasında yoğunlaşan menfaat çatışması sosyal ve sınıfsal çelişkilerin de derinleşmesine yol açıyor. Topraksızlaştırma sonrasında, toprağı veya toprak kullanım hakkı olmayan köylü, geçimini sağlayabilmek için zorunlu olarak proleterleşme süreci içerisine giriyor. Ya iş gücünü –doğal olarak özgürlüğünü de- ücret karşılığında sermaye sahibine kirala ya da açlıktan öl seçimine tutuluyor. Yaratmış olduğu artı değerler ile sermaye sınıfı ile aralarındaki uçurumu derinleştiriyor. Maruz bırakıldığı yeni yaşam tarzında, sermaye sınıfının uygun gördüğü davranış biçimlerini içselleştirmek zorunda bırakılıyor. Genç-yaşlı, kadın-erkek, etnik ve dinsel cepheleşmeler yaşayarak kolektif yaşamdan uzaklaştırılıyor.

Sosyal adaletsizliğin, farklılıkların ve yoksulluğun derinleşmesi sınıf mücadelelerine zemin hazırlıyor ve kırdaki sermayeye karşı bir sınıf hareketi ortaya çıkıyor. Üretim araçları elinden alınan kırdakiler, sosyal adaletsizlikler ve yoksullaştırma politikaları sonrasında göçe zorlanırken tek bir seçenekleri kalıyor: Direniş..

HES, nükleer santral, termik santral gibi projeler yeni yatırım alanı arayan ve enerji krizlerini ötelemeye çalışan şirketlerin gözdesi olmaya devam ettikçe bu çelişkilerde derinleşerek artıyor. Yeni kır proleteryasının-köylülerin topraklarının talan edilmesi, yağmalanması karşısında göstermiş oldukları savunma refleksleri, köylülerin, köylülükten ve proleterleşmeden çıkışında bir form olarak doğuyor. Bu mücadeleler yeni kır proleteryasını, ekoloji mücadelesinin öznesi, zaman zaman da emek mücadelesinin ana belirleyeni haline getiriyor. Ekoloji mücadelesinin, sınıf mücadelesi temellerine oturduğu gerçeği bu noktada bir kez daha ortaya çıkıyor. Her protesto girişiminde, şirket çalışanları yerine kolluk görevlilerini ve onların orantısız şiddetini karşılarında gören köylüler, devletin şirketler ile birlikte hareket ettiğini, iktidarın sermayedarlar ile işbirliği içerisinde olduğunu görüyorlar.. Yaşam alanları ellerinden alınmaya çalışıldığı için, kendilerini korumalarını umdukları devletin yasaları ile şirketlere geniş hareket alanları yarattığını, kolluk görevlilerinin halkı değil şirketleri ve şirket çalışanlarını koruduğunu anlıyor ve maruz kaldıkları saldırılara karşı direnişi bir yaşam biçimine dönüştürüyorlar.. Şirketleri topraklarından kovma mücadelesinin farklı veçheleri arasında hala derin açılar var, bu eşitsizlikleri görerek, yeni kır proleteryasının direnişlerinin en önünde

duran kadınların haklı çılgılığı tüm mücadelenin bu dönemki rengini veriyor: “Evimizden Defolun” Dünyayı evi olarak görenler için, bir köyde başlayan direnişin tüm dünyanın yaşadığı evrensel sıkıntının parçası ve onun bileşeni haline gelmesi ise siyasal eylemin biricik sorunu olarak önümüzde duruyor. Bu biriken direnişlerin arasındaki bağlar nasıl kurulacak sorusu, uzun bir mücadele pratiği ile yanıtlanacak.

Yaykıl Köyündeki bir çok kişi termik santral ile ilgili olarak öfkesini “bir kişi zengin olacak diye bu kadar adam yerinden mi olacak” cümlesi ile özetliyor. Bu basit cümlenin altında aslında bir çok anlam saklı. Zenginliği ile Yaykıl’da 400 dönüm araziye rahatça satın alabilen Anadolu Grubu’nun kuracağı santral sadece kendi 400 dönüm arazisinin içerisinde kalacak, komşuluk hukuku açısından her hangi bir taşkınlığa sebebiyet vermeyecek niteliğe sahip değil. Santralin faaliyete geçirilmesi ile birlikte oluşacak atıklardan, çevreye saçılacak zehirlerden hava, toprak ve su ve dolayısıyla iklim nasibini alacak. Tarımın can damarı olan bu üç unsurda oluşacak olumsuz etki, tarımsal faaliyetleri sekteye uğratacak ve zaman içerisinde Gerzeliler işsizlik ve yoksulluğun içerisine doğru sürüklenecekler. Tarım arazilerinin sanayinin yatırım alanı haline geleceği beklentisi bile pek çok kişiyi tarımsal üretime yatırım yapmaktan uzaklaştıracak bir tehlike olarak belirmiş durumda. Göç etmek zorunda kaldıkları kentlerde, kendilerini kentsel sorunların içerisinde bulmak ile bir gün bir şirketin topraklarına talip olacağı umudu aynı sonucu ortaya çıkartıyor: Yoksullaşma ve işsizleştirilme.. Bu nedenle, termik santrale karşı çıkan Gerzeliler, mevcut sistem içerisinde, üretilen enerjinin adil olarak paylaşılmayacağına, bu enerjinin yıkımı yeniden ürettiğinin yoksullaştırılmanın hız kazanacağına, topraksızlaştırılacaklarının bilincinde olduğu sürece gösterdikleri direniş sonuçları itibarıyla tarihselleşecektir.

Gerze Ne İstiyor?

Termik santralin çalışmaya başlaması ile doğanın kirleneceğinin farkında olan Gerzelilerin termik santral karşıtlıklarının ana aksını temiz bir çevrede yaşama beklentileri oluşturuyor. Sanayinin çok gelişmediği ve ekonominin ağırlıklı tarımsal faaliyetlere dayalı olduğu bir coğrafyada yaşıyorlar. Termik santralin, temel geçim kaynakları olan tarımsal hayatı olumsuz yönde etkileyeceğine inanıyorlar. Maruz kaldıkları saldırıların, aslında bir topraksızlaştırma ve sömürsü politikası olduğunun bilincindedir. Yaşadıkları doğanın, termik santral ile yaşanmaz hale geleceği, tarımsal hayatın duracağı, sonrasında kente göç etmek zorunda kalacaklarının bilincindedir. Üretim araçlarının ellerinden alınması sonrasında köylerindeki yaşamlarının zorlaşacağını, ilerleyen vadede kente göç etmek zorunda kalacaklarını, göç ettikleri kentlerde işsizlik, taşeronlaşma, asgari ücret, kira gibi sorunlarla baş başa bırakılacaklarına inanıyorlar. Bu nedenle, topraklarının yatay ve dikey kapsamda ele geçirilmesini istemi-

yorlar. Bu yönüyle de kendilerinin istemediğini bir projeye karşı durmak ve bu karşı duruşu örgütlemek hem bir demokrasi mücadelesi hem de bir özgürlük mücadelesi haline geliyor.

Bize düşen

Daha öncesinde bambaşka alanlarda faaliyet göstererek zaten ekolojik krizi derinleştiren şirketler açısından, enerji sektörü, yeni bir yatırım alanı olarak popülerlik kazandı. Bir çok çevreci yapı, ekosistemi tahrip eden şirketlerin geçmişlerini irdelemeden, enerji sektörüne yönelik yatırımlara dikkat kesilerek, bu şirketlerin enerji sektöründe yürüteceği faaliyetlerin doğayı kirleteceği, ekosistemi bozacağı tezini işliyor. Şirketlerin geçmişini aklayan bu yanlışlıklar üzerinden siyasetlerini inşa etmeye devam ediyorlar. Şirketleri yeşil ve temiz yatırımlara ikna etmeye çalışmakla ömür tüketiyorlar. Bir diğer cenah ise doğan bu direnişlere “akıl küpü” olma iddiasıyla siyasal önderlik yapmaya çalışıyor. Oysa bugün, “yeşil ekonominin” tutsağı olmadan, halkın özörgütlerinin inşası için çaba sarf etmemiz gerekiyor. Bize düşen, yaşanan süreçte politik önderlik yapmak iddiasındaki kaygılarımızdan sıyrılarak, halkın kendi özörgütlerini maruz kaldıkları saldırılara karşı direnme biçimlerini geliştirmek için çaba sarf etmektir. Yoksulların direnişine önderlik etme iddiasının yarattığı politik rekabet ortamı bu süreçlerin yeni bir siyasallaşmaya zemin hazırlamasının önündeki en büyük tehdittir. Yoksulların- yeni proleterlerin öznesi olduğu ve bu öznelere önderliğinde diri bir ekoloji mücadelesi, kendini sığ çevrecilikten kurtaracaktır. Başka bir alternatifi bulunmayan Gerzeli'lerle, Hopalı'larla, Tortumlu'larla, Solaklı'larla dayanışmak ancak onların siyasal birliğini sağlayacak özörgütler inşa süreçlerine bir tuğla koyarak mümkün olacaktır..Bu tuğlaların anti kapitalist, ekolojist, cins eşitlikçi ve milliyetçiliği aşacak veçhelerini bulup çıkartacak olan da bu hareketlerin enternasyonelleşmesine yönelik politik birlik mücadeleleri olacaktır.

¹ Bu bildirme ve iklim adaleti koordinasyonu atölye sonuçları Kolektif Ekososyalsit Dergi'nin 8. sayısında yayımlandı.

Hopalıların Ev Ödevleri Var: Hakiki Bir Toplumsal Muhalefet Olmak

Cemil Aksu

Fotoğraf: Cemil Aksu

31 Mayıs günü Hopa'da, Başbakan'ı protesto gösterisine polisin saldırması, emekli öğretmen Metin Lokumcu'nun ölümü, akabinde Erzurum Özel Yetkili Savcısı'nın talimatıyla 'terör örgütü' soruşturması kapsamında gözaltına alınan 35 kişiden, 14'ünün tutuklanması...

Yaşanılan olayların üzerinden beş ay geçti. Bu süreç içerisinde; Özel Yetkili Savcılık, Hopalıların isyanında 5 ay boyunca “terör örgütü” aradı, ancak bulamadı. Dosya, terör suçu kapsamında çıkarılarak “Özel Yetkili Savcılıkça” Hopa Savcılığına devredildi. Bu gelişmeye rağmen, 7 kişinin tutuklulukları devam ediyor.

“Hopa olayları”, Karadeniz'in ve Türkiye'nin temel ekoloji gündemlerinden birisi olan HES'lere karşı mücadele açısından bir kazanım yarattı. Ancak, bu sonuç ne Hopa'daki ne de başka yerlerdeki çevre hareketinin ve toplumsal muhalefetin açmazlarını/yetmezliklerini görmezlikten gelmeye neden olmamalıdır.

Hopa'da neler oldu?

İktidarın Karadeniz için yaptığı kalkınma planında, bölgenin “turizm ve enerji cenneti” yapılması öngörülüyor. Karadeniz'in “turizm ve enerji cenneti” yapılmasının tek anlamı var: En başta gerçekten cennetten birer parça olan vadileri, yaylaları, parkları sermayenin kullanımına açmak, buralardaki doğa ile iç içe geçen yerel kültürleri birer tüketim nesnesine dönüştürmek. Halkın tepkisine,

yargı kararlarına rağmen devam eden HES inşaatları şimdiden birçok vadinin tahrip olmasına, ormanların parçalanmasına ve bölgeden göçün hızlanmasına neden olmuş durumda. DSI'nin Karadeniz için iki bini aşan HES projesi daha var.

Sermayenin Karadeniz'e yönelik bu işgal hareketine karşı gelişen muhalefetin en sağlam noktalarından birisi Hopa'dır. Hopa için, 12 Eylül'e rağmen, Doğu Karadeniz'de muhalefet içinde taşıyıcı, besleyici ve doğurgan bir kenttir diyebiliriz. Çay üreticilerinin mitingleri, festivalleri, derelerin satılmasına karşı mücadelesi, liseli gençliğin hak arayışları, yerel yönetimde söz sahibi olma konusundaki girişimleri ve 2004 seçimlerindeki başarıları gibi birçok alanda Hopalılar aktiviteleriyle hep bir adım önde olmuşlardır. Bu nedenle, Başbakan'ın Hopa'da yapacağı miting, basit bir seçim mitingi olmaktan çıkıp yeni anlamlar kazanıyordu. Nitekim de öyle oldu.

Önce, "Karadeniz'in asi çocukları çayına suyuna sahip çıkıyor", "Tek yol sokak tek yol devrim-Halkevleri", "Sularımızı sattırmayacağız" gibi pankartları asılmasına polis gazla müdahale etti. Topluluğun tepkisi üzerine polis geri adım attı, pankartlar yeniden asıldı. Başbakanın protestocuları görmesini engellemek amacıyla miting alanının etrafının bezlerle kapatılmış olmasına rağmen polis binaya pankart astırmak istememesi gibi çevik kuvvet polisinin alandaki konumlanışı da aslında her halükarda protesto gösterisine saldırının baştan planlandığının kanıtı. İlk gerginliğin atlatılmasından sonra topluluk adına bir basın açıklaması yapıldı. Ardından da horon oynanmaya başlandı. Bu esnada polis hiçbir uyarıya gerek görmeden gazla ve tazyikli suyla göstericilere karşı saldırıya geçti. Gazlı müdahaleden, sadece göstericiler değil, onları seyreden meraklılar, meydandaki çay ocaklarının önlerinde çaylarını içip sohbet edenler de fazlasıyla etkilendi. Polis kendisine karşı çıkan "herkese" gazla ve copla saldırdı. Dükkânlara gaz bombası attı; karşı çıkan esnafı da gaz ve copla yanıtladı. Gazdan nasibini alanların arasında, CHP Artvin Milletvekili adayı Av. Yüksel Çorbacıoğlu ve bağımsız milletvekili adayı Birsen Kaya, meydana bulunan çocuklar da vardı. Bu andan itibaren de olay göstericilerle polis arasında yaşanan bir 'arbede' olmaktan çıkarak; Hopalılarla, içerisindeki polislerin büyük bir kısmı "dışarıdan" takviye edilen çevik kuvvet ekibi arasındaki bir "muharebe"ye dönüştü. Metin Lokumcu'nun hayatını kaybettiği haberinin ülke çapında duyulması ile zaten gözü kulağı Hopa'da olanlarının harekete geçerek, başta Ankara'da ve İstanbul'da olmak üzere protesto gösterilerinde bulunmaları, olayların etkisini büyüttü. Gösterilen bu "refleks" solun, toplumsal muhalefet güçlerinin eksik bir telinin uzun zaman sonra ses vermesi olarak değerlendirilebilir. Başbakan sebebiyle Hopa'da olan medyanın, olay yerinden canlı ve kesintisiz yayınlarının "organize edici" etkisini de göz ardı etmemek lazım.

Gözaltılar ve tutuklamalar, muhalefet güçlerinin protestosunu Murat Belge gibilerin "terör örgütü/Ergenekon" ile yaf-

talama çabaları da hezimete uğradı. "Terör örgütü propagandası yapmak" iddiasından yargılanan 7 Hopalı beraat etti. Şimdi ise, "Gösteri ve Yürüyüş Kanunu'na Muhalefet" ve "Devlet Malına Zarar Vermek" suçlarına ilişkin soruşturmalar yürütülüyor.

Sonuç olarak, sevgili Metin Lokumcu'nun hayatına mal olan olaylarla başlayan süreçte Hopa'da HES yapmak isteyen şirketin projeden vazgeçtiğini duyurması ile muhalefet için görelili bir 'zafer' kazanılmış oldu. Bu "zafer", HES'lere karşı yıllardır mücadele yürüten çevre hareketleri için de önemlidir. Fakat burada ders çıkarılması gereken birkaç noktaya da değinmek gerek.

"Hopa olayları", bazı çevrelerde "Hopa, sana Fatsa diyebilir miyim?" nostaljisi ve duygusallığı yarattı. Bu nostalji ve duygusallıktan amiyane tabirle "medet umma" gayretkeşliğine girişenler oldu. Örneğin, Halkevleri grubunun, bu yıl sekizincisini düzenlediği Kemalpaşa Festivali'nin adını "Hopa-Kemalpaşa Halk Festivali" diye değiştirmesi, siyasal daralması, süreci 'kendine mal etme' çabasının bir fidesi olarak okunabilir. Aynı günlerde, içerdeki tutuklularla dayanışma için düzenlenmesi düşünülen "şenlik" örgütlerin bir araya gelememesinden dolayı fiiliyata geçemedi. Göğüslerini gererek Hopa "eşkiya"larının ve tutuklanmaların kendi "yoldaşları" olduğunu anlatmaya çalışmak da süreci kitselleştirmeye yönelik niyetin önüne geçti. Hopa bir "fetiş" olarak yükselirken, Hopa'ya hac ziyaretine gelenler bile oldu! Klasik "taşra siyaseti"...

Oysa, olayların hemen ardından yapılan seçimler, çok düşünlmesi gereken bir tablo ortaya çıkardı. Hopa'da, AKP ve CHP'nin şimdiye kadar görmedikleri kadar bir oy almalarına karşın, sol-sosyalist adaylar (EMEP ve ESP'nin adayları) toplam iki yüz oy bile alamadılar. Bu iki yüze bonkörlük edip, yüz daha ekleyelim; sandığa gitmeyen, Hopa'da olmayan vs. olanları da katalım. Bazıları CHP'nin aldığı oyların içinde "emanet oylar" olduğunu söyleyebilir ama bu çok naif bir yaklaşım. Oy oranları, Hopa'daki solun niteliksel sınırlarını ortaya koyuyor: CHP'nin "solculuğunu" aşamayan bir nokta orası.

"Hopa olayları", Gerze, Solaklı, Tortum gibi yerlerde kendini gösteren polis saldırılarının da habercisiydi. Yeni hükümetin Orman ve Su İşleri Bakanlığı gibi yeni bakanlıklar kurması, kamu yönetiminde köklü dönüşümler yapması, bu saldırıların artarak devam edeceğinin, hükümetin ve sermayenin doğanın paraya çevrilmesindeki stratejik yaklaşımının süreceğinin de kanıtıdır. Bunu görmeyen yok sanırım. Fakat ne toplumsal muhalefetin ne de yerel çevre platformlarının bu stratejik saldırıya karşı bir hazırlığı var. Bilakis, mevcut çevre hareketleri (Derelerin Kardeşliği Platformu, Karadeniz İsyandadır Platformu, Suyun Ticarileştirilmesine Hayır Platformu gibi yapılar ve onlarca yerel platform) birbirleriyle, dünyanın diğer bölgelerindeki çevre hareketleriyle ilişkiler kurmak, ortaklıklar geliştirmek bir yana, farklılıklar geliştiriyorlar. Mevcut platformların kendi içlerinde ve birbirleriyle iletişimdeki ciddi

zaaf lar hükümetin/sermayenin bu stratejik yaklaşımı karşısında umut kırıcı bir dağınıklığa neden oluyor.

Hopalıların ise ev ödevleri var; 'CHP solculuğu'nu aşacak, hakiki bir sol toplumsal hareket olmak/yaratmak için, onların birkaç kez daha "Hopa olayları" ve sonrasını okumaları gerek... Çünkü orada bir 'sıradan insanlar'ın 'eşkiya partisi' silüeti var.

'Hakiki sol' ile 'CHP solculuğu' aynı 'taban'ı paylaşıyor. Bu 'taban', bazen solu genellikle CHP'yi destekleyen/takip eden bir 'kitle'. Ama ikisinden de şikayetleri de olan bir 'taban'. Sol/sosyalistlerin, bu durumun avantajlarını ve dezavantajlarını daha içten okuması gerekiyor. Sadece, sokak radikalizmi ile 'sessiz yığınları' duymak ve onlarla 'konuşmak' mümkün olmuyor. Hopalılar, sahip oldukları avantajları niteliğe çevirmek için yeni diller, yeni yollar bulmak ya da yaratmak durumundalar.

Bunun için Hopa'ya, Karadeniz'e daha derin ve daha geniş bir açıdan bakmamız gerekiyor. İsyankarlık ve içten reddedişlerin kurucu, yaratıcı bir enerjiye dönüşmesinin yol ve yöntemlerini aramak gerekiyor.

Şu ya da bu şekilde egemenlerin planları doğrultusunda gittikçe daha da kararar bir Karadeniz'de nasıl yaşayacağımız sorusuna yanıt bulmak zorundayız. Karadeniz'i egemenlerin milliyetçiliklerinin, tarikatçı-gerici örgütlenmelerinin "milli parkı" olmaktan nasıl kurtaracağız? Milliyetçi, dinci sağcı söylem ve ilişki ağı ile eklemelerle iktidarın da tam desteğini alan neoliberal saldırılara (enerji ve turizm cenneti planlarına) karşı 'doğayı paraya çevirerek' geçinmeyi düşünen köylüleri nasıl örgütleyeceğiz? Çayda/fındıktaki sorunlara karşı üreticilere önerimiz ne olmalı? Doğasına tam tezat bir şekilde kurulan bu betonarme konu şehirlere karşı ne yapabileceğiz? Laz, Hemşin, Gürcü, Rum ve diğer kimliklerin 'kolektif hakları' ve bu kültürlerin yaşaması için neler yapılmalı? Yurttaşların sorunlarının çözümünü siyasetçilerden ve devletten dilediği "kapıkulu kültürü"nü nasıl açacağız?

Sorular çoğaltılabilir. Sol, gerçek bir halk hareketi olmayı arzuluyorsa bu sorular yumağına cevaplar üretmek zorunda. Sol, doğayı, yereli, kültürü, tarihi yeniden politik gündemine almalıdır. Bu görev sadece partilerin değil, yaşanılan gidişattan memnun olmayan her sol, sosyalist, demokrat aydın, sanatçı, akademisyen, işçi, öğrenci kısacası bireylerin de. Sol, yerel konferanslar/forumlar vb. düzenleyerek, bu sorun alanında yapılan çalışmaları, analiz ve tespitleri paylaşmak, tartışmak, sorunlara çözüm yolları aramak yoluyla, en azından herkesi kendi toprağını, tarihini, halkını, mücadele geçmişini, kısaca *doğasını* daha yakından öğrenmesini, araştırmasını teşvik edebilir. Ki böyle bir başlangıç da az bir şey değildir.

Fethiye Direnerek Büyüyor...

HES Mücadelesi Yoksullaştırılanların Mücadelesidir

Bora Sarıca

Bir gazete köşesinde yayınlanan küçük bir haber ile öğrendik, Fethiye Saklıkent Kanyon'unun da bulunduğu coğrafyada yapılacak olan HES projesini. Duyan bir diğerine haber verdi. Konuşmak için derhal toplandık. Böyle başladı Fethiye'de yaşam mücadelesi. HES karşıtı mücadele... Proje Fethiye Kargı Çayı'nın yüzyıllar içerisinde santim santim işleyerek meydana getirdiği Saklıkent Kanyonunu doğrudan ilgilendiriyordu.

İlk İş ÇED Toplantısı

Güzeller güzeli Saklıkent'i düşünerek toplantıya gittik. Projeyi anlatan şirket enerji ihtiyacından, kamu yararından bahsediyordu. Kanyon'un yöreye kazandırdığı düşünülürken, HES projelerinde kamu yararını ekonominin penceresinden görenler açısından bile ortaya gülünç bir tablo çıkıyordu. Toplantıda şirket yetkililerine, "insanların yaşamı bir şirketin karına bırakılamaz. Elektrik üretmek için yaz kurağında bir damla su fazladan vermez ama Toprak, susuz kalmaz." Dedik. Şirket Dinlemedi. Köylüler kızgındı. Bu tartışmalarla Saklıkent HES'in ÇED toplantısı sona erdi.. Kimse ama kimse tatmin olmamış hatta sinirler gerilmişti, öfkelenen köylüler şirkete ve anlatıcılarına lanet okuyarak ayrılmıştı salondan.

Toplantı sonrasında çağrı yapıldı. Tüm civar köylere ve tüm kitle örgütlerine. Çağrıya cevap verenler ile 'Saklıkent Koruma Platformu'nun ilk basın açıklaması imzalandı. Fethiye'den yükselen ses uzlaşma kabul etmeksizin yörede yapılacak tüm HES projelerini kesin bir dil ile reddetti. Suyun her ne sebeple olursa olsun ticari bir mal olarak görülemeyeceği, suyun canlıların en temel yaşam varlığı olduğu, suya erişim hakkının asla ve asla engellenemeyeceği, suyun tüm yaşamın ortak mirası olması gerektiği karara bağlandı.

Su İçin Tavizsiz Bir Direniş

HES projelerinin, "enerji ihtiyacımız var" reklamlarıyla pazarlandığını, bu projelerin, kapitalistler kar elde etsin diye hazırlandığını yine bu şekilde tüm insanlığın emeği yanında doğayı da sömürdüğünü dile getirdik.

Bizler doğanın da sömürüye açılmasına, elde edeceği kar dışında hiçbir şeyi planlamayan şirketlerin gözleri dönmüşçesine doğaya saldırısına karşı mücadele hattı kurmak zorunda olduğumuzun bilincine ulaştık. Kurulacak hattın üreten güçlerin - emekçile-

rin ve doğanın ortak mücadelesi ile var olacağını dile getirdik. Halkça sahiplenilmeyen, sınıf temelli olmayan bir mücadele- nin sonuç vermeyeceğinin de farkındalığı ile ilkelerimizi belirledik. Hiçbir şekilde şirket ve temsilcileri tarafından bizlere sunulacak bahşişlere, köyler ya da kişiler arası menfaat çatışmasına yol açacak ayrıcalıklara izin vermeyecek şekilde, her türlü uzlaşma teklifine kapalı bir mücadele örgütlemeye karar verdik. Çünkü hedef alınan bizlerin yaşamıydı. Köyünden koparılacak çiftçinin toprağını ekemez hale gelmesi, onun yok oluşu ile eşanlamlıydı. Yüzyıllardır bu topraklarda ektiği birkaç dönüm tarla dışında hiçbir geliri olmayan köylünün suya ulaşamaması, onun toprağından sökülüp atılması demekti. Eli topraktan başka iş tutmamış köylünün, toprağından kovulması yoksulluğun en deriniydi.

Şirketlerin Dayattığı Tüketim Alışkanlarını Reddediyoruz

HES projeleri aynı zamanda bir sosyal dönüşüm projesi olarak karşımıza çıkıyordu. Kente göçün önünü açacak bu yıkım projeleri neticesinde kendi kendine yetebilen topluluklar da kapitalizmin ihtiyaçları çerçevesinde yeniden şekilleniyordu. Köylerin boşaltılması, insansızlaştırma ve büyük doğal alanlar üzerinde kapitalistlerin istediği gibi at koşturmasına yönelik bu politika, toplumunun tüm kültürel ve ahlaki normlarını baş aşağı ediyordu. Suda gözü olanlar, para ile rüşvet ile tüketim alışkanlıkları ile işlerini bağlama derdine düşmüştü.

Bizler bir araya gelir iken ve Platformun kuruluş aşamasında tüm bu karşı çıkış noktaları ekseninde bir birliktelik oluşturarak, bölge insanın taleplerini yükseltmek, mücadelelerini kolaylaştırmak ve onlar ile birlikte direnişlerine ortak olmak adına yola koyulduk.

Derinleştikçe Sömürü Direniş Boy Veriyor

Saklıkent Kanyonu'nun ismini verdiği platform Saklıkent Kanyonu üzerinde kurulması planlanan HES projesine karşı ne

yapılabilir diye düşünürken 13 olarak bildiğimiz proje sayısının, 1/100.000 Aydın, Mıgla Denizli illerini kapsayan Çevre Düzeni Planı'nda 35 olduğunu öğrendik. Yıllarca Karadeniz'in Yok olan vadileri ve insanların direnişini, HES isyanını duymayan bizler maalesef aynı belayı kendi başımıza gelince öğrendik.

Yeşilin, kızılın ve mavinin binlerce tonunun hüküm sürdüğü bu coğrafyada derler ki; devlet, 'bizim için doğrusunu düşünür.' O yüzdendir zordur yanlışları anlatmak. Anlatabilmek için derdimizi önce devlet ile şirketlerin farkını anlatmaya çalıştık. Şirketlerin bizi yönetmeye başladığını vurguladık. Dedik ki, "Şirketlerin dikkat edeceği tek şey kendi karlarıdır. Kar elde etmek adına doğayı, toprağı, bahçemizi umursamaz. İstedığı tek şey, delik deşik olan çevre mevzuatını aşarak, mümkün olan en kısa zamanda işletmelerini faaliyete açmaktır. Masa başından karar verenler halimizi bilmez. İdareler için yaşamımız, birkaç rakam, MW'lar, yüzdelik kesirlerdir. Ama kimse bizim yerine kendisini koymaz."

Dedik ki, "Bir derenin üzerinde 5'er 10'ar santral var. Şirketler için yaşam değersizdir. Akarsuyun doğduğu yerden döküldüğü yere kadar birisinin bittiği yerde bir diğer HES projesinin başlamasının tek bir anlamı vardır: Bu topraklarda yaşayan halkın ekmeğinden, suyundan toprağından sökülüp atılmasıdır. Yeter ki şirketler istedikleri o sonsuz enerjiyi kolayca ele geçirsün, elde etsin diye."

Anlatıldı Karadeniz, Bolivya, Afrika, Çin... Fotoğraflar, gösterimler, filmler... Gördükçe değişti tepkiler. Karar verdik Ankara'ya gittik. Ankara'da diğer çevre mücadelelerinin içinde yer almaya çalıştık. Arkadaşlıklar kurduk. Anlattık dinledik. Öğrendik.

35 proje dedik. Birkaç dere üzerinde 35 yaşam katili betonarme. Biri bitmişti biz sürece başlarken. Bir diğerinin proje kapsamında İmar planı değişikliği yapılıyor idi. İmar planı değişikliklerinin, HES projesinin yasal ön şartlarını tamamlamak-

tan başka bir gayesi olmadığını biliyorduk. Ancak su ile var olan susuz yaşamını sürdüremeyen 'sığla ağaçları'nın varlığını temelden tehlikeye sokacak bu değişikliğin tartışmaya açılması, karşı çıkanların olması gerekiyordu. Baktık ki bizle aynı yerde durduğunu beyan eden siyasal oluşumlar dahi gizli kapaklı imar değişikliğini yerel meclislerde onaylamış, tek bir karşı oy dahi çıkmadan bizim önümüze gelmişti imar değişikliği. Köylerden yükselen karşı çıkışlar duyulmuyordu. Neticede dava açmaktan başka bir çare bırakmadılar.

KHK: Kızıldere'de Hukuk ve Doğa Katliamı

Kendi yurdumuzu tekrar tekrar öğreten şirketler, bu sefer de Kızıldere çay gözünün doğasını öğretti bize. Öyle bir doğa ki uluslararası anlaşmalar ve iç hukukça koruma altında bulunan 'sığla' ağaçların en önemli doğal üreme alanlarında birisi. Tam bu alanda HES projesi yürütülüyordu. Derhal başvurular yapıldı. Anıt ağaç niteliğindeki ağaçlar tespit edildi ve bildirildi ilgili kurumlara. Sığla ağaçlarının yok olacağını söyledik, tespit yapılınsın, korunsun istedik. Talebimize olumlu yanıt veren Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulu Bölge Müdürlüğü'nün kararının bizdeki yarattığı mutluluk ise kısa sürdü. Hemen akabinde çıkan ferman ile değiştiği söylendi kurumların işleyişi. Bakanlık değişmişti. Ve yeni bakanlığa devredilmişti tüm yetkiler. Olsun dedik eski verilen karar bu geçiş döneminde geçici de olsa koruyacaktı ağaçlarımızı. Öyle de olmadı değişen kanunlar kafaları da karıştırmıştı. Kuruldu yine şantiyeler.

17.8.2011 tarihinde resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile HES projesi yapılacak alanda sığla ve anıt ağaçlar tespit çalışması ve bunlara ilişkin koruma tedbirlerinin belirlenme çalışmaları yapılabilecek önlemler alınacağı kadar durdurulmasına karar veren Muğla Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğü ikinci bir karar ile bu sefer yetkilerinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na devredildiğini söyleyerek ilk verdikleri 'durdurma' kararını geri aldı.

KHK yayın tarihinde yürürlüğe girmiş böylelikle aynı gün feshedilen, yetkileri elinden alınan, hukuken yeni bir karar alması mümkün olmayan Kurul 22.08.2011 tarihinde sanki daha evvel hiç durdurma kararı vermemişçesine 22.6.2011 ve 8.8.2011 tarihli dilekçelerimize hitaben; yapılmasını istediğimiz sığla ağacı ve anıt ağaç tespit çalışmalarının ve HES faaliyetinin durdurulması taleplerimizin muhatabı olmadıklarını beyan ettiler.

Oysa ki Kanun Hükmünde Kararname'nin ilgili maddesinde kararname öncesi Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulları'nca verilen kararların geçerli olacağını, Bakanlıkça verilecek yeni karara kadar bunların uygulanacağı hükme bağlanmıştı.

Bizler Kanun Hükmünde kararnamenin bu açık hükmünü uygulamayarak bahsi geçen hukuksuz karara imza koyarak şirkete fiili durum yaratan ve tekrardan şantiye kurulmasına

sebebiyet veren kişiler hakkında Cumhuriyet Savcılığı nezinde suç duyurularında bulunduk.

Diğer taraftan özellikle HES yapılacak bölgenin doğal yapısı umursanmaksızın salt proje ruhsat başvuru tarihleri itibari ile uygulanması gereken yönetmelik maddeleri nazara alınarak 1.5 MW olan üretim gücü sebebiyle Proje için Çevre Etki Değerlendirme raporu dahi alınmamasını bu sebebiyetle verilen ÇED muafiyeti işlemin iptaline yönelik davamızı da takip ediyoruz.

Kanunu uygulayan İdarecilerin ve ÇED yönetmeliklerini keyfiyetle şirketlerin çıkarlarına göre yorumladıkları bir gerçektir. HES projesinin üretim kapasitesinin dikkate alınması suretiyle proje hakkında verilen muafiyet kararı yönetmeliğin ilgili tüm diğer maddelerinde belirtilen işletmelerin çevreye verdiği zararların engellenmesine ve buna ilişkin alınacak önlemlerin düzenlenmesine yönelik amacını görmezden gelerek şekli bir kavrama ile şirketlere inşaata başlama olanağının yaratılması mevcut içler acısı durumun başka bir göstergesidir. Düşünün ki; gölgesine gün ışığı giremeyecek kadar yoğun bir yeşil ve siz orada bu ağaçları kesiyorsunuz, susuz bırakıp talan ediyorsunuz ve Kanunlar size engel olmuyor. Durumumuz budur.

Diğer yandan; imzalanan su kullanım anlaşmasının ve verilen üretim lisanslarının iptaline yönelik davalarımız halen devam ediyor. Her zaman ki gibi üzerinden aylar geçmesine rağmen ağır aksak işleyen yargı yine mağduriyetlere neden oluyor. Halen daha karara bağlanmayan yürütmeyi durdurma taleplerimizin görüşülmemesi, kesilen ağaçları geri getirmese de mücadelenin devamı yönündeki irademizi kırmaya yetmiyor. Kargı Çayı üzerine apar topar giren şirketi ise daha birkaç gün içinde aldığımız bir karar ise "üzümüze" benziyor. Kargı çayı üzerinde HES için EPDK'den üretim lisansı alan şirketim üretim lisansının yürütmesinin durdurulduğu haberini alıyoruz. Bu kararı aldırın gücün, halkın onurlu mücadelesi olduğunu biliyoruz.

Burada sadece hukuk mücadelesi değil, onlarca farklı süreç örgütlenmeye çalışılıyor. Toplantılar, yürüyüşler, davullar zurnalarla şenlikler..İnandığımız halkın iradesi değişen kanunların büyüsünü bozacak. Bizler şunu biliyoruz ki; Bir büyük adam gelmeyecek, bir yardım eli uzanmayacak, bir kahraman yetişmeyecek. Tarih kitapları halka yaşamını bağışlayan bir ilahtan bahsetmeyecek. Ve şairler birçok kez daha şiirlerinde yazacak direnişi ve zaferi.

Bizler halen emrinde oldukları halkın ihtiyaçlarını ve menfaatlerini dikkate almak yerine üç kuruşluk kar uğruna insanımıza ve doğaya göz koyan şirketlere hizmet eden yöneticilere inat mücadelenin devamlılığı konusunda kararlılığımız sürdürüyoruz. Köylüler ve biz biriz ve diyoruz ki Uymadıkları kanunlar, aldıkları hukuksuz kararlar ile Karacaören- Kızıldere çay gözünü yok edemeyecekler. Karacaören Köyü olmayacak.

Fotoğraf: Fevzi Özüer

Sermayenin Son Gözdesi Yalova Atık Kültürünün Şehri

Merthan Özcan

Küreselleşmekten bıkmayan -bıkacak gibi de gözükmeyen-sermaye bu kez de Yalova'yı hedef seçmiş gözüküyor. "Neden Yalova'yı hedef seçmiş ola ki?" sorusu aklınıza geliyorsa inanın özel bir nedeni yok. Çünkü biz artık çok iyi biliyoruz ki kapitalizm, büyümek ve kar elde etmek için yer gök tanımıyor. Ülkemizin ve dünyamızın (hatta kısmen galaksinin!) her yeri bu doymak bilmez sistemin işgali altında. Kafamızı çevirdiğimiz her yerde, kaldırdığımız her taşın altında sermaye var artık.

Yalova'daki kömürlü termik santral girişimi yetmezmiş gibi bir de Hollandalı Royal VOPAK şirketinin kurmayı planladığı Kimyasal Atık Depolama Tesisi son birkaç aydır Yalova gündemine iyice yerleşmiş durumda. Atık üreten uygarlık aynı atığı bertaraf ederken de yıkımı bir kez daha üretiyor. Dünyadaki en büyük dökme sıvı depolama tesisleri sağlayıcısı olan Hollanda merkezli VOPAK'ın 31 ülkede 80 terminali bulunuyor. Toplam 25,6 milyon cbm kapasitesi olan VOPAK'ın depolama ürünleri, kimyasallar, petrol ürünleri, bitkisel yağlar ve Oleochemicals, LPG ve kimyasal gazlar. Vopak'ın yaklaşık 26 hektarlık alanda kuracağı tesiste 39 çeşit kimyasal depolanması planlanıyor. Bir kimyasal deposu haline getirilen Yalova, kendi pimini çekmek için bu atığın depolama tesisleri için de mekanı cehennem olacak günleri bekliyor. Depolana-

cak kimyasallar içinde akrilonitril, asetik asit, akrilik asit, etanol, sülfürik asit, mazot ve petrol ürünleri gibi kimyasallar da bulunuyor. Firma, Yalova'da geçtiğimiz yıl 19 Ekim tarihinde yapılan ön ÇED toplantısı ile kimyasal, petrol türevi ve bitkisel yağ depolanacak 150 tanktan oluşan bir depolama terminali kurmak için gerekli "Çevresel Etki Değerlendirmesi" sürecini başlatmıştı.

Yaşamı ve her şeyi tüketen, doğayla birlikte insanları ve tüm canlıları meta ve "atık kültürü"nü bir parçası haline getiren kapitalist sistemin en nadide örneklerinden biri de bu kimyasal atık depolama tesisleri olsa gerek. Bulunduğu yerdeki canlıları ve doğayı adeta yok sayarcasına kurulmak istenen bu tesislere karşı çıkarken belki de en başta şu basit soruyu sormamız gerekiyor kendimize: "Depolanan bunca zehirli kimyasal atık, nasıl bir üretim ve tüketim sisteminin ürünü?" ya da özetle "Nasıl (Ne menem) bir dünyada yaşıyoruz biz ?!"

Bunun yanında, bu depolama tesisinin Yalova'ya ve özellikle bu bölgeye yapılmaması için gerekli tüm teknik gerekçeler de mevcut durumda: Bölgenin deprenselliği, zeminin uygun-suzluğu, hava ve rüzgar değerlerinin yerleşim yerlerine doğru olmasının yaratacağı olumsuz etki, tesisin yapılacağı bölgenin çok yakınında yoğun yerleşim olması, bölge sınırları içe-

risinde Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof Dr Gönü Kaynak'ın 11 Kasım 2010 ile 30 Temmuz 2011 tarihleri arasında Samanlı Dağı, Çiftlikköy ve Taşkoprü çevresinde yaptığı inceleme ve gözlemler sonrası hazırladığı raporda “*Centaurea Waganitziana*” ve “*Campaluna Sparsa*” adlı iki tane yeni endemik türün bulunmuş olması ve etraftaki diğer sanayi tesisleri he-saba katıldığına oluşacak kümülatif etkinin ÇED raporu hazırlanırken göz ardı edilmesi...

Yaşamına sahip çıkmaya çalışan Yalovalılar, 17 Eylül 2011 tarihinde bu tesisleri ve burada yapılan 710 bin metreküp kapasiteli depolamayı istemediklerini ortaya koyan bir yürüyüş, miting ve eylem gerçekleştirdiler. Yalova için El Ele Platformu öncülüğünde gerçekleştirilen, YAÇEP, Eğitim-Sen, vb dernek ve örgütlerin destek verdiği yürüyüş ve miting sonrasında araçlarla VOPAK'ın kurulacağı noktaya gidildi. Yalova-İzmit otoyolu kenarında olan bu bölge aynı zamanda Marmara Denizi'ne kıyısı olan 1.Derece deprem bölgesi ve burada 710 bin metreküplük bir kimyasal depolama yapılması planlanıyor. Bu alan aynı zamanda AKSA'nın yanı başında bulunuyor (Aynı yerde 1999 depreminde kimyasal hammadde (akrilonitril) tanklarında meydana gelen sızıntı nedeniyle bağı bahçeyi zehirleyip, insanların dağa kaçmasına neden olan AKSA!) Burada belli bir süre yol trafiğe kapatıldı. Yalova halkının mitinge katılımı, yaşamı hiçe sayan bu tür girişimlere karşı duyarlılığın bir göstergesiydi. Düzenlenen bu miting ve eylem, mücadele pratiği açısından kayda geçmekle birlikte Yalova'da daha güçlü ve kurumsal bir örgütlülüğün olabirliğini ve gerekliliğini de bizlere göstermiş oldu.

Tüm bunlar olurken, İl Genel Meclisi'nde AKSA ve VOPAK'ın bulunduğu arazilerin sanayi alanı olarak işlenmesiyle ilgili karar, 9 Eylül tarihinde yapılan oturumda skandal bir oylamayla alındı. Bir gün önce ek süre istenen 'sanayi alanları' maddesi, Eylül ayı son oturumunda İmar Komisyonunun raporu doğrultusunda oylatıldı ve oybirliğiyle kabul edildi. Ancak oylama sonrasında Meclisin 2010/10 no'lu 'Kömür yakıtlı termik santraller ve ticari amaçlı tehlikeli ve kimyasal maddelerin depolanacağı terminaller kurulamaz' maddesindeki 'kömürlü termik santraller' ibaresinin maddelerden çıkarıldığı anlaşıldı.

Bazı Meclis Üyeleri AKSA'da Bir Gün Önce Toplandı mı?

Plan uygulama notlarından bu ibarenin çıkarılmasıyla ilgili olarak muhalif meclis üyeleri büyük şaşkınlık yaşarken, İl Genel Meclisi'nin oylamadan bir gece önce fabrika yetkililerinin daveti üzerine AKSA'da bir araya geldikleri iddiası da tartışma yarattı. Gazetecilerin, AKSA'nın düzenlediği yemekli davete katılıp katılmadıkları sorusu üzerine AKP'li Ali Rıza Alkış, önce “Ben katılmadım” derken, ardından, “Böyle bir davetten haberim yok, olsa da katılmazdım” diye yanıt verdi. MHP'li üye Tamer Ergün, böyle bir davetin kulağına geldiğini

ancak kendisinin katılmadığını söyledi. Meclis Başkanı Atalay Beştaş, “Yemek davetini duydum, ancak bunu AKP'li ve MHP'li üyelere sormak lazım. Ben böyle bir yemeğe katılmadım” dedi.

Doğan, “Yemek Daveti Yapıldı, Doğru Olmadığını Söyledim”

AKP'li Mehmet Gökmenoğlu davetten haberi olmadığını söylerken, CHP'li üye Bahar Doğan açık konuştu, “Böyle bir davet bana geldi. Kendilerine, işlerimin yoğunluğu nedeniyle böyle bir davete icabet edemeyeceğimi, fabrikanın da içinde bulunduğu sanayi alanlarıyla ilgili karar arifesinde böyle bir davetin yapılmasının etik ve doğru olmadığını ve bu sebepten de katılmak istemediğini belirttim ve böyle bir davete katılmadım” diye konuştu. Ancak böyle bir yemek davetinin, meclis oturumlarını iki aydır izleyen AKSA Emekli Müdür Yardımcısı Özdemir Tortoş aracılığı ile üyelere iletildiği iddiaları yerel basında yer aldı.

Cevap Bekleyen Sorular

Meclis üyelerinden hangilerinin bu maddenin oylanmasından bir gece önce AKSA'da AKKÖK grubu yetkilileriyle bir araya geldiği, nelerin konuşulduğu, plan paftaları, kurum görüşleri ve komisyon raporu tamamlanmış olan “sanayi alanları” maddesiyle ilgili bir gün önce ek süre istenmesine rağmen, bir gün sonra nasıl olup da Ocak ayında alınan ve askıya çıkarılarak kesinleştirilen 2010/10 no'lu meclis plan notuna aykırı olarak “kömür yakıtlı termik santraller ve kömür yakıtlı enerji tesisleri kurulamaz” ibaresinin İmar Komisyonu raporundan çıkarılarak oylatıldığı soruları ise cevaplanmayı bekliyor. Komisyonun Cuma günü yapılan meclis toplantısı öncesinde, muhalefet üyelerinden habersiz olarak İmar Komisyonu Başkanı Hasan Nergiz tarafından eksik şekilde toplandığı ve ibarenin bu toplantıda değiştirildiği de iddia ediliyor.

Sermayenin genişleme ve birikim politikaları sadece enerji alanında değil, içtiğimiz sudan gıdaya, eğitimden sağlığa, hayatın tüm alanlarında büyük bir hızla devam ediyor. Bu yıkıcı saldırıya “ Bu kadar kirlettiğin, bu kadar sömürdüğün, bu kadar yok ettiğin yeter ! “ demenin yolu ise Yalova'daki termik ve kimyasal atık tesisi karşıtı mücadeleyi Gerze'deki termik karşıtı mücadeleyle, Mersin ve Sinop'taki nükleer karşıtı direnişi Tortum, Rize ve diğer bölgelerdeki HES karşıtı direnişlerle, Bergama ve Ulukışla'daki siyanürlü altın karşıtı mücadeleyi Bursa Uludağ'da suyun ve ekosistemin sömürüsüne karşı verilen mücadeleyle, eğitim ve sağlık hizmetlerinin özelleştirilip alınıp satılır birer mal haline getirilmesine karşı verilen mücadeleyi tersane işçilerinin, Tekel işçilerinin, atanamayan veya ücretli çalışan öğretmenlerin, yaşamını dahi zor idame ettiren işçi ve emekçinin mücadelesiyle politik olarak birleştirebilmekten geçiyor.

Fotoğraf: Gökhan Bilgihan

İklim Değişikliğine Karşı Yerel Direnişlerin Öğrettikleri: Sınıfsal Bir Mücadele ve Özörgüt İnşa Etmek

Sırma Özdem

“İklim Değişikliğine Karşı Nasıl Bir Mücadele” teması ile 8-11 Eylül tarihlerinde Ekoloji Kolektifi çağrısıyla toplanan, “Ekolojik Krize Karşı İklim Adaleti” atölyesi ekoloji mücadelesinin bir dönemini değerlendirdi. Atölyenin kimi katılımcıları buldukları alandan neredeyse apar topar atölye için gelmişlerdi. Gerze’de aynı tarihlerde termik santral kurmak isteyen şirket jandarma eşliğinde köye girmeye kalkışmıştı. Arkadaşlarımızın bir kısmı oradan geldi. Yol uzundu. Ulukışla altın madenciliği karşıtı deneyimden, Gerze’den, Tortum’dan, Fethiye’den katılımlar vardı. Hepimizin birbirine anlatacak hikâyesi birikti.

Uzun süredir şunu söylüyorduk, “biz mücadele alanlarına gittiğimiz zaman, dar örgüt çıkarlarımızı ve tabelamızı örgütlemiyoruz. Ekoloji mücadelesinin politik bütünlüğü, anti kapitalist hatta için halkın özörgütlerini inşa etmeye çalışıyoruz. Halka önderlik etmek için değil, sınıfın kendi özörgütlerini inşa edecek örgütler için çabalıyoruz.” Bu çabalarımız meyvelerini vermeye başlamıştı. Ulukışla’da, Gerze’de, Fethiye’de direnişlerin yükselmesi, bu direnişlerin “dışardan taşınan” bilinçle değil, yaşanan gerçek sorunların idraki ile üretilen örgütlerle doğduğunu görmeye başlamıştık. Şimdi

sıra bu örgütlerin birbirleriyle ortak faaliyet yürütmesi için bu çabaların çoğaltılması gereği. Bunun için böylesine bir atölyede öncelikli olarak deneyimlerimizi paylaştık. Bu deneyimlerin ışığında mücadelenin nasıl yürütülmesi gerektiğine dair fikirlerimizi geliştirdik. Bu tartışma metinleri serisi de bu toplantıda yapılan sunumlardan derlendi.

Ekoloji Mücadelesi Özörgütlerine Kavuşuyor

Uzun yıllar sonra ekoloji mücadelesi gerçek sınıfsal kimliğine kavuşmaya başlıyor. Hareket emekçilerin mücadelesi olarak yükselcek zeminleri bulmakta. Çevrecilik tarafından tahrif edilmiş, halka önderlik yapmaya kalkan, ona doğru yolun ne olduğunu öğretmeye, onun mürebbiliğine soyunan yaklaşımlar silinmeye yüz tutuyor. En azından hiçbir tarihsel kıymeti olmayan ve sermaye çevrelerine hizmet eden yapılar olarak aramızdan uzaklaşmaya başladı. Ekoloji mücadelesinin safaları netleşiyor. Bir tarafta, toprakla, suyla, havayla özgürce yaşamayı tercih eden, doğanın ve emeğin sömürülmesine karşı duranlar; diğer tarafta ise şirketlerin ve devletlerin çıkarları için sömürüyü en acımasız biçimde uygulamaya çalışanlar. Bu savaşın şirketler tarafında bulunan kesimi uzun

süredir, hukuk tanımaz tavırlarını devletten aldıkları güçle arttırdılar. Dünyanın her bir yanı sömürüye açık hale geldi. Göller kurutuldu. Ormanlar tıraşlandı. Nehirlerin damarları kesildi. Daha çok kişi daha kötü yaşam biçimine mahkûm oldu. Kentler faşizmin kalesi haline geldi. Kırılarda milyonlarca insan sürgün hayatı yaşamaya başladı. Bu saldırı insanların doğrudan yaşam biçimlerine ve yaşamlarına yönelik bir saldırı olarak ve en çıplak biçimiyle gerçekleşti. En çıplak biçimiyle sermaye sınıfı ile yeni yoksullar sınıfı karşı karşıya geldi. Bu karşı karşıya geliş kırsal alanda daha acımasız biçimlerde cereyan etti. Halkı ikna toplantıları ile şirketler masum ve yaratılan tehlikeler yönetilebilir gösterildi. Acele Kamulaştırma kararlarıyla insanlar, topraklarından sürülmeye başlandı. Bu sürgünün ilk faturasını altın madenciliği yapılan yöre halkları ödedi. Para vaatleriyle topraklarından çıkartılarak kirli yatırımlar gerçekleştirilecek mülkiyet devirlerini sağladılar. İş kuracağız, çocuklarınız ekmek parası bulacak denildi. Çocukların tarlası, toprağı, nasıl olsa değersizdi denilerek satın alındı. Çanakale’de bu yaşandı, Balıkesir’de ve onlarca HES, termik, çimento fabrikası, maden alanında. Girmedikleri yerlere asker ve polis zoruyla girdiler. Ama bu son baskılar, toplumun bakış açısında dönüşümlere neden oluyor. Sermaye bir alana girmek istediğinde, tüm yasaların onun lehine işlediği giderek daha berrak biçimde görülüyor. Bu durumda topraklarını, havalarını, sularını ve ezümle yaşamlarını korumak zorunda kalan insanlar, geleneksel mücadeleye biçimlerinde dönüşümler yaşadı. Sayıları her gün giderek artan direnişler, yeni bir tarzın doğmaya başladığının haberlerini veriyor. Hukuk tanımaz tavırlar karşısında, yerel hareketler mücadelelerini “meşru” bir zeminde tanımlıyor. Şirketlerin hukuku karşısında, kendi hukuklarını yaratıyorlar. Bu hukuk yaratma süreci ise zor ve meşakkatli bir yeniden kuruluşu tarif ediyor.

Özörgüt İçin Bilgiye Eşit Erişim

Ekolojik krizin yaşandığı alanlarda en temel sorunlardan birisi, yapılan yatırımın ne olduğuyla ilgili teknik bilginin yetersizliğidir. Bu bilgiyi işletme kurmak isteyen şirket çalışanlarından ve idarecilerden edindikleri kadar öğrenmek istemeyen yerel mücadeleler birbirlerinin acı deneyimlerini görerek kendi bölgelerine yapılacak yatırımların ne olacağını öğrenmeyi tercih etti. Ulukışla altın madenciliği konusunda 2009 yılında Bolkar Dağları’nın maden firmaları tarafından parsellenildiği öğrenildi. Bu gelişmeden hemen sonra, madencilik alanında daha önce mücadele etmiş bölgelerle irtibatlar kuruldu. Eşme, Bergama’daki deneyim sahipleriyle konuşuldu. Bu bölgede ne tür sorunlar yaşandığını farklı boyutlarıyla dinlediler. Bu bölge gezilerine kadın ve erkeklerden eşit katılımı ziyaretler gerçekleştirildi. Altın madenciliği hakkında fikir sahibi olan insanlar süreci, hem muhtarlık düzeyinde hem de İl Özel idaresi düzeyinde takip etmeye başladılar. Bu takip sonucunda, Maden işletmesinin kurulacağı bölgenin ekolojik özelliklerini öğrenerek hem kendilerini hem de topluluklarını bilgilendirdiler. Örneğin, Ulukışla

Maden Köyü’nde endemik bir kurbağa olan Rona Holtsi Kurbağalarını Koruma Derneği, bölgeye akademisyenlerin, çevre gruplarının gelecek deneyimlerini paylaşmasını sağladı. Bir işletmenin kurulması sürecinde doğru bilgilendirme aynı zamanda nasıl bir örgütleneme olacağının da ipuçlarını veriyordu. İnsanlar, kendi yaşamlarını korumak için biraz mühendis, biraz hukukçu, biraz botanikçi ve ziyadesiyle top rak insanı olmayı öğreniyordu.

Bilgiye Önce Erişenlerin Sorumluluğu

Akademisyen, avukat, doktor, mühendis, planıcı örgütleri ve çevre örgütleri içinde yer alan eylemcilerin bazı bilgilere, sorunlara duydukları ilgileri nedeniyle, daha önce ulaştıkları kabul edilebilir. Ulaşılan bu bilgi, toplumun sorunu tanıması ve sorun için mücadele etmesi için kullanılmalıdır. Ama bu bilgiyi elinde tutanlar, toplumun sorun ve süreç hakkında nasıl karar vermesi gerektiğine yönelik örgütsel tarzlarını da dayatmaya başladıklarında, bilgiyi bir tahakküm aracı olarak işletmeye başlarlar. Bu durumdan imtina etmek için, bilgi sahibi olanlar bu süreçlerde mücadelenin asli ve zorunlu unsuru olan yerel sözcülere her daim lojistik destek sağlamakla sınırlı bir işlev üstlenmelidir. Süreç üzerinde etkin bir rol oynayacak biçimde, statü edinmeye çalışmak, ortaya çıkacak olan hareketin sözcülüğünü ve iradesini açık ve örtük olarak temellük etmekten kaçınmak gerekir. Aksi halde sürecin yerel halk tarafından sahiplenilmesinin olanakları tıkanacaktır. Bu durum orta vadede mücadelenin doğmadan bitmesine, statülerin de tutanın elinde kalmasına sebep olacaktır.

Yukarıda tanımlanana benzer pek çok deneyim yaşamışlığımız vardır. Bir bölgede bilgilendirici panel yapmak için çağrılan çevreci grupların, o yörede uzun vadede kitlesel olarak süreci sahiplenecek ilişki tarzlarının neler olduğunu fazla düşünmediklerini üzülerek görürüz. Bu gruplar hemen bölgede bir çevre platformu kurma niyetine girişirler ya da içinde var oldukları dernek ya da yapının uzantısı olacak şekilde süreci götürebileceklerini düşündükleri kişileri temsilci atarlar. Bu tarzlar yakın tarihimizde tanıklıkla sabittir. İkinci tarzı uzun yıllardır, TEMA gibi örgütler ya da birkaç siyasal çevre ziyadesiyle gerçekleştirmeye çalışır. Birinci tarzı ise hareket temelli yapılar, çevre platformu olarak süreç idame ettiren gruplar işletirler. Bu iki tarzın da temel amacı, bölge halkının iradesini temsil edecek yapı üzerinde tam bir egemenlik kurmaktır.

Çevre platformculuğu ve temsilcilik bahşişine dayalı mücadele tarzlarının uzun vadede başarı şansları olmadığı da mücadeleye tarihimize kazınmıştır. İki tarz da hareketin genel eğilimlerini okumaktan uzak, yapının kendi kendini denetlemesine değil, önderliğe dayalı bir iradenin doğmasına neden olmaktadır. Bu yerel hareketlerin içinden doğan önderleri, halkın geri çağırma, görevden alma, yerine başkasını atama gibi doğrudan demokrasiyi işletecek mekanizmalar ortaya konulmadığında, bu hareketler içinden doğan kişiler bir süre

sonra siyaset basamaklarını hızlıca tırmanan birer profesyonele dönüşebilmektedir. Hareketler, bu kişilerin gölgesinde kalmakta, başarı veya başarısızlık bir avuç insana mal edilmektedir. Bu anlamda da örgütlenme, bir topluluğun nasıl yaşayacağına dair kararların alındığı süreç olmaktan çıkmakta, topluluk adına karar verenlerin belirlediği bir yapıya dönüşmektedir. Bu da mevcut temsil ilişkileri dışında alternatif bir karar verme süreci tarif etmemektedir. İsmi ve cismiyle bir meclis, konsey tarzında örgütlenmiş ekoloji mücadelelerinin başarı şansı ve biriktirdikleri oldukça değerlidir.

Burada temel olarak, yerel örgütlenmenin isminin içinde illa meclis ve konsey geçmesinden bahsetmiyoruz. Bir tarzın kökleşmesinden bahsediyoruz. Ekolojik krizin en temel siyasal sonuçlarından birisi, toplulukların kendileriyle ilgili karar verme ve geleceği hakkında tasarımlarda bulunma, geçmişlerini biçimlendirme yetkisini, o topluluktan alarak, o yetkiyi mülksüzleştirilenlerin eline veren bir süreç olarak ortaya çıkmasıdır. Bu sorunu ortadan kaldırmak için örgütlenecek tarz, halkın doğrudan karar alma mekanizmalarını pekiştirmeli, garanti altına almalı, doğa ile ve birbirleriyle hiyerarşik ve tahakküme dayalı ilişkileri azami ölçüde kırarak siyasal zeminleri hazırlamalıdır. Bu nedenle geleneksel temsil sistemine dayalı katılım araçlarının, devletin ve şirketlerin kullandığı bir katılım aracı olduğunu her daim hatırlamalıyız. Bunu bilerek, yerel halkın hem kendi arasında eşit söz, karar ve yetki kullanmasını sağlayabileceği tarzları işaret etmeliyiz hem de bu örgütlenme tarzının ikili bir iktidar aygıtı olarak işlevlenmesi gerektiğini bilmeliyiz.

İkili İktidar Ne Ola ki !!

Yerel direniş pratikleri içinde sorunlara duyarlı muhtarların ve yerel önderlerin her daim devlet otoritesi tarafından baskı altında tutulmaya çalışıldığını biliyoruz. Bergama direnişi sırasında, Kozak yaylasında altın madenine karşı dava açan pek çok muhtarın daha sonra davasını çektiği ve altın madencilerinin yanında yer aldığına tanıklık ettik. Ya da Senoz Vadisi'nde kurulması düşünülen HES'e karşı Senoz'u temsil ettiğini düşünen bir hemşeri derneğinin, şirketle anlaşmaya vararak, HES davasını çektiğini de acı bir deneyim olarak yaşadık. Bu iki deneyim alanından ilkinde dava açmak isteyen bölgedeki çevreci örgütler yanlarına muhtarlıkları aldılar ama muhtarlıkları denetleyecek bir köy meclisi inşa etmeden süreci devam ettirdiler. Bölgede muhtarları denetleyecek, muhtarların yerel iktidarını kontrol edecek, kararlarını onları seçen topluluk adına verdiklerini onlara hatırlatacak köy temelli örgütlenmeler yaratılmamıştı. Bunun sonucunda muhtarlıklar, şu ya da bu nedenle ikna edilerek, davalarını geri çektiler. Oysaki muhtarların bu kararlarını denetleyecek güçlü, kitlesel ve topluluğu temsil edebilecek altın madeni karşıtı hareketin bir özörgütü olsaydı sonuçlar Kozak'ta böyle olmayacaktı. İşte ikili iktidar mekanizması tam da topluluğun kararlarının, bir siyasal otorite tarafından çiğnenmesini, yok

Fotoğraf: Arca Atay

sayılmasını engelleyecek bir tarzı işaret etmektedir. Bu ikili iktidar mekanizması ile farklı düzeylerde katılım, karar alma süreçleri etkin kılınabilir. Bunun yanı sıra bir kişi veya zümrenin topluluğun onlara tanımadığı bir yetkiyi kullanmasının da önü alınacaktır. Ancak bu iktidarları kontrol altında tutacak özörgütülüklerle mümkün olabilirse ekolojik krizin yarattığı tek adamcı, otoriter ve topluluğu yok sayan uygulamaların önünde direnç oluşturulabilir. Diğer yandan ikili iktidara dayalı bir ekolojik mücadele deneyimi üretme çabası, örgütlü mücadele içinde kişiler arasında ortaya çıkan siyasal veya kişisel husumetlerin çözümü açısından da oldukça değerli ve gereklidir. Kişilerin doğal yeteneklerinden, sözü iyi kullanmalarından, cinsiyetlerinden, statülerinden ve buna benzer eşitsizliği yeniden üretecek konularından doğabilecek çekişmelere karşı da doğrudan meclis önünde hesap verebilir, açık, sonuç almaya yönelik yöntemler konulursa sorunların aşılmasının mekanizması sağlanabilir.

12. sayıda iklim adaleti atölyesi tartışmalarını, Bir Meclis Deneyimi: Ulukışla Altın Madeni Karşıtı Hareket ve Sınıf, Ekoloji Mücadelesinde Geleceğini Kuruyor başlığıyla sürdüreceğiz.

“Gıda Egemenliği” Kavramı Nereden Nereye

Deniz Zengin

Gıda egemenliği kavramı, gıda güvenliği kavramının küresel ölçüde yarattığı hayal kırıklığı sonucunda, gıda tedariki ve politikalarının yetersizliğine bir tepki olarak doğdu. Bu tepki, 11-17 Kasım 1996'da Roma'daki Via Campesina toplantısında şu şekilde dillendirildi :

“Geniş ölçekli, özelleşmiş üretim temelli endüstriyel kurumsal çiftliklere, toprağın merkezileşmesine ve liberalizasyona karşı, gıdayı temel insan hakkı olarak gören, köylü tarımını ve ekolojik üretimi esas alan, doğal kaynakları koruyan, gıda ticaretinin yeniden düzenlenmesini, dünya çapında açlığın ortadan kalkmasını ve toplumların demokratik bir şekilde, barış içinde kendi gıdalarını üretebilmesini talep ediyoruz.”

Bu bağlamda, Via Campesina çatısı altındaki tarım işçileri, köylüler, yerel halklar ve diğer örgütlerden insanlar bir araya gelerek, gıda güvenliği tanımının, gıda üreticilerinin katkısı hesaba katılmadan değerlendirildiğinin, bu kavramın var olan düzen içerisinde yetersiz kaldığının, yoksulluk ve açlık gibi temel sorunlarımıza dair konuşacaksak “gıda egemenliği” kavramı dillendirilmeden bunun mümkün olmadığını vurguladılar.

1996'da yayımlanan deklarasyonda gıdanın temel bir insan hakkı olduğu ve bu hakkın gerçek hayatta karşılığını bulabilmesi için “gıda egemenliği” kavramının garanti altına alınması gerektiği de vurgulanmıştı. Gıda egemenliği tanımı ise her milletin kültürel anlamda ve verimlilik açısından çeşitliliklerini koruyarak, kendi gıdalarını üretme kapasitelerinin sürekliliğini ve geliştirilmesini sağlama hakkı olarak tanımlanmıştır. Ayrıca gıda egemenliği kavramı, gıda güvenliği kavramının en temel öncüsü olarak belirtilmektedir. Uzun vadede gıda güvenliği kavramının oluşmasının ön koşulu olarak ise gıdayı kimin ürettiği ve üretim süreçlerinde çevreye ve doğaya gösterilen saygının belirleyiciliği vurgulanmaktadır. Aynı yıl Roma'da FAO öncülüğünde yapılan Dünya Gıda Zirvesi'nde gıda egemenliğine hiç değinilmemesi, gıda güvenliği kavramının ön planda tutularak Via Campesina'nın taleplerini karşılamaması ise Via Campesina 1996 deklarasyonuna şu cümlelerle yansıdı : “Köylüler ve küçük çiftçiler tarım politikalarının şekillendirilmesinin tüm aşamalarında doğrudan yer almalıdır. Bu isteğimiz, şu anda yapılmakta olan ve dışında bırakıldığımız FAO Dünya Gıda Zirvesi için de geçerlidir. Birleşmiş Milletler ve ona bağlı tüm organizasyonlar bu isteğimizin gerçeğe dönüşmesi için demokratikleşme süreçlerini uygulamaya geçirmek zorundadır.”

Aslında FAO'nun Dünya Gıda Zirvesi'ne katılmış ve fikirlerini belirtmiş olan Via Campesina üyeleri, toplantı boyunca süreçten dışlanmaları ve gıda egemenliğinin sesini duyuramadıkları için eş zamanlı kendi deklarasyonlarını yayınlamışlardı ve gıda egemenliğinin temel esaslarını belirlemişlerdir.

Nisan-2003 Friends of the Earth International'ın “Trade and People's Food Sovereignty” adlı raporunda Dünya Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (DB), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) sürecin kötü aktörleri olarak gösterilmeye ve Dünya Ticaret Örgütü'nün (Agreement on Agriculture (AoA)) Tarım Anlaşması, gıdanın ticarileştirilmesi ve liberalizasyonu süreçlerinin temel nedeni olarak gösterilmeye devam edildi.

7-10 Kasım 2006, Niamey - ROPPA (Network of Farmers' and Agricultural Producers' Organisations of West Africa) yani Batı Afrika Çiftçiler ve Tarım Üreticileri Örgütleri Ağı çatısı altında 13 Batı- Afrika ülkesinden çiftçi sendikaları başkanları, tarım ve ticaret bakanları, milletvekilleri, STK'lar, ECOWAS (Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu), UEMOA (Batı Afrika Ekonomi ve Para Birliği), CILSS (Sahel Devletlerarası Kuraklıkla Mücadele Daimi Komitesi) üyelerinin katılımıyla Batı Afrika Gıda Egemenliği forumu düzenlendi. Forumda Batı Afrika ülkelerinin kendi gıdalarını üretebilme ve tüketebilme hakkı, temel bir hak olarak ifade edildi. Yayımlanan deklarasyonda ECOWAS, UEMOA ve CILSS'in de destek verdiği bölgesel düzeyde sözleşme ve eylemliliklerin yapılması kararı ve talebi gündeme getirildi. Ortak Gümrük Tarifesi'nin gerçek koruyucu ve destekleyicilerinin aslında çiftçiler ve çiftçi örgütleri olduğu belirtilerek, ROPPA'nın çiftçilerin bu bağlamda öne çıkmasında ve gıda egemenliği süreçlerinde, birleştirici ve harekete geçirici rol alacağı vurgulanmıştır.

23-27 Şubat 2007 Nyeleni Köyü, Selingue, Mali

Emperyalizme, neoliberalizme, ataerkil düzene, sömürgeciliğe, kaynakları yoksullaştıran bütün sistemlere, DTÖ'ye, serbest ticaret anlaşmalarına, uluslar arası şirketlere ve kendi halklarının taleplerini hiçe sayan hükümetlere karşı olduklarını belirten deklarasyonda Via Campesina kendisini DTÖ, IMF, DB'ye karşı güçlü stratejik ittifaklar geliştirmeyi hedef alan, aynı zamanda da BM ve FAO gibi kurumlarla ortak çalışmalar yürüterek mücadele etmeyi uygun bulan bir örgüt olarak tanıtmaktadır.

1 Mayıs 2008 - Via Campesina'nın uluslar arası koordinatörü Henry Saragih'in imzasını taşıyan; FAO genel sekreteri, G8 başkanı ve Birleşmiş Milletler'in G77 başkanına hitaben kaleme alınan açık mektup

Bu mektupta özellikle köylü ve küçük çiftçi tarımının tüm dünyayı besleyecek yeterlilikte olduğu, mevcut gıda krizinin çözüm anahtarının köylülerde ve üreticilerde olduğu belirtilerek, mevcut durum itibarıyla değişimin aciliyetine vurgu yapılmaktadır. FAO'nun gıda politikalarında büyük ve temel değişimlerin gerçekleşebilmesi için öncü olması ve uygun politik çevreyi oluşturması talep edilmektedir. G8'den bir an önce agroyakıt üretimini özendirmeyi ve özellikle güney ülkelerinde gıda üretiminin yapılabileceği verimli topraklarda yapılan agroyakıt üretiminin sonlandırılması için çağrı yapılırken, G8'in kendi tarım politikaları da eleştirilerek, G8'in, uluslar arası marketlerin ve tekel firmalarının finansal desteklerini endüstriyel tarımdan sürdürülebilir aile çiftliği temelinde şekillenen gıda üretimine kanalize etmesi aşamasında öncü ve yol gösterici olması beklenmektedir. G77 ülkelerinden DTÖ'nün de taraf olduğu ve yerel gıda üretimini olumsuz yönde etkileyecek hiçbir anlaşmaya onay vermemesi istenmektedir.

16-22 Ağustos 2011 Kreds

Via Campesina öncülüğünde yapılan Nyeleni Avrupa Gıda Egemenliği Forumu final deklerasyonunda uluslararası tarım ticaretinin küresel yönetişiminin, DTÖ aracılığıyla değil FAO tarafından gerçekleştirilmesi uygun bulunmaktadır.

Kaynakça

<http://www.voiceoftheturtle.org/library/1996%20Declaration%20of%20Food%20Sovereignty.pdf>

http://en.wikipedia.org/wiki/Food_sovereignty

<http://www.foei.org/en/resources/publications/pdfs-position-papers/tradepeoplesfoodsof.pdf>

http://www.roppa.info/IMG/pdf/An_original_anglais.pdf

<http://www.fao.org/docrep/003/w3548e/w3548e00.htm#at07>

<http://readingfromtheleft.com/PDF/FoodCrisis.pdf>

http://nyeleni2011.net/index.php?option=com_content&view=article&id=108:declaration-of-nyeleni&catid=3:news&Itemid=188&lang=tr

http://www.nyeleni.org/?lang=en&lang_fixe=ok

YEŞİL KAPİTALİZM İMKANSIZDIR DANİEL TANURO

*...Düşer bir balıkçının tersi olan şey
Kirli ağustos! beni ordan oraya götüren eşya
Aklımda üç beş otel ya kalır
Ya kalmaz üç beş otel aklımda
O da değil bir otelin kendisi
Yalnızlığın kahverengi organı: düş birikintisi
Bir de kahverengi alevlerden yapılmış..*

Edip Cansever, *Kirli Ağustos*

tüm kitabevlerinde!

isteme adresi: ekolojikolektifi@yahoo.com

Nyeleni Gıda Egemenliği Forumu 2011: Canlılık İçin Burjuva Siyasetini Aşmak

İlgin Özkaya Özlüer

Deniz Zengin

Via Campesina'nın "gıda egemenliği" talebinin, halkların kendi gıdalarını üretme, ülkelerin kendi gıda politikasını belirleme hakları ve biyoçeşitliliğin korunması ilkesi olduğunun Dünya Gıda Zirvesi'nde açıklamasının üzerinden geçen 15 yıllık zaman içinde, dünyadaki açlık, topraksızlaşma, yoksullaşma, proleterleşme, tarım tekellerin eziciliği altında çiftçilerin yalnızlaşması arttı. Birleşmiş Milletler'in açlığı ve tarımsal üretimi konu edinen FAO'sunun birleşenleri bu kavramı tartışadursunlar, Bolivya benzeri ülkeler dışında bu amaçla ve hedefle anayasal ya da yasal bir değişiklik yapan olmadı. Açlık, susuzluk kapitalist devletlerin ancak Zirve gündemlerini ve basına yönelik ünlülerle gerçekleştirdikleri hareketliliğin adı olarak kaldı. Bu nedenle de gıda egemenliğine duyulan ihtiyaç ve bu hedefte yürütülen mücadelenin daha da yükseltilmesini gerektiren "gerçek", her geçen gün daha da büyüdü/büyüyor.

Bu anlamıyla Nyeleni'de yapılan Gıda Egemenliği Forumu, gıda egemenliği kavramının yeniden ve enternasyonal bağlamıyla tartışılması, bu hedefte yürütülen ve yürütülecek mücadeleye birliklerinin/ağlarının güçlendirilmesini, oluşturulmasını sağlayacak önemli bir buluşmanın habercisi olarak görüldü. 16-22 Ağustos 2011 tarihleri arasında Avusturya'nın başkenti Viyana yakınlarındaki Krems'te düzenlenen Nyeleni Avrupa Gıda Egemenliği Forumu'na 400'den fazla delege ve 34 ülkeden katılımcı nefes verdi.

Forumun sürdüğü altı gün boyunca kavram temel bazı başlıklar altında tartışılmaya açıldı. Hemen hepsi oldukça kalabalık geçen bu oturumlarda, doğal kaynaklara erişimde yaşanan sıkıntılar, tekelleşen market ve gıda zincirleri, fabrikalaşan çiftlikler, tarım politikaları, tarım alanlarındaki çalışma koşulları ve sosyal etkiler gibi hususlar öncelikli tartışma konuları oldu. Her ne kadar homojen bir katılımcı kitlelerinden söz etmek mümkün olmasa ve zaman zaman tartışmalarda "doğal kaynak - doğal varlık" kavramının tercihinde olduğu gibi önemli bazı terminolojik ayrılıklar yaşansa da, aynı dertten muzdarip dünyanın dört bir köşesinden gelen insan, onlarca farklı dilde ancak tek bir talep altında bir araya geldikleri bir deklarasyon kaleme almayı başardılar: "Gıda Egemenliği, Şimdi!"

Kavramları Tanımak

Gıda Egemenliği kavramının genel olarak bir üretim biçiminin kavramı olduğunu söylemek aslında pek çok şeyi ifade eder nitelikte. Özellikle de kapitalizmin toprağı, emeği, ürünü ve insanı nesneleştiren tüm vahşiliğine inat gıda egemenliği, merkezine toprağı ve emeği alan bir üretim biçiminin kavramı oldu. Bu yönüyle de oldukça geniş bir anlam ve hak yelpazesini içeriyor. Kavramın, tek tipleştirilmemiş üretimi, temiz, güvenli ve kolay erişimli gıda hakkını, diğer yandan köylü, çiftçi, sütçü ve balıkçı gibi üreticilerin geleneksel yöntemlerle özgürce, bağımsız, doğaya zarar vermeden kendi ürünlerini yetiştirebilme ve tarım sistemlerini demokratik yollarla seçebilmesine olanak tanıyan kolektif bir hak içerecek biçimde genişlemesi de bu nedenle.

Başta Avrupa olmak üzere farklı ülkelerden Forum'a katılan birçok örgüt gıda egemenliği kavramını ve yukarıda da andığımız hakları sahipleniyordu. Ancak yöntemsel tartışmalar katılımcı örgüt sayısı kadar fazlaydı: kent tarımı ve küçük bahçecilik önerenler; yeşil devrim söylemini merkeze alanlar; sadece genç çiftçileri ve özellikle Batı Avrupa'daki toprağı ve diğer üretim araçlarına erişemeyen gençler adına mücadele eden öğrenci grupları; kadın çiftçi örgütleri; çevreciler, örgütsüz ve topraksız çiftçiler, üreticiler; çobanlar; biyodinamik üretim yapanlar; tohum paylaşımı ağlarından katılımcılar; topraksız çiftçi hakları için çalışan örgütler; çiftçi örgütleri; ekososyalistler; sosyalistler; anarşistler...

Bu denli geniş bir anlam kümesini kapsayan kavrama yönelik taleplerin, geçiş dönemi reçetelerinin ve mücadele yöntemlerinin tek bir Forum'da ortaklaşabilmesi zaten beklediğimiz bir gelişme değildi. Sonuçta Forum'da da, yöntemsel ve yapısal öneriler ve özellikle örgütsel birliklerin niteliğine dair tartışmalar zaman zaman yorucu bir hal aldı. Buna rağmen üretim modelleri, marketler ve gıda zincirleri, çalışma koşulları ve sosyal yönler, toprağı ve diğer kaynaklara erişim, kamusal politikalar gibi başlıklar altında oluşturulan gruplarda dile getirilen öneriler belli başlı bazı taleplerin belirginleşmesini sağladı. Bu taleplerin başında toprağı, suya, tarımsal biyoçeşitliliğe kolay erişim ve doğa varlıklarının metalaşmasının durdurulması; kamusal ve demokratik yö-

netimin bir parçası olup söz-karar-yönetime katılım hakkı ve rilmesi; küçük ya da topraksız çiftçileri destekleyen gıda üretim projelerinin üretilmesi geliyordu.

Kolektif yapılar, ortak eylemler, ortak ve beraberce düşünme tabanlarının oluşturulması; ekilebilir arazilerin zarar görmesini engellemek için kent politikalarının değiştirilmesi; yerel üretimi destekleyen toprak reformları; tarım arazilerinin yeniden paylaşımı; spekülasyonlar sebebiyle ekim yapılmamış toprakların kamulaştırılması; sürdürülemez üretim yapan veya çok büyük alanlarda faaliyet gösteren çiftlikleri dağıtılması Forum katılımcıların ortaklaştıkları diğer noktalar oldu.

Bazı taleplerin ortaklaştırılması kadar önemli bulduğumuz bir diğer nokta ise, içinde bulunduğumuz ekolojik krizin tanımlanması noktasında aynı dili konuşan pek çok insanın bir araya gelmesi oldu. Gıdada ve tohumda yaşanan tekelleşmenin, proleterleştirilen ve kendi toprağında ücretli köle olan, büyük çiftliklerde uygunsuz çalışma koşullarına boyun eğmek zorunda bırakılan emekçilerin sayısının artması, sağlıksız ve güvensiz gıdaya mahkum edilen yoksullaştırılan tüketicinin, hayvan yemi, agroyakıtlar ve sanayiye dönük üretimlerin artması nedeniyle egemenleştirilen tek tipleştirilen ürün çeşitliliği, dünyadaki açlığın hızlı yükselişi gibi sorunların bir ve aynı kaynaktan doğan sorunlar olduğunun daha yüksek sesle söylendiği buluşmalar, mücadelede uluslararası birliklerin oluşturulması, tanınması, büyümesi ve sağlamlaştırılması için oldukça önemli adımlar.

Değerlendirmeler

Ancak tüm benzeri buluşmalarda olduğu gibi mücadele eden bazı aktörler için bir birleştirici ve genişletici tartışmaların aynı zamanda bazıları açısından da ayırıcı olabildiğini gördük. Özellikle Deklarasyona da giren FAO'nun etkin ve belirleyici rolünü güçlendirici tutumun biz ekososyalistler kadar pek çok örgüt açısından kabul edilebilirliği yoktu. Deklarasyonun ortaklaştırıcı yönü kadar tarafları belirginleştiriciliği bu açıdan dikkate değer:

“Hükümetlerimiz, Avrupa Birliği (özellikle de Ortak Tarım Politikası aracılığıyla), çokuluslu kurumlar ve finans kurumları ve çokuluslu şirketler tarafından dayatılan tarım, gıda, ticaret ve enerji politikalarının sonucudur. Tarım piyasalarının deregülasyonu ve liberalizasyonu ve gıda spekülasyonu bu politikaların örnekleridir. İşlevsiz olan bu gıda sisteminin gidişatını değiştirmek, ancak gıda ve tarım politikalarının ve uygulamalarının tamamen değiştirilmesi ile mümkün olacaktır. Gıda sistemini, özellikle Avrupa'da, Gıda Egemenliği prensiplerine dayanacak şekilde yeniden düzenlemek hayati önem taşımaktadır ve bu hemen yapılmalıdır. Biz, Gıda Egemenliği'nin sadece gıda ve tarım sistemimizde değişime yönelik bir adım olmadığını düşünüyor, bunun aynı zamanda toplumda daha geniş bir dönüşümün de adımı olduğuna inanıyoruz. Bunun için, aşağıdaki konularda mücadelede etmeye kararlıyız:

Gıdanın üretim ve tüketim biçiminin değiştirilmesi, Gıdanın dağıtım şeklinin değiştirilmesi, Gıda ve tarım sistemlerindeki çalima ve sosyal koşulların gelişmesi ve değerini bulması, Ortak varlıklarımıza erişim hakkının geri alınması, Gıda ve tarımsal üretim sistemlerimizi belirleyen kamu politikalarının değiştirilmesi.

Avrupa'da gıda egemenliğine yönelik yeni bir tarım, gıda, tohum, enerji ve ticaret politikasının dünyada yankı uyandırması için çalışıyoruz. Bu politikalar özellikle; farklı bir Ortak Tarım Politikası'nın oluşturulmasını, Avrupa Biyoyakıt Yönetmeliği'nin kaldırılmasını ve uluslararası tarım ticaretinin küresel yönetişiminin, DTÖ aracılığıyla değil FAO tarafından gerçekleştirilmesini içermelidir.”

Bugün dünyanın ihtiyacı, neoliberalizmin yönetim araçlarını reddedip, özyönetime dayalı tabandan örülen karar mekanizmaları iken, FAO'ya uluslararası “tarım ticaretinin yönetişimi” görevi vermek, uluslararası ilişkilerin dalgalanan ve akışkan düzeni içinde tarım, gıda gibi alanları, varlığı ancak bu sorunların devamlılığına bağlı örgütlerin inisiyatifine vermek olacaktır. Hele ki Nyeleni'de geliştirilen talepler ve tartışmalar akıllara getirildiğinde FAO'nun bunlara yanıt veremeyeceği de çok açık.

Diğer yandan FAO'nun GDO'ların risk değerlendirmesini yapan kuruluşlardan bir tanesi olduğunu ve biyoteknoloji şirketlerinin laboratuvar ortamlarında ürettikleri GDO'ların bağımsız bilim çevreleri tarafından test edilmesinin patent sistemi nedeniyle mümkün olmadığı hatırlanacak olunursa FAO'nun bilimsel değerlendirmelerini şirketlerden gelen raporlar doğrultusunda hazırlayan, göbek bağı sermayeye sarmalanmış bir yapı olduğunu görebiliriz. Dünyadaki açlığın gıda üretimi ile ilgili olmayıp adil ve eşit paylaşım sorunundan kaynaklandığı saptaması yaptığı raporunu, internet sitesinde çok kısa bir süre sonra kaldırmak zorunda bırakılan FAO, bir yandan Via Campesina bir yandan AB ile bağları olan fakat taban hareketlerini birleştirme yetisi olamayacak bir adres.

Sonuçta bizler DTÖ yerine FAO diyen Deklarasyon'a inat, “ne dtö ne fao, sadece özyönetim” diyen tüm yoldaşlarımızla Nyeleni'de var olan krizin kapitalizmin ve ekolojinin krizi olduğunu belirttik. Kapitalizmin ve onların aktörlerinin olduğu yerde gıda egemenliğinin kurulamayacağını bir kez daha enternasyondan söyledik.

Kaynakça

Nyeleni 2011 Avrupa Gıda Egemenliği Deklarasyonu
Ahmet Atalık'tan GDO Gerçekleri 14. 09.2011
http://www.iyibilgi.com/haber.php?haber_id=224694
Annette Aurelie Desmarais, The Via Campesina Peasant Women on the
<http://pi.library.yorku.ca/ojs/index.php/cws/article/viewFile/6372/5560>
http://www.viacampesina.org/en/index.php?option=com_content&view=article&id=1115:call-for-organizations-to-sign-the-dakar-appeal-against-land-grabbing&catid=23:agrarian-reform&Itemid=36
http://www.fao.org/index_en.htm
<http://nyeleni2011.net>

Fotoğraf: Özge Şahin İmamoğlu

Somali'de Yoksullar, Emperyalizm ve Açlığa Yatırım

Stefo Benlisoy

Sahra-altı Afrika'sından açlık görüntüleri, göçmen kampları, açlığın pençesindeki çocuklar, çocuklarını besleyemeyen çaresiz kadınlar, iskelete dönüşmüş kıtlık mültecileri 1980'lerin ortasından beri periyodik olarak ana akım medya tarafından hassas vicdanlı izleyicilerine servis ediliyor. Geride bıraktığımız aylarda Somali'de ya da Kenya ve Etiyopya'daki mülteci kamplarında açlıktan kırılan insanların görüntüleri bir kez daha bu manzarayı salonlarımızın ortasına taşıdı. Bilanço muazzam; kuraklık ve kıtlığın bedelini en şiddetli yaşayan çocuklar. Tahminlere göre beş yaşın altında otuz binin üzerinde çocuk açlık nedeniyle can verdi. Felaketin batılı medyada en fazla yer bulduğu Ağustos ve Eylül aylarındaysa üç milyonun üzerinde Somalili acil gıda yardımına ihtiyaç duymakta ve yüz binlerce insan mülteci konumunda bulunmaktaydı. Üstelik merkezini Somali'nin oluşturduğu bölgede yaşanan felakete ilişkin haberler uluslararası medyanın gündeminden büyük ölçüde düşmüş olmasına rağmen BM'nin tahminlerine göre önümüzdeki aylarda ülkede 750 bin kişi açlıktan ölmeye tehlikesiyle karşı karşıya.

Somali'deki açlık faciası gıda açısından kendine yeterli, hatta bir ihracatçı olan Afrika'ya ABD, Dünya Bankası, IMF ve egemenlerin sair küresel örgütü tarafından on yıllardır dayatılan serbestleştirme ve yapısal uyum programlarının yarattığı yıkı-

mın son tezahürü. Somali'nin tarımsal-göçer ekonomisinin neoliberal karşı reformlarla dağıtılma süreci on yıllara dayanan bir süreç. Dönemsel kuraklıklara rağmen küçük ölçekli aile tarımı ve göçebe hayvancılığa dayanan Somali tarımsal üretimi 1970'lere kadar büyük ölçüde kendine yeterliydi. Doğu Afrika'daki büyük kuraklık, gıda fiyatlarındaki rekor artış, tarımsal yakıt üretimi, Somali'de yıllar süren iç savaş ve Eşşebab örgütünün varlığı, ülkenin ormansızlaştırılması gibi tüm faktörler ülke tarımının neoliberal karşı reformlar aracılığıyla dağıtılması arkaplanı temelinde ülkede yaşanan devasa açlığın oluşmasına katkıda bulundular. Sadece Somali değil tarımsal üretimin gittikçe ticarileştiği ve doğanın dönüştüğü bu sürecin sonucunda gerek Sahra altı Afrika'da gerekse de kıtanın neredeyse tümünde tarımsızlaşma ileri boyutlara vardı. Daha birkaç on yıl önce bölge ülkelerinin çoğu gıda açısından kendi kendilerine yeterli iken neoliberal karşı reform süreci sonrasında gıda temini için ithalata ve yardımlara muhtaç hale geldiler ve bu da tüm bu toplumları ekolojik kriz görüntülerine karşı aşırı kırılgan hale getirmiş durumda.

Neoliberal Reformculuğun Sonu

Bu bağlamda Somali on yıllardır uygulanan neoliberal karşı reform siyasetlerinin küresel güney toplumlarını ekolojik fela-

ketlere karşı ne ölçüde kırılgan hale getirdiğine bir başka örnek oluşturuyor. Yapısal uyum programları aracılığıyla dayatılan deregülasyon, özelleştirme, kamusal hizmetlerin aşındırılması ve piyasalaştırılması ve kemer sıkma siyasetleri sonucunda güney ülkelerinin küçük çiftçiler ve tarımsal üreticilerin istifade ettikleri tarımsal destekler ve alımlar ortadan kalmış, tarımsal üretim ihracata yönelik tarımsal ürünlere kaymış ve başta ABD olmak üzere büyük ölçüde sübvansiyonlara dayanan gelişmiş batının ucuz tarımsal ürünleri yerli piyasaları doldurmuştu. Kırın, suyun, toprağın, tohumun ve havanın sermayenin alabildiğine tahakkümü altına alınması aracılığıyla yağmalanması sürecinin son evresinde geçim araçlarından ve topraktan mahrum kalma tehlikesine maruz kalan küçük köylülere aç kalmak ya da kentlere göç ederek buradaki işsiz yığınlar katılma seçeneği dayatıldı. Borç geri ödemeleri ekonomik faaliyetin neredeyse temeli haline geldikçe eğitim, sağlık, altyapı gibi toplumsal alanlara yönelik devletlerin ayırdığı kaynaklar radikal bir biçimde düştü. Bu da bugün Somali’de yaşanan biçimiyle bir felaket anında en alttakilerin buna karşı koyma kapasitelerinin ciddi oranda azalmasına yol açtı.

Bilim insanları başta Somali olmak üzere Sudan, güney Sudan, Uganda gibi bölge ülkelerini etkileyen kuraklığın küresel ısınmanın etkisiyle Pasifik okyanusundaki su yüzeyi sıcaklığıyla ilintili El Nino ve La Nina fenomenlerinin yoğunlaşmasının neden olduğunu öne sürmektedirler. Bunun sonucunda Pakistan ve Avustralya’da yıkıcı seller yaşanmak-tayken özellikle Afrika’da da yağış miktarı azalmakta. Somali’de son dört yılda yağış miktarında dramatik düşüş kuşkusuz felaketin en önemli tetikleyicisiydi. Kimi yardım kuruluşları daha Ocak ayından itibaren BM’yi, Somali’deki Geçici Federal Hükümeti ve onu destekleyen Batılı güçleri bahar aylarında da yetersiz yağış olursa büyük bir insani felaketin kapıda olduğu noktasında uyarılmışlardı. Dolayısıyla aslında yaşanan felaket uzun süre önce “geliyorum” demekteydi ve buna rağmen en azından acil kimi önlemlerin alınmaması ve buna rağmen en azından acil kimi önlemlerin alınmaması, yardım altyapısının inşa edilmemiş olması bu ölçüde vahim bir tabloya yol açtı. Ülkenin gıda üretiminin dağıtılması ve ABD’nin “terörle savaş” gerekçesiyle ortaya çıkmasında büyük pay sahibi olduğu iç savaşlar ve yabancı müdahaleler silsilesi ülkeyi giderek kıtlık tehlikesi karşısında daha kırılgan hale getirdi. Dolayısıyla açlık tehlikesi yeniden belirdiğinde neredeyse onyıllardır açlık sınırında yaşamakta olan Somali toplumu hazırlıksız yakalandı.

Gıda Krizi

Halihazırda dünya üzerinde bir milyardan fazla insan, yani insanlığın yedide biri yeterli gıdaya ulaşmakta sıkıntı çekmekte. Gıda fiyatlarında meydana gelen en ufak artış bu kesimleri derinden etkiliyor. Hane bütçelerinin neredeyse yüzde altmışını gıdaya ayıran bu kesimlerin Somali’de yaşanan benzer kriz zamanlarında bu harcamaları bütçelerinin yüzde seksenine yükseliyor. Tam da bu yüzden temel gıda mallarının fiyatlarındaki rekor yükselişler Arap ayaklanmalarının ve bir dizi

başka güney ülkelerde geçtiğimiz yıllarda tanık olduğumuz kimi büyük gösteri ve isyanların patlak vermesinde önemli bir etkendi. Üstelik gıda fiyatlarında 2007 ve 2008 yıllarından itibaren meydana gelen devasa artışların dönemsel bir durum olmadığını önümüzdeki süreçte de bu genel eğilimin devam edeceği, hatta önümüzdeki aylarda fiyatların yine zirveye çıkma ihtimalinin yüksek olduğunu DTÖ’nün kendisi vurgulamakta.

Gıda krizinin oluşmasının en büyük nedenleri egemen çevrelerin yaygınlaştırdığı biçimde değişik doğal faktörlere dayalı üretim düşüşleri, siyasal istikrarsızlıklar, özellikle Çin ve Hindistan başta olmak üzere güney ülkelerinin orta sınıflarının gıda tüketimlerinin niteliğinin değişmesi ve niceliğinin artması değil, tarım ürünleri piyasalarında artan spekülasyon ve iklim değişimine neden olan fosil yakıtlara sözde bir alternatif olarak sunulan tarımsal yakıtların üretimindeki yığınsal artış. Buna endüstriyel tarım üretiminin ve dağıtımının giderek tam anlamıyla petrole bağımlı hale gelmesi ve petrol fiyatlarının artışının da dolaysız biçimde küresel ölçekte gıda fiyatlarının artmasına sebep olması da eklenmeli. 1970’li yıllarda yaygınlaşan yeşil devrim ile tarımsal üretimin makine, kimyasal ve fosil yakıt yoğun bir endüstri haline gelmesi özellikle bu girdilerin fiyatlarına karşı üretimi gittikçe daha hassas kıldı. Petrol varil fiyatının tarihi zirvelere ulaştığı 2008’de başlayan kriz öncesi konjonktürünün tarımsal fiyatlardaki büyük artışlarla çakışması bu bağımlılığın en büyük göstergesi.

Açlığa Yardım mı? Yatırım mı?

Açlık felaketine karşı dış yardımlar meselesiyse bu denli büyük ölçüde bir felakette dahi insani değerlerin siyasi ve askeri ve çıkarlara feda edildiğini en acı biçimde kanıtıyor. Bir yandan sahra altı ülkelere sağlanan gıda yardımları bu ülkelerde kalıcı bir tarımsal üretim yapısının yeniden kurulmasını engelleyici bir işlev görüyor ve yardımlara muhtaç halde kalmasına hizmet ediyor. Öte yandan birçok geçmiş örnekte olduğu gibi ülkeye sağlanan yardımlar ABD başta olmak üzere emperyalist aktörlerin bölgeyi tanzim etmek için uyguladıkları siyasetleri tahkim edici bir işlev üstleniyor. Üstelik ABD’nin “El-Kaide ve destekleyicilerine” yönelik mücadele stratejisi çerçevesinde Somali’ye yönelik sayısız müdahaleleri ülkenin yıllardır neredeyse sürekli bir iç savaş ve yabancı müdahalelerin pençesine düşmesinde ve köktenci İslami hareketlerin güçlenmesinde önemli bir rol oynadı. ABD, Etiyopya ve Uganda gibi bölgesel müttefiklerinin Somali’yi kontrol etme amaçlı müdahaleleri yakın tarihte ülkeyi bir iç çatışma sarmalı içerisine sürüklemiş durumda. 2006 yılında Etiyopya’nın Somali’de o dönem hakim güç olan İslami Mahkemeler Birliği’ni tasfiye amaçlı ABD destekli hareketinin başarılı olmasından ve 2009’da Etiyopya güçlerinin çekilmesinden sonra ülke çok daha radikal karakterdeki değişik İslami grupların koalisyonu olan Eşşebab örgütüyle Geçici Federal Hükümet ve Afrika Birliği’nin “barış gücü” arasındaki silahlı mücadele siyaset sahnesine damgasını vuruyor.

Bu bağlam içerisinde ABD ülkede desteklediği Geçici Federal Hükümet kontrolünde olmayan bölgelere yardım yapmayı uzun süre reddetti. Öte yandan Eşşebab da ABD'nin ve hükümetin ajanı olmakla suçladığı uluslararası yardım kuruluşlarının kontrol ettiği bölgelere girmesine engel olarak felaketin boyutunun artmasına zemin hazırladı. Bu da uzun süre boyunca Geçici Federal Hükümetin kontrolünde olmayan ülkenin güney bölgelerine yardım ulaşmasını engelledi. Kıtlığın en fazla vurduğu bölgelere uluslararası yardım kuruluşlarının ulaşması için taraflar arasında bir ateşkes oluşturulması ya da hiç olmazsa örgütün daha "ılımlı" kanadıyla diyalog kurulması yönündeki çağrılarsa göz ardı edildi. Bunun yerine ABD ülkedeki müttefiklerinin askeri hareketlerini desteklemeyi tercih etti. Bu gelişmeler sonucunda Ağustos başında Eşşebab, Geçici Federal Hükümet ve bölgede ABD'nin yakın müttefikleri Uganda ve Burundi güçlerinden oluşan "barış gücü" AMISOM birlikleri tarafından Mogadişu'dan çıkarıldı.

Yukarıda betimlenen durumun Türkiye olan alakasına gelinirse AKP ve Erdoğan'ın Somali'ye olan yakın ilgisinin arkasında kuşkusuz insani dayanışma duygularının çok ötesinde faktörler rol oynadı. Gerek bölgesinde gerekse de küresel düzeyde daha aktif bir profil çizmeye çalışan Erdoğan'ın şahsında Türkiye Somali özelinde adeta emperyal özelemlerinin cisimleştiği bir örnek alana kavuştu. Türkiye hükümeti bir yandan ABD'nin desteklediği Geçici Federal Hükümete arka çıkarak küresel merkezle uyumunu bir kez daha gösterirken Erdoğan özellikle "Batı'nın duyarsızlığı ve ikiyüzlülüğü" hususunda nutuklar atarak bir kez daha iç ve dış kamuoyunda puan toplama arayışına girdi. Bu anlamda Somali Türk usulü neo-Osmanlı emperyal özelemlerin ve "medenileştirici misyonun" sergilenmesine yol açtı. Erdoğan'ın beş bakan, çok sayıda medya mensubu, sanatçı vs. ile Somali'ye gerçekleştirdiği çıkarma AKP'nin son dönemde rıza devşirmede yoğun biçimde tedavüle soktuğu dış siyasetin iç siyasetle olan bağlantısını yeniden gözler önüne serdi. Ziyaret ve sonrasında yapılan yardımlar Türkiye'nin müşfik elinin, pederşahi otoritesinin bir dışavurumuydu adeta. Somalililer tüm bu süreçte kendilerini idare etmekten aciz, olgunlaşmamış, çocuksu ve Türkiye gibi büyük bir ülkenin yardımına muhtaç bir toplum olarak sunuldu.

Sömürgecinin sömürgeleştirilenden özneliğini, failliği esirgediği tipik anlatısı çerçevesinde Türkiye paternal bir otorite Somalililer ise bu paternal otoritenin şefkatine, yol göstericiliğine ve mürebbiliğine muhtaç varlıklar olarak resmedildi. Büyük bir tantanayla gerçekleştirilen Somali ziyareti sırasında Erdoğan adeta sömürge topraklarını ziyaret eden ve kendisine bağlı koloni yönetimini denetleyen sömürgeci rolündeydi. Sonrasında hükümeti temsilen Bekir Bozdağ'ın adeta Somali'den sorumlu bakan olarak bölgeyi sık sık ziyaret edeceğinin duyurulması, Türkiye'nin çöp toplama gibi bir takım temel hizmetleri sağlayacağını açıklaması Somali'ye olan yaklaşımdaki klasik emperyalizmin "beyaz adamın yükü" tınısını bol miktarda ihtiva etmekte. Bir yandan dünya ve bölge kamuoyuna

Türkiye'nin bu nizam verici rolü takdim edilirken öte yandan iç kamuoyuna İsrail'e ilişkin son dönem yapılan açıklamalarda olduğu gibi büyük ve müşfik ama gerektiğinde de bölgesine ayar vermektense de imtina etmeyen bir güç olmanın getirdiği tatmin duygusuyla özdeşleşme fırsatı sunulmuş olmaktadır. Elbette tüm bu resmi tamamlayansa Türkiye'nin Somali'de tıpkı Libya ve Suriye örneklerinde olduğu gibi ABD'nin çıkarlarıyla barışık ve bu çıkarlar paralelinde hareket ettiği gerçeği. Bu anlamda komşularla olmasa da emperyal "merkezle sıfır sorun" politikası Somali'de de itinayla hayata geçirilmekte.

Hiçbir Felaket "Doğal" Değildir

İnsan toplumlari tarih boyunca kıtlık ve açlığın acısını çok çekti ama bolluk içerisinde kıtlık ve açlık yaşanması son birkaç yüzyılın, kapitalizmin bir hediyesi. Küresel ölçekte gıda üretimi dünya nüfusunu kafi miktarda beslenmesine rahatlıkla yetmesine rağmen açlık sınırındaki insan sayısının muazzam miktarda artışını insan toplumlarının mevcut örgütlenme biçiminin, yani kapitalizmin insani ihtiyaçları karşılamadığı değil sermaye birikim rejiminin sürekli yeniden üretimi ve genişlemesini en kutsal amaç olarak benimseyen bir sistem olmasında yatıyor. DTÖ, Dünya Bankası, IMF gibi yapıların savunduğunun aksine gıda krizi, üretimle ilgili bir sorun, yani gıda üretiminin artan dünya nüfusunu besleyememesi ile ilgili bir sorun değil; gıda üretiminin ve tarımın sermaye birikiminin acımasız gereklerine tabi tutulmasından kaynaklanmaktadır. Gıda üretiminin geçtiğimiz on yıllarda artan liberalizasyonu ve doğa varlıklarının (su, toprak, tohum, hava) artan ölçüde metalaştırılması-hammadde haline getirilmesi krizin asıl nedeni. Dolayısıyla "gıda egemenliği" talebi, yani toplumların gıdayı nasıl üreteceklerini ve aslında ne yiyeceklerini bizzat kendilerinin tayin etmesi günümüzde en önemli siyasal taleplerden birini oluşturmaktadır.

Bu acımasız sistemin aklayıcıları Somali'de yaşanan felaketin sorumluluğunu kuraklığa, iklim değişimine, siyasal istikrarsızlığa bağlayıp felaketi tarihsel ve toplumsal bağlamından sıyrılmaya çalışsalar da Somali örneği hiçbir "doğal" felaketin aslında bu anlamda "doğal" olmadığını, sonuçları itibarıyla toplumsal ve tarihsel olduğunu bir kez daha olanca acımasızlığıyla gözler önüne seriyor. Sermayenin doğa üzerindeki tahakkümünün ekolojik krizi derinleştirmesiyle önümüzdeki yıllar bu tür felaketlerin sayısında muazzam bir artışa neden olacağını ileri sürmek bir kehanet olmasa gerek. Bu kapitalist felaketlerin mağdurlarıysa, krizin yaratılmasına en ufak bir sorumluluğu olmayan aksine toplumsal yapıları neoliberalizm tarafından kırılanlaştırılan küresel güneyin (ve daha önce ABD'de yaşanan Katrina kasırgasının gösterdiği gibi "gelişmiş" kuzeyin de) yoksulları ve en alttakileri olacak. Ekolojik krizin giderek ağırlaşacak bilançosuna karşı insanlığın küresel eşitlik ve adalet ilkeleri temelinde insanla doğa arasındaki uyumun yeniden tesisi için mücadele etmekten başka bir yol yok.

Fotoğraf: Fevzi Özüler

Kanun Hükmünde Kararnameler ve Parlamenter Demokrasinin Avlak Bekçileri

Cenk Yiğiter

Son dönemde AKP iktidarı, yasama faaliyetinin bir yetki kanuna dayanılarak Bakanlar Kurulu'na devri anlamına gelen ve kanun hükmünde kararname olarak bilinen hukuksal enstrümanı; Cumhuriyet tarihinde görülmediği yoğunlukta kullanıyor. Aynı zamanda kanun hükmünde kararnamelere yepyeni bir anlam ve işlev kazandırıyor. Bu yeni işlevle birlikte; artık hükümet sisteminin parlamenter sistem olmaktan uzaklaşarak; kendine özgü yeni bir KHK rejimi haline geldiğini iddia edebiliriz. Analoji yapma batağına düşmeden bu tarz bir gelişmenin dünya siyasal tarihinde somut bir pratiği bize hatırlattığını görerek konuya girelim. Nazi Almanya'sı sürecinde 30 Ocak 1933'te Hitler hükümetine kanunla kararname yetkisi verilir. 28 Şubat 1933'te Reichstag Yangını bahane edilerek siyasal partilerin faaliyetleri durdurulur. 24 Mart 1933'te çıkan bir yetki kanunu ile Hitler tam yetkili kılınır. Mart 1933'te Reichkommissarlar tayin edilir. 31 Mart 1933 ile 7 Nisan 1933'te çıkarılan Eşitleme Kanunları ile devletin federal yapısı ortadan kaldırılarak eyalet yönetimleri hükümet komiserlerine devredilmiştir. 22 Mart 1933'te Dachau'da bir toplama kampı kurulur. 2 Mayıs 1933'te sendikalar lağvedilir. Şimdi bu kronolojiden yol çıkarak, 1930'ların Almanya'sı ile günümüz Türkiye'si arasında doğrudan bir koşutluk çizmek niyetinde değiliz. Ancak ortak olan bir noktanın altını çizmekte yarar var: 1930'ların Almanya'sında siyasal iktidara, ülke içinde ve dışında ciddi anlamda operasyonel misyonlar biçilmiştir; tıpkı şu andaki AKP iktidarına biçildiği gibi.

Almanya toplumunda radikal bir takım değişiklikleri hedefleyen Nazi iktidarının önündeki temel hukuksal engel; siyasal liberalizmin ilkelerine dayanan parlamenter demokrasinin "dolambaçlı yollarıdır". Nazi rejimi hükümet sistemini köklü bir biçimde ve madden değiştirmiştir: ancak biçimsel anlamda parlamento ortadan kaldırılmamış; yasama süreçleri biçimsel anlamda muhafaza edilmiştir. İşin aslı salt hukuksal anlamda bakıldığında hukuku aşan bir süreç söz konusu değildir. Nazi rejimi sürecinde Almanya biçimsel anlamda bir hukuk devleti olmaya devam etmiş; biçimsel anlamda parlamenter sistem de var olmuştur. İşte burada; Nazi rejiminin bunu başarabilmesini sağlayan hukuksal araç yetki kanunlarıdır.

Kanun'dan Kararnameye, Parlamentonun İlgası

Günümüz Türkiye'sine dönecek olursak; şu soruyu sorabiliriz: Mevcut değişikliklerin kanunlarla değil de KHK'lerle yapılmasının sonuçları anlamında ne fark var? Yani AKP'nin meclis aritmetiğindeki ağırlığını ve partili vekillerin parti disiplinine

sıkı sıkıya bağlı olduğunu düşünürsek; hükümet istediği değişiklikleri kanunlarla da hayata geçirebilirdi. Dolayısıyla bu değişikliklerin bir yetki kanuna dayanarak çıkarılan KHK'lerle yaratılıyor olmasının sonuçları bakımından bir farkı var mı?

Denebilir ki: KHK'ler uzun yasa yapım süreçlerinin hantallığını ortadan kaldırır ve sürece hız kazandırır. Burada parlamenter demokrasi ile etkinlik; hız; istikrar gibi değerleri karşı karşıya koyuyor ve bir seçimde bulunmuş oluyoruz: Tam da bu noktada; kanunun hukuksal anlamının ötesinde tarihsel ve sosyolojik anlamına göz atmakta fayda var:

Parlamento Latince "Parla" kökünden geliyor; Parla'nın anlamı konuşmak. Bu anlamda parlamento konuşulan yer demek. Ancak günümüzdeki anlamıyla modern parlamentoların tarihsel kökeni ne Yunan site devletlerinde ne de Roma'dadır. Modern parlamentoyu tarih sahnesine çıkaran; burjuvazi sınıfının devrimci etkinliğidir. Parlamenter sistemin düşünsel kökleri de siyasal liberalizmde saklıdır. Siyasal liberalizm; genç burjuvazinin devrimciliğinin var ettiği bir ideolojidir.

Batı Avrupa'da toplumsal ve ekonomik anlamda egemen sınıf olma yolunda ilerleyen burjuvazi; bu gelişmesini; büyük oranda merkezileşen monarşi iktidarına borçludur. Monarşilerin; feodal parçalanmışlığı coğrafi ve hukuki anlamda ortadan kaldırması burjuvazinin gelişmesi için temel gereklilik olan ulusal pazarın yaratılmasını sağlamıştır. Burjuvazi ve onunla birlikte ortaya çıkan piyasa toplumu monarşinin ihtiyaç duyduğu finansal olanakları sağlamıştır. Aynı zamanda monarşik devletin merkantilist ve kolonyal politikaları da burjuvazinin dış pazarlarla kuracağı ilişkilerde önemli bir rol oynamıştır.

Ne var ki burjuvazinin monarşi ile olan bu çıkar ortaklığı sonuza değin sürdürülebilir değildir. Mutlak bir güç olan monarşi iktidarı, burjuva rasyonelliğinden çok uzak bir iktidardır. Sınırsız iktidarın irrasyonel uygulamaları; müsrif kamu yönetimi ve kamu maliyesi anlayışı pazar ve piyasanın gereklerine ters düşmeye başlar. İşte burada kendine güveni son derece artmış olan burjuvazi artık siyasal iktidara ortak olma hatta tamamen ele geçirme iradesini göstermeye başlamıştır.

İngiltere siyasal modernleşmesinde süreç tedrici ve evrimsel bir yol izlemiştir; Avam Kamarası zaman içerisinde yasama işlevini tamamen ele geçirmiş; Monark ve Lordlar Kamarası sembolik bir figür olmaya kadar gerilemiştir.

Fransız örneğinde ise; burjuvazinin siyasal iktidar talebi; meşruti bir rejime geçilmesi ile de dindirilememiş; 1789 devrimi ile tüm Avrupa ve insanlık tarihini geri dönülmez bir biçimde değiştirmiştir.

Başka önemli bir model olarak Alman modernleşme sürecini de anmak gerekir. İngiliz ve Fransız burjuvazisine nazaran ulusal birliği ve ulusal pazarı sağlamada geciken Alman burjuvazisi; siyasal iktidar karşısında talepkar olacak özgüveni edindiğinde; güçlenmiş ve örgütlü bir işçi sınıfını da karşısında bulmuş ve bu onu daha uzlaşmacı ve devletçi bir mecraya sürüklemiştir.

Genç burjuvazinin politik programı olan siyasal liberalizm, 19. yüzyılda altın çağını yaşar. Burjuvazinin dünya görüşünü siyasal liberalizmde izlemek mümkündür: Kişilerin ve toplumun refahının; her bireyin serbestçe pazarda karşı karşıya gelmesiyle oluşacağını savlayan liberalizm; siyasal alanı da bir pazaryeri olarak görür. Siyasal alanın önsel bir sınırı vardır: Siyasal alan serbest piyasa koşullarını ortadan kaldıracak kararlar alamaz.

Ancak bu sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla; siyasal kararlar nasıl alınacaktır: Karardan etkilenecekler; karar alma sürecine serbestçe fikirleriyle dâhil olacaklardır. Karşıt fikirlerin serbestçe karşı karşıya geldiği bir zeminde; bu karşılaşma sonucunda doğru karar bulunacaktır. İşte bu anlamda parlamento; farklı fikirlerin karşı karşıya geldiği; düşüncelerin özgür ve serbest rekabet koşullarında ve aleni bir biçimde yarıştığı bir pazaryeridir. Bu pazaryerindeki, serbest, açık ve aleni rekabetin sonucunda en doğru karara ulaşılabilecektir.

Kanunun hukuksal anlamının ötesindeki anlamı da budur: Kanun kolektif bir karar alma sürecidir. Bir müzakere sonucunda ulaşılır. Bu müzakere sürecinde; farklı görüşleri ifade eden taraflar; aleni – kamuya açık bir biçimde; kamuoyunun nezdinde görüşlerini akla uygun bir biçimde gerekçelendirerek sunmak ve çarpıştırmak durumundadır. Ancak burada bir sorun var: Kararlardan etkilenenler kimlerdir? Burjuvazinin tarihsel olarak bu soruya verdiği ilk cevap; vergi verenler; mülk sahibi ve eğitilmiş kişiler olmuştur. Yani sonuç olarak burjuvazinin kendisidir. Genel ve eşit oy prensibi; modern parlamento ile yaşıt değildir. Sonradan tarih sahnesine çıkacaktır.

Sınıf Demokrasisi

Peki ne oldu da genel ve eşit oy tarih sahnesine çıktı. Bunu sadece geniş kitlelerin demokrasi talebi ile açıklamak mümkün müdür? İşçi sınıfının genel ve eşit oy için mücadele verdiği ve bunun emekçi sınıfların bir kazanımı olduğu ortadadır. Ancak genel eşit oyun; siyasal iktidarın artan meşruluk ihtiyacının da bir sonucu olduğu gözden kaçmamalıdır. Özellikle; zorunlu askerlik uygulaması ve siyasal iktidarın alt sınıflardan ülkeleri için ölmelerini talep etmesi bu süreci hızlandıracaktır. Erkeklerin kadınlardan önce siyasal haklarını kazanmalarının tek sebebi bu olmasa da önemli bir sebebi budur. Fikirlerin

pazaryeri olan parlamentonun oluşumunda söz sahibi olacaklar listesine; mülk sahipleri, vergi verenlerin yanı sıra bir grup daha eklenmiştir: ülke için kanını dökenler...

Parlamentoyu yasamanın odağına oturtan burjuvazi; başlarda çekingen davransa da genel eşit oyun hayata geçmesinin kıyamet olmadığını farkına varmıştır: Sonuçta; “burjuvazinin en büyük yeteneği, kendi çıkarlarını ulusun, herkesin çıkarları gibi gösterebilme yeteneğidir.” Bunu kamuoyu oluşturma konusundaki gücüne; basın, yayın ve kültür üzerindeki hegemonyasına borçludur. Ve artık parlamentolar; tüm yurttaşların temsiliyeti yoluyla ve katılımıyla ortaya çıkan, dolayısıyla tüm yurttaşları ilgilendiren; hatta onlardan ölmesini dahi isteyebilecek kararları alabilecek bir toplumsal meşruiyet zeminine kavuşmuştur. Sonuç olarak karar alma sürecinde tüm yurttaşlar temsil edilmişlerdir. Temsilciler; tüm temsil edilenlerin izleyebileceği bir aleniyet çerçevesinde; belli bir konuyu müzakere etmiş ve bir yasaya bağlamıştır. Bundan sonra bu yasalar etrafında; bu yasalara uygun olarak gerçekleştirilecek hükmetme faaliyetine karşı çıkılamaz.

Siyasal Alan, Demokrasi ve Türkiye

Türkiye toplumunun siyasal modernleşme sürecini ise 19.yüzyıldan itibaren izlemeye başlayabiliriz. Ancak Türkiye’de siyasal modernleşmenin öznesi; kapitalizmin merkez ülkelerindeki gibi ulusal burjuvazi değildir. Siyasal modernleşme; bir yönüyle; devletin ve devlet elitinin; dünyanın değişen koşullarına adapte olarak; devletin bekasını sürdürme gayretiyle ilişkili iken; diğer yandan merkez kapitalist ülkelerin ülkeyi kapitalizme entegre olacak biçimde dönüştürme gayreti ile ilgilidir.

Türkiye batılı liberal demokrasiyi, batıdan devleti ıslah etme yönünde bir reçete olarak almıştır; ancak liberal talepler etrafında toplumsal gücünü iktidara yöneltmiş bir toplumsal aktörden yoksundur. Bu Türkiye’deki demokrasi kültürünün yoksunluğunun temel tarihsel sebeplerinden birisidir.

Türkiye’de çok partili hayata 1946 tarihinde geçilir. Çok partili hayata geçmenin temel dinamiği de, toplumsal alanda bu yönde bir talepkarlığın güçlü ifadesi değildir. Türkiye Cumhuriyeti ikinci dünya savaşı sonrası oluşan yeni dünya sistemine; liberal batılı demokrasiler safından dahil olma gayretindedir.

1960 askeri müdahalesi ile kesintiye uğrayan bu süreç sonucunda 1961’de yeni bir anayasa hayat bulacaktır. Bu anayasa; 1947-1960 arasındaki Demokrat Parti dönemine karşı bir tepki niteliğindedir. Buna paralel olarak; halkoyuna dayanarak oluşacak olan iktidarı sınırlandırmak; dengelemek-frenlemek ve bir takım kurumlarla kuşatmak Anayasanın temel motivasyonunu oluşturacaktır.

Anayasa yargısı ilk olarak 1961 Anayasası ile Türk anayasal sistemine girer. İki meclisli sistem yine bu anayasanın ürünüdür. Milli Güvenlik Kurulu da 1961 Anayasası’nın bir ürünü-

dür. Keza üniversite özerkliği de bu dönemde anayasal güvenceye kavuşur; böylece üniversite de halkoyuna dayanan siyasal iktidarın etki alanının dışına çıkarılmak istenmiştir. Türkiye’de üniversite özerkliği de üniversiteyi özgür bir kurum olarak inşa etme iradesinden çok halkoyunu sınırlama gayretinin bir ürünüdür.

1961 Anayasası’nın ilk halinde kanun hükmünde kararnamaya dair bir düzenleme yoktur. KHK, 61 Anayasası’na 20 Eylül 1970’de yapılan değişikliklerle girer. Bu dönem ayrıca ordu ve devlet eliti tarafından; yürütme organın güçlendirilmesi talebinin açıkça dillendirilmeye başladığı bir dönemdir.

Dönemin ayrıca; Türkiye’de işçi sınıfının ilk defa örgütlü bir güç halini almaya başladığı; sosyalist ve ilerici siyasal düşüncelerin kiteselleşme yoluna girdiği bir dönem olduğunun altı çizilmelidir. 1961 müdahalesi gerçekleştiren ordu; hükümeti yeni gelişen toplumsal muhalefet karşısında zaafa düşmekle eleştirmektedir. Süreç 12 Mart Muhtırası’na uzanır. Ordu 1961 anayasası ile kurmayı amaçladığı siyasal sistemin iktidarı sınırlandırıcı etkilerinin yeni gelişen koşullar karşısındaki ahvalinden memnun değildir ve siyasal sistem üzerinde bir revizyonun zamanı gelmiştir.

Bu sırada dünya kapitalist sistemi de 70’lerden itibaren önemli bir yapısal dönüşüm sürecine girmiştir. Merkez kapitalist ülkeler Keynesyen iktisat politikalarını terk etmekte; neoliberal dönem açılmakta; Türkiye gibi ülkelerin de yeni düzene ayak uyduracak yapısal dönüşümleri gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Türkiye’de 24 Ocak Kararları bu yönde atılmış önemli bir somut adımdır. Ancak bu kararların ve yapısal dönüşümün hayata geçmesi ancak 12 Eylül Müdahalesi ile mümkün olacaktır. Müdahale sınıf hareketini ve toplumsal muhalefeti ezip geçmekle kalmayacak; aynı zamanda siyasal sistemi yeniden düzenleyecektir.

82 Anayasası ile kurulmak istenen siyasal yapı, küresel kapitalizmin dayattığı yapısal dönüşüm politikalarını hayata geçirecek güçlü bir iktidar yapısını ve buna koşut güçlendirilmiş bir yürütme organını inşa etmeyi hedeflemektedir. Kanun hükmünde kararname de güçlü yürütmenin bir hukuksal aracı olarak öne çıkmıştır.

Çoğunlukçuluğa Dayalı Siyasetin Meşruiyet Krizi

Kanun hükmünde kararnamenin; anayasal sınırlar içinde kaldığı sürece hukuksal sonuçları bakımından kanunla aynı anlama geldiğini söyleyebiliriz. Ne var ki; az önce bahsettiğimiz üzere; kanunun hukuksal anlamının ötesinde; burjuva demokrasininin ve siyasal liberalizmin temel değerleri anlamında ve kanunun sosyal ve siyasal işlevleri anlamında kanun hükmünde kararnamelerin kanunun sağladığı meşruiyeti karşılamayacağı ortadadır. Kanun; aleni bir müzakere süreci sonucunda; belli bir siyasal yönelimin akla uydurulması

sürecini ifade eder. Kararname ise; kapalı kapılar ardında; birbirleriyle uyum içinde çalışan bir kabinenin, homojen bir öznenin aldığı bir karardır.

Aslında toplumsal hayatın kanunlarla düzenlenmesinden bu vazgeçiş; neoliberal döneme ilişkin politika algısı ile de son derece uyumludur. Bu dönemde; toplumun üzerine kararlar vermesi gereken pek çok konu; siyaset dışı alana itilmiş; siyaset ötesi; teknik kararlar alanı olarak tarif edilmiştir. Telekomünikasyon, Enerji Piyasaları, Sermaye Piyasaları gibi pek çok alan siyasal tartışma alanının dışına çekilmiş; bu konudaki karar alma süreci; halkoyuna dayanmayan; bağımsız idari otoritelere devredilmiştir. Neoliberal dönemde; teknik alan siyasal alana doğru genişlemekte; siyasal alan daralmaktadır. Ancak demokrasinin yitimi anlamına gelen siyasal alanın bu daralışı, kamu alanının içinin boşaltılmasıyla birlikte, çağın bir gerekliliği; dünya ekonomik sisteminde ayakta kalmanın tek yolu olarak sunulmaktadır. Bu süreçte ulus ötesi kuruluşların rolü büyüktür ve bu değerlendirmenin sınırlarını aşar.

Şüphesiz; neoliberal dönem içerisinde yapısal uyum konusunda en gayretli ve de başarılı iktidar AKP döneminde vücut bulmuştur. AKP iktidarı; halkoyuna dayanan iktidarın vesayet altına alınması anlamına gelen vesayet rejimine son vereceği iddiasında bulunmuş; bu doğrultuda; ordunun siyasal işlevini geriletmiş; Milli Güvenlik Kurulu’nun yapısını görece sivilleştirilmiştir. Ne var ki; ülke siyasetine yön verecek kararların; MGK’nın kapalı kapılar arkasında alınmasının bir derece önüne geçildiğini kabul etsek dahi; siyasal karar alma sürecinin başka bir türden bir kapalı kapının ardına itildiğini söyleyebiliriz. KHK’lerin kapsam alanının genişlemesi; Parlamento’nun işlevini ve toplumsal itibarını daha çok kaybetmesi ve giderek izlenince değeri dahi olmayacak bir piyese dönüştürülmesi anlamına gelmektedir.

AKP; parlamentodan kaynaklı bir meşruiyet ihtiyacını; aslında; referandum sürecindeki başarısı ve seçimlerde yüzde elliye varan oyu ile ikame etmektedir. Carl Schmitt’in henüz 1923’te dikkat çektiği bir gerçekliği hatırlamakta fayda var: parlamenter demokrasi tiranlığı; diktatörlüğü dışlamamaktadır. Hatta; parlamenter sistem; temel değerlerinden arındırılarak yozlaştırıldığı zaman tiranlığa geçiş için hızlandırıcı bir işlev dahi görebilir.

Bu süreçte iktidarın böylesi bir yoğunlaşmasını engellemenin temel yolunu, yargıda ve hukukta aramak yanıltıcı ve aynı zamanda risklidir. Bugün toplumsal muhalefete ve emek hareketine; siyasal alanın ve demokrasinin yeniden tanımlanması doğrultusunda önemli bir görev düşmektedir. Bu görev parlamenter demokrasiyi savunmaktan ibaret değildir kuşkusuz: Bir yandan parlamenter demokrasininin yozlaştırılmasının önüne geçmeye çabalamak önemli ise de; diğer yandan da parlamenter demokrasiyi ve temsili demokrasi anlayışının inşa edilmesi tarihsel bir görev olarak önümüzde durmaktadır.

Merkezîleşme, Bürokratikleşme ve Sermaye Birikimi İçin Kanun Hükümünde Bir Dönem

İlgin Özkaya Özlüer

Fotoğraf: Arca Atay

Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat, görev ve yetkileri ile kamu görevlilerine ilişkin konularda değişiklik yapılması amacıyla 3 Mayıs'ta yürürlüğe giren 6223 sayılı yetki kanununa dayanılarak, bugüne dek 20'ye yakın kanun hükmünde kararname çıkarıldı. Çıkarılan kanun hükmünde kararnameler, yeni bakanlıklar kurması, bazı bakanlıkları değiştirmesi, istisnai personel rejimlerini düzenlemesi, idari teşkilata her kademedede yenilikler getirmesi, koruma hukukunda ve planlama hukukunda kökten değişiklikler getirmesinin yanı sıra, olağanüstü bir hukuk rejiminin kolaylıkla olağanlaştırıldığını da gösterdi.

KHK'ler dönemi ile değişenler ve bu değişikliklerin anlamları üzerinde yoğunlaştığımızda özellikle, 4 Temmuz'dan beri ismi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olan bakanlığın kuruluşuna vesile olan KHK'yi, neo-yönetim sürecinde çevre ve kent politikaları üzerinden tartıştığımızda tüm bu süreci gereği gibi analiz edebiliriz.

Yeni Bir Bakanlık: Çevre ve Şehircilik

Bilindiği gibi şimdiki adı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olan yapı, 1978'de Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı, 1984'te Başbakanlık Çevre Genel Müdürlüğü, 1989'da yeniden Başba-

kanlık Çevre Müsteşarlığı, 1991'de Çevre Bakanlığı, 2003'de Çevre ve Orman Bakanlığı, 3 Haziran 2011'de Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığı oldu. Son olarak Orman ve Su İşleri Bakanlığı ismiyle yeni bir bakanlık kurulduğunda, ormanı ve suları içinden alınmış bir "ÇEVRE"si olan "kentleşme bakanlığı" olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ortaya çıktı. Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığı'nın ömrünün 1 ay dahi sürmesi, Bakanlar Kurulu'nun kanun hükmünde kararname üzerinde, kâğıdındaki yanlış satırı silmekte aceleci davranan bir öğrenci heyecanı ile çalıştığını da gösterdi.

Bu kısa tarihsel inceleme bile, idari teşkilatlanmanın basit bir isim ve yer değişikliği ile açıklanamayacak kadar önemli bir anlamı olduğunu doğruluyor. Öncelikle hizmet birimlerinin örgütlendiği yer kadar, örgütlenme şekli de bizlere bazı mesajlar veriyor. Tıpkı Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda olduğu gibi sermaye ile daha kolay entegre olan turizm faaliyeti içinde eritmeye çalışılan kültür hizmetlerinin akıbetinin, Çevre ve Orman Bakanlığı kurulduğu dönem ormanlarda da tekrerrü etmesi gibi.

Çevre ve şehircilik faaliyetlerinin birleştirilmesi de elbette ki basit bir tesadüf ile olmadı. Özellikle 9. Kalkınma Planı Strateji Raporu'nun, "rekabetin güçlendirilmesi" üst başlığı altında düzenlenen "çevrenin korunması ve kentsel altyapının geliştirilmesi" bölümünde piyasada rekabet edebilir çevre varlıkları ile kentsel altyapı bir ve aynı çatı altında ele alma planını ortaya koymuştu. Her ne kadar aynı Rapor'da "doğal ve kültürel varlıklar ile çevrenin gelecek nesilleri de dikkate alan bir anlayış içinde korunması" esasından söz edilmiş olsa da, "çevrenin korunmasının kısa vadede maliyet unsuru, uzun vade de ise rekabet gücünü artırıcı" nitelikte olduğu Rapor'da açıkça yer alıyor. Gelecek nesillere, sadece rekabete dayanabilen hissiz çevre varlıklarının bırakılabileceğini ifade etmenin bir yöntemi de bu olsa gerek.¹

Gelişmelerin Kalkınma Planı'na uygun seyrettiğini söylenebilir. Özellikle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK'nin görevler başlığını taşıyan hükmünde çevre ile ilgili görevlerin ancak 3 bend, inşaatlaşma, plan(sız)lama ve vahşi şehirleşme ile ilgili ise 11 bend bulunması, Kalkınma Planı'nda belirtilen "rekabet koşullarında çevre ve kentsel altyapı ilişkisini" incelemek için bir doğal örnek oluşturdu.

Hayvanların korunmasına ilişkin bir tek görevin dahi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın görevleri arasına girememesi de, şehirleşme ve yapılaşma konusuna ne denli odaklanıldığını ve doğanın tüm bileşenlerinin kalkınmacılık uğruna nesneleştirildiğini açıkça gösterdi.²

İnşaat sektörünü bir kurtarıcı olarak görme, binalaşma ve altyapı üretimini artırma yöntemi, Ajda Pekkan'ın Eurovizyon'a "Petrol" şarkısı ile katıldığı ve Özal'ın Başbakanlık yaptığı 1980'lerde de ciddi bir uygulama alanı bulmuştu. AKP'nin sermaye açısından, ekonomik krizin fırsatlara dönüşmesini sağlayacak yöntemi de benzer bir yol izledi.³ Bu yöntem, inşaat firmalarının daha fazla yatırım imkânına kavuşmasına neden olurken, kentsel alanların dönüşümü kadar kırsal alanların da sermaye tarafından yeniden temellüküne olanak sağladı. Yoksulların ve kırsal nüfusun tasfiyesini keskinleştirdi. O yıllarda turizme vurgu yapan, devasa büyüklükte tatil köyü inşaatlarını destekleyen, daha fazla gayrimenkul sahibi olma umutlarını kooperatiflere para yatırarak bastıran kuşağın çocukları, AKP ile alışveriş merkezi, TOKİ'de ihale, altyapı, otoyol, tünel, üstgeçitlere odaklandı.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İle Neler Değişti? Kültür ve Tabiat Varlıklarının Durumu ve Koruma Hukuku

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK'nin getirdiği en önemli değişiklikler, "kültür ve tabiat varlıklarını koruma hukukunda" oldu. Ayak sesleri "Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı" ile duyulan yeni koruma hukuku döneminin en önemli hedefi, "Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulları'nın" birbirlerinden ayrılması, kurulların yapıları ile çalışma usullerinin değiştirilmesi ve eski kurulların lağvedilmesi idi. KHK'nin, koruma hukukunda yaptığı değişiklikler de işte tam da bu dönüşümü sağladı.

Bu değişiklikler ilk, hidroelektrik santrallere karşı mücadele edenleri vurdu. Doğal sit alanı kararlarını hukuki dayanak olarak kullanan Fethiye- Kargı Çayı bu sürecin tanığıydı. Fethiye örneği, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK'nin ilk icraatlarından olduğu için önemli bir turnusol kağıdı olacaktı. Oldu da; hukuksuzluğun "hukuk" gibi gösterilmesi açısından da önemli bir deneyim yaşandı. Muğla Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğü, Kargı Çayı çevresindeki sığla ağaçları nedeniyle HES inşaat faaliyetlerinin durması gerektiği kararı verdikten çok kısa bir süre sonra, kendisinin artık yetkisiz bir kurul olduğunu ve yeni yetkilinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olduğunu söyleyip, faaliyeti durdurma kararını geri aldı. Fethiyeliler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK'nin Geçici 6. maddesine göre yeni bir kurul oluşturulup yeni kararlar alınmaya dek eski kurulların aldığı kararların geçerliliğini koruyacağını açıkça düzenlendiğini söyleyerek bu karara karşı hukuki girişimlerde bulundular. Ancak halk uzun süre muhatapsız bırakıldı.

Hükümet, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri

1-<http://www.yesilgazete.org/blog/2011/07/18/nesrin-algan-temel-hedef-surdurulebilir-buyume-cevre-ise-bir-altyapi-sorunu-olarak-goruluyor/>

2-http://www.toplumicinsehircilik.org/index.php?option=com_content&view=article&id=189:devletin-yasa-yapc-guecuenuen-harekete-gecirilmesi-ve-planlama-yetkilerindeki-merkezileme-&catid=23:mehmet-penbeciolu&Itemid=21

3-Hayvanların korunmasına ilişkin hüküm Çevre ve Orman Bakanlığı'nın görevleri arasına da, bu alanda çalışan derneklerin ve örgütlerin uzun uğraşları ile girebilmişti. Bu nedenle yeni Bakanlığın öncelikli görevleri arasında hayvanların korunması işini saymamasının toplumsal muhalefet açısından da bir kayıp olarak kabul edilmesi gerektiği kanısındayım.

Hakkındaki KHK ile koruma kurullarının birbirinden ayrılmasını temel olarak iki ideolojik dayanağı olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki, doğanın içinden tarihin, tarihin içinden doğanın ayıklanarak daha etkin koruma yollarının bulunabileceği varsayımıydı. İkincisi ise, koruma kurullarında çalışan uzmanların mesleki açıdan tabiat varlıklarının korunması noktasında yeterli olmadıklarına yasa koyucunun duyduğu inançtı. Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünü kurulması ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları'nın Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlanması ile kurulan yeni koruma düzeni, Bakanlığa bu varlıkların daha etkin korumayı sağlayacak araçlardan çok uzak, fakat çok geniş yetkiler verdi. Kısaca Bakanlığın yetkileri arttı; ancak söz konusu yetkiler, korumayı sağlamaktan çok; bu varlıkların piyasalaştırılmasını sağlayacak yetkiler oldu. Koruma hukukunda sıkça kullanılan ve doğa ve kültür varlıklarının sürdürülebilir olarak piyasalaştırılmasının diğer adı olarak da görülen "koruma- kullanma dengesi" kavramı dahi bir kenara bırakılarak, "kente yakın, seçkin siteler" için uygun olmayan, işlemeyen, işletilmeyen yerlerin, kısaca rekabete dayanamayan alanların koruma dışına çıkarılmasının yolu açıldı.

Böyle söylüyorum; çünkü Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK'nin 13/a maddesine göre, "orman sınırları dışında kalan korunması gerekli taşınmaz tabiat varlıklarının, koruma alanlarının ve doğa alanlarının tahsis edilmesine ilişkin yetkiler; tabiat varlıkları ve doğal sit alanları ile özel çevre koruma bölgelerinin tespit, tescil, onay, değişiklik ve ilanına dair usul ve esaslarının belirlenmesi yetkileri; milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, doğal sit alanları, özel çevre koruma bölgelerinde kullanma ve yapılaşmaya yönelik ilke kararları alma yetkisi" Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlandı. Kısaca Bakanlık, Genel Müdürlük eliyle tüm bu alanları yönetmek, tahsis etmek, bu alanlarda yapılaşma izni vermek gibi piyasaya sunmaya yarayacak tüm yetkileri tek elinde topladı.

Ayrıca, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK'nin Geçici 6. Maddesinde de, doğal sit alanı ve tabiat varlıklarına ilişkin her tür belgenin, bu varlıkların "statülerinin yeniden değerlendirilmesi için" Çevre ve Şehircilik Bakanlığına devredileceği düzenlendi. Madde aynı zamanda, bu alanların mevcut statülerinin devam edip etmeyeceğine karar veren Bakanlığın, bu alanlarda tespit, tescil, onay, değişiklik yapabileceğini, yapılaşmaya karar verebileceğini ve bu bölgelerin planlarının yine Bakanlık tarafından hazırlanacağını düzenliyor.

Bu denli büyük yetkiler, doğal sit ilanları gibi oldukça korumasız ama hiç yoktan iyidir denilen zırhların bile ortadan kaldırıldığı bir ortamda, gelecek günlerden kaygı duymamıza neden oluyor. Bu kaygımızı destekler nitelikte, Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından 8 Eylül'de çıkarılan 2011/5 sayılı Genelgeyle, Bakanlığın tabiat varlıkları ve doğal sit alanları ile özel çevre koruma bölgelerine ilişkin "her

türlü tasarrufta bulunmak, işletmek, işletirmek ve kullanım izinlerini vermek, korunan alanlara ilişkin insan ve finansman kaynağı sağlamak" görevi yürürlüğe girdi. Yani Bakanlık, bu alanlarda tasarrufta bulunma, bu alanları işletme, işletme, bu amaçla izin verme ve hatta bu amaçla kaynak sağlama amacını bir Genelge ile hemen uygulamaya soktu bile.

Arkeolojik, kentsel, tarihi sitler ve kültür varlıklarının bulunduğu alanların doğal sit, tabiat varlıkları gibi diğer koruma statüleri ile çakıştığı haller için KHK şöyle bir çözüm buldu: Bu alanların yönetimlerine, *Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun değerlendirmesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın talebi üzerine, Çevre ve Şehircilik Bakanı ile Kültür ve Turizm Bakanı'nın birlikte alacakları karar* üzerine karar verileceğini düzenlendi. Yani, her iki kurulun çalışma alanını uzmanlık alanlarının farklı olması gerektiği gerekçesi ile ayıran KHK, kendisinden önce her iki koruma statüsünü kazanmış alanların hangi statüde ve hangi bakanlıkça korunacağını belirleme işini, Kültür ve Turizm Bakanlığa bağlı bir kurulun değerlendirmesi ile çözmeyi uygun görmüş. Madem bu alanların tespiti de dâhil olmak üzere, korunması usulleri uzmanlık gerektiriyor, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu bu iş için ne derece doğru bir değerlendirme yapabilecek, bunu zaman gösterecek. Kurul tarafından hazırlanan Bakanlıkların yetki alanlarına dair öneriyi, Bakanlar hangi kriterlere göre değerlendirecek ve hangi müzakere yöntemi ile paylaşacaklar bunu da tahmin edebilmemiz mümkün değil sanırım.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı iki koruma statüsüne de sahip yerlerden hangisini tabiat alanı olarak görüp uhdesi altına alacağı şu an kesinleşmiş olmasa da, hangi alanların tabiat alanı kabul edilerek Bakanlığın görev ve yetki alanına gireceği ve hangi idari teşkilat ile faaliyetlerini sürdüreceği 18 Ekim 2011'de, 28088 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonları Kuruluş ve Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik'te düzenlendi. Bu yönetmeliğe göre, Bakanlığa bağlı Merkez Komisyonu ve "Bakanlıkça gerekli görülen yerlerde" Bölge Komisyonları yapılması kurulacak. Bu komisyonlar çalışmalarını kolaylaştırabilmek amacıyla alt komisyonlar da kurabilecekler. Bakanlığın yetki alanına belirten düzenleme ise, tabiat varlıkları ile ilgili algıyı da, sözünü ettiğimiz teşkilatın bundan sonraki çalışmalarına temel teşkil edecek temel akıllı da gözler önüne seriyor. Söz konusu Yönetmelik tabiat varlıklarını, "jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler" olarak tanımlamış. Bu ifade, dil bilgisi kurallarına, düzenlemelerin açıklığı ilkesine aykırılık konusunda bir başyapıt kabul edilebilir. Ancak bu tanımlamada, tabiat varlıklarının korunması açısından "güzellikler veya ender bulunma" gibi nitelikler arayarak yepyeni bir "önemli ve korunabilir" tabiat varlıkları kategorisi oluşturmasından daha dikkat çeken "jeolojik devirlere, tarih öncesi ve tarihi devirlere" atıf yapılmasıdır. Yasa yapma tekniği açısından "ve"

bağlacı ile “veya” bağlacı çok önemli iki anlama sahiptir. Dikkat edileceği üzere “*tarih öncesi ve tarihi devirlere*” ifadesinin tercih edilmesi kastedilenin sadece tarih öncesi devirler olduğu anlamı doğurmaktadır ki, bu durum doğa varlıklarından kastedilenin resmi tarihe göre insanlığın yazının bulunmasından önceki dönemi olarak anlaşılır. Diğer yandan ve bağlacı ile veya bağlacı arasındaki farkın belirgin olduğu yasa yapım tekniğinde “-lerle” gibi bir bağlaç bulunmamaktadır. Burada anlaşılması gereken “veya” ise, tabiat varlıkları jeolojik devirlerden veya yazı öncesi dönemden kalan, güzel ender varlıklardır. Kısacası, tabiat varlıkları denilen kategoriye KHK oldukça daraltmış, anlaşılması ve tespit edilmesi muğlak bir hale sokmuştur.

Bu hususla ilgili bir diğer düzenleme ise, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurullarını, ‘Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’ ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Koruma Kurullarını ise, ‘Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’ ismi ile değiştiren KHK’nin’ 41. Maddesi. Bu maddeye göre de, artık doğal sit,“ jeolojik devirlere ait olup ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlar” olarak tanımlanmıştır. Yani, doğal sit ilanı için varlıkların jeolojik devirlere hasredilmiş olması nedeniyle örneğin yüzlerce yıl yaşındaki anıt ağaçlar doğal sit sayılmayacak, hem de enderlik kriteri getirildiğinden belirli bölgelerdeki canlıların ender olmaması nedeniyle sitlerin korumasından yararlanamadıklarından zamanla ender hale gelebilecekler.

‘Kültür varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’ ve ‘Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Koruma Kurullarından’ söz etmişken, onlar hakkında açıklama yapmak da kaçınılmaz oldu. KHK ile Kültür Varlıkları Koruma Kurullarına üniversitelerin arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, şehircilik bilim dallarından üye katılımı engellendi ve meslek odalarının katılımlarının yalnızca “gözlemci” sıfatına indirildiğini söylemek, sanıyorum ki kurulun yapısı konusunda kısa ama doğrudan bir anlatım sağlayacaktır. Diğer yandan da, Koruma Bölge Kurulları’nca alınan kararlara yapılan itirazların “Bakanlıkça uygun görülenlerinin” Koruma Yüksek Kuruluna gönderilmesi ve bu itirazlardan “Koruma Yüksek Kurulu’nca görüşülenlerinin” ise Bölge Kurulunda yeniden gündeme alınamayacağı düzenlenmesi yetki ve usulde paralellik gibi idare hukukunun önemli ilkelerinden birini hoş bir sada gibi hatırlamamıza neden oldu. Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları’nın Yüksek Kurul ve Bakanlık karşısında ne derece güçsüzleştirildiğini ayrıca belirtmek sadece sıkıcı bir tekrardan ibaret olacak.

Merkeze Kaç Kuvveti

Sermayenin yeniden üretimi ve dağıtımında merkezi idarenin kilit rolü, ülke genelinde söz konusu sermayenin dağıtımının tek elden yapılmasında olduğu kadar, sermayenin üretiminde de gün geçtikçe artıyor. Yukarıda da söz etmiş oldu-

ğumuz üzere, ekonomik kriz dönemlerinde inşaat ve yapı sektörünü çıkış yolu olarak gören devlet, TOKİ örneğinde olduğu gibi merkezi idare eliyle yürütülen ve yönetilen inşaat sektörünü imar hukuku yoluyla da kontrol ederek, başta kentsel alanın üretiminde ve mekânın düzenlenmesinde sektörün/sermayenin önüne çıkabilecek engelleri “temizliyor”. Bu nedenle de yerel yönetimlerin, meslek odalarının, üniversitelerin, koruma süreçlerindeki etkilerinin azaltılması, hem sermaye tarafından elzem görülmekte hem de merkezi idarenin işlemlerine karşı denetleyici ve takipçi rolündeki bu yapıların gerek karar alım aşamalarında hem de alınan kararlara karşı yargı yoluyla müdahil oldukları yönetim faaliyetinden uzaklaştırılması sağlanmaktadır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK’ de de özellikle planlama ile ilgili yetkilerin, kentleşme ve toplulaştırma ile ilgili düzenlemelerin tamamında Bakanlığın tek yetkili olduğunu görebiliriz.

Örneğin KHK’nin 2. maddesinin h bendinde kamu ve özel sektör tarafından gerçekleştirilecek yatırımlar için ilgililerince hazırlanan ve yetkili idare tarafından üç ay içinde onaylanmayan etüt, harita, her tür ve ölçekteki çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planını, parselasyon planlarını ve değişikliklerini ilgililerin valilikten talep etmesi halinde ve valiliğin Bakanlığa teklifte bulunması halinde bedeli karşılığında yapmak, yaptırmak ve onaylamak, yine yetkili idare tarafından başvuru tarihinden sonra iki ay içinde verilmemesi halinde resen yapı ruhsatı ve yapı kullanım izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatı vermek Bakanlığın yetkisi altında. Bunun anlamı şu, yerel yönetimler yapılacak yatırımı üç aydan fazla inceleme ve çalışma gerektirdiği için onaylamamışsa, yatırımcı hiç üzülmeyen parasını verip bunu merkezi idare eliyle hızlıca halledebileceği gibi; eğer ruhsatını da iki ay içinde alamazsa Bakanlıktan kolaylıkla alabilecek. Ancak bu kişinin öncelikle yatırımcı bir kimse olması nedeniyle parası olmalıdır ki, bu hükmü işletebilsin. Aksi halde, “sıradan vatandaş” gibi mahalli müşterek ihtiyaçları karşılamakla yükümlü yerel yönetimlerin görevini yapmasını bekleyecek.

Merkezi idarenin yetkisi içindeki kamu yatırımları, mülkiyeti kamuya ait arsa ve araziler üzerinde yapılacak yapılar ve en önemlisi de enerji ve telekomünikasyon tesislerine ilişkin etütleri, haritaları, her tür ölçekteki çevre düzeni, nazım ve uygulama planlarını, parselasyon planlarını resen yapmak, yaptırmak onaylamak ve iki ay içinde yetkili idarece ruhsatlandırılmaması halinde ruhsat ve yapı kullanım izinlerini vermek de Bakanlığın yetkisinde. Kısaca Bakanlık, merkezi idarenin yatırımı gelmişse, şartları hazırlayacak, her tür planı hazırlayacak, parselasyonundan ruhsatına kadar aslında yerel yönetimlerin de görevine girmesi gereken tüm işleri bir başına yerine getirebilecek.

Bakanlığın bunca planı hazırlamak, uygulamasını yerine getirmek gibi çok sayıda planlama yetkisini kullanmak üzere

tesis ettiği teşkilat, KHK'nin 7. maddesinde düzenlenen Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü oldu. Maddenin incelemesine son fıkrasından başlırsak, Bakanlık acaba yetkilerinin bir kısmını yerel yönetimlerle paylaşacak mı sorusu akıllara geliyor. Çünkü 7. maddenin 3. fıkrası, ulusal ve bölgesel nitelikteki fiziki planları Bakanlığın yapacağını ya da yaptıracağını ve onaylayacağını söyledikten sonra, Büyükşehir Belediye sınırları içerisindeki çevre düzeni planlarını Büyükşehir Belediyelerinin, büyükşehir olmayan illerde ise Bakanlık tarafından yapılacağını ya da yaptırılacağını ve onaylanacağını düzenliyor. Ancak bu sorunun yanıtı maddenin diğer kısımları okununca hemen yanıtlanıyor. Buna göre, kentlerde ve kırsal alanlarda arazi kullanımına ilişkin temel ilke, strateji ve standartları belirlemek ve uygulamasını sağlamak görevi Bakanlığa ait. Enerji ve telekomünikasyon tesisleri ile ilgili altyapı, üstyapı ve iletim hatları, yanıcı, parlayıcı ve patlayıcı madde üretim tesisleri ve depoları, akaryakıt ve sıvılaştırılmış petrol gazı istasyonları gibi alanlarda her tür ve ölçekteki planları gerektiğinde yapmak, yaptırmak ve onaylamak yine Bakanlığa ait. Bitmedi, çevre düzeni planlarının Bakanlığın belirlediği mekansal strateji planlarına aykırılığının tespit edilmesi halinde yetkili idareler Bakanlığın kendilerine verdiği süre içinde bu aykırılığı giderecekler. Diğer yandan Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na göre belediye harcamalarının stratejik planlara uyumlu biçimde yapılması gerektiği ve yukarıda andığımız süreler de hatırlanacak olunursa yerel yönetimlerin imar planlamasından uzaklaştırdığı çok açık.

Planlamada kent ve kır ilişkisinin kurulması ve bu iki alanın birlikte ele alınarak kentsel alanın kır aleyhine aşırı ve saçılarak büyümesinin engellenmesi gerektiği pek çok kentleşme uzmanının, şehir plancısının önerdiği bir yöntemdi. Ancak söz konusu önerinin altında yatan temel neden kırsal alanların ve özellikle de tarımsal alanların, hayvansal üretime elverişli yerlerin, tarım nüfusunun korunması idi. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK'nin de kent ve kıyı ortak planlamaya aldığı söylenebilir. Ancak KHK'nin bunu yapmasındaki amaç oldukça farklı: kenti yeni bir şantiye alanına çevirerek büyütme, kırsal da kentin etki alanına almak.

Meslek Odaları

Anayasal bir kurum olarak meslek odaları meslek alanlarında ve meslektaşlarının mesleki faaliyetlerini düzenlemek ve yönetmek işlevlerini kendi aralarında seçtikleri yöneticiler eliyle, bağımsız mali güçleri ve yönetim ilkeleri ile yerine getirirken özerkliklerine dayanırlar. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Merkezi Hizmetler Genel Müdürlüğü adı altında kurulan Müdürlüğü, Meslek Odalarına ait mevcut pek çok yetkiyi bünyesinde toplayarak bu özerkliği budamıştır. KHK'nin 12. maddesine göre Genel Müdürlük, "yerleşme ve yapılaşmaya yönelik mimarlık, mühendislik, müteahhitlik ve müşavirlik hizmetlerine ilişkin düzenlemeleri yapmak, uygu-

lamaları denetlemek ve izlemek" görevi ile aslında TMMOB'ye bağlı hemen hemen tüm odaların hizmet alanlara ait düzenlemelerin hazırlanması ve denetlenmesinde yetkili hale geldi. Daha da önemlisi, " Bakanlığın görev alanına giren konularda mimarlık ve mühendislik meslek kuruluşlarına ilişkin mevzuatı hazırlamak ve denetlemek" yetkisiyle de meslek odaları kendi iç işleyişlerine dair düzenlemeleri bile hazırlama yetilerini kaybettiler. Böylece, odaların meslek gelişimini sağlamak ve meslek odalarının geleceği için mücadele etmek için ellerinde yalnızca meslektaş dayanışmaları kaldı.

Ancak söz konusu meslek dayanışmasını kırabilme olanağını yitirmek istemeyen KHK, " (...) çalışan gerçek veya tüzel kişilerin görev, yetki ve sorumluluklarına ve kayıtlarının tutulmasına ilişkin esasları belirlemek, mesleki yeterlikleri ile kuruluş yeterliklerini değerlendirerek bunlara tescil ve yeterlik belgeleri vermek veya verilmesini ve kayıtlarının tutulmasını sağlamak" yetkisini de sahiplendi. Böylece Bakanlık ile uyumlu çalışan meslektaşlar, uyumsuzlara göre hep bir adım daha önde olabilecekler. Meslek Odaları kısa bir süre içinde mali yönden de Bakanlığa bağlı kılınacak olunursa pek şaşırma- mak gerekir. Çünkü meslek alanlarına ilişkin her tür düzenlemeyi yapmak, kayıt tutmak, yeterlilik belgesi vermek yetkileri ile donatılan Genel Müdürlük, yalnızca birkaç eksik şartı da sağlarsa TMMOB'ye bağlı pek çok odanın yönetimini almış sayılabilir. TMMOB'ye bağlı odaların mali yeterlilikleri ile birlikte yargısal denetimi sağlayan tüzel kişiliklerini de kaybetmeleri bu merkezileşme eğiliminin doğal sonucu olacaktır.

Yapı Denetimi

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK'de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın görevlerinin arasında "yapı denetim sistemi oluşturmak" ve "yapı malzemelerinin denetlenmesini sağlamak" da sayılmıştır. Ayrıca KHK'nin 12. Maddesinde, "yapı malzemelerinin üretim, satış, nakil ve kullanma safhalarında her türlü mekânda ve ortamda gözetim ve denetim yapmak, yapı malzemesi numunelerinin test ve deneylerini standartlara göre yapmak, yaptırmak ve laboratuvar altyapısını geliştirmek" ve " yapı- larda kullanılacak malzemelerin kullanım amacına uygunlu- ğuna dair esasları belirlemek ve yapı malzemelerine ilişkin standartları hazırlamak ve yatılmamak" da Bakanlığın görevleri arasına alınmıştır. Bilindiği gibi yapı denetimi, son olarak Van'da yaşanan depremle bir kez daha yüzleştığımız sağlıklı, güvenli, denetimsiz yapılaşmaya karşı kurulmuş bir denetim yoluydu. Aslında yaşadığımız coğrafyanın deprem bölgelerinden oluştuğunun bilgisi yeni bir bilgi olmadığından örneğin 1944 yılında yürürlüğe giren "Yersarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun", 1948 yılında yürürlüğe giren "Bina Yapımı Teşvik Kanunu" gibi düzenlemelerle yapı denetimlerinin gerekli ve önemli olduğuna

dair devletin eskilere dayanan bir bilgisinin olduğunu anlıyoruz. Diğer yandan daha sonraki yıllarda Belediye Kanunu'na ve İmar Kanunu'na da devredilen denetim görev ve yetkilerinin 2001 yılında da 4708 sayılı Yapı Denetim Kanunu'yla sistemleştirilmeye çalışıldığını biliyoruz.

Ancak bu noktada küçük bir hatırlatmayı da es geçmemeliyiz. Yapı Denetim Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden hemen bir yıl önce yürürlüğe giren 595 sayılı KHK'nin adı "Yapı Denetimi" idi. Ancak bu KHK'nin yürürlüğü, Anayasa Mahkemesi'nin 2001 yılındaki kararıyla durduruldu.⁴ Anayasa Mahkemesi, kararında "mülkiyet hakkıyla doğrudan ilgilisi bulunan bir konunun Anayasa'nın 91. maddesine göre KHK'ler yoluyla düzenlenmesinin mümkün olamayacağına" hükmetti. Ancak "dün dündür, bugün bizi nereye götürürse gideriz" mantığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK, Yapı Denetim Kanunu'nda değişiklikler yapmıştır.

Yapı denetim sisteminin kurulması ve gerçekten denetim yapılması gerektiği hemen herkesin hemfikir olduğu bir konu. Ancak herkesin demek pek mümkün görünmüyor. Ünlü müteahhit Ali Ağaoğlu'nun Van depreminden sonra konuk olduğu bir televizyon programında, "eskiden (!)" çürük bina yaptığını, malzeme olarak kum kullandığını, demirlerinin bile kaliteden yoksun olduğuna dair itirafları⁵, "bugünün" zengini tarafından Türkiye'de süregelen yapı denetim sisteminin tanımıdır.

Bu denetimsizliğin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK ile daha da genişletileceğini görmek ise tek kelime ile korkutucu. KHK, Yapı Denetimi Hakkındaki Kanun'un 1. Maddesi'nde yaptığı değişiklik ile, pek çok bölgeyi Kanun'un uygulama alanı dışına çıkarmıştır. Buna göre, "kamuya ait yapı ve tesisler, ruhsata tabi olmayan yapılar, bodrum katı dışında en çok iki katlı ve yapı inşaat alanı toplam 200 metrekareyi geçmeyen müstakil yapılar, entegre tesis niteliğinde olmayan tarım ve hayvancılık amaçlı yapı ve tesisler, Köy yerleşik alanlarında, belediye ve mücavir alan sınırları içinde olmayan iskân dışı alanlarda ve nüfusu 5000'in altında olan belediyelerin belediye ve mücavir alan sınırları içinde bodrum katı ve çatı arası dışında en çok iki katlı ve yalnızca bir bodrum katın inşaat alanı hesaba katılmaksızın toplam inşaat alanı 500 metrekareyi geçmeyen konut yapıları ile bunların kömürlük, otopark, depo gibi müştemilatı" yapı denetiminin dışındadır. Sadece bunlarla da sınırlı değil, "birden fazla müstakil yapının bulunduğu parsellerde, bütün yapıların toplam yapı inşaat alanının 200 metrekareyi geçmediği" yerler de denetim dışındadır.

Söz konusu düzenlemenin ne denli geniş bir alanını denetim

dışına çıkardığını görebilmek açısından, madde ile açıkça denetim dışına çıkarılan "ruhsata tabi olmayan yapıların" neler olduğuna da bakmak gerekiyor. Çünkü Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK, ruhsata tabi olmayan yapıların da sayısını arttırmış durumda. İmar Kanunu'nun 27. maddesinde yapılan değişiklik ile "Belediye ve mücavir alanlar dışında köylerin köy yerleşik alanlarında, civarında ve mezralarda yapılacak konut, entegre tesis niteliğinde olmayan ve imar planı gerektirmeyen tarım ve hayvancılık amaçlı yapılar ile köyde oturanların ihtiyaçlarını karşılayacak bakkal, manav, berber, köy fırını, köy kahvesi, köy lokantası, tanıtım ve teşhir büfeleri ve köy halkı tarafından kurulan ve işletilen kooperatiflerin işletme binası gibi yapılar için" yapı ruhsatı aranmıyor. Ayrıca aynı maddeyle, "imar planı olmayan köy yerleşik alanı sınırları içerisinde köyün ihtiyacına yönelik olarak ilk ve orta öğretim tesisi, ibadet yeri, sağlık tesisi, güvenlik tesisi gibi yapılar için" imar planı şartı aranmadığından plansız köylerdeki okullar, camiiler, sağlık ocakları ve karakolların da ruhsatı olmayacağından bu yapılar da yapı denetimi dışında olacaklar.

Van'da yaşanan son depremin acıları ve kayıpları bu kadar tazeyken, Van'a bakarak pek çok kamu binasının, okulun, apartmanların, evlerin kum gibi parçalandığını; köylerde evlerin çöktüğünü, ahırları yıkıldığını görüp bu yapıları yapı denetiminin kapsamı dışında bırakmanın anlamını bir kez daha sorgulamalıyız.

İmar Kanunu

Türkiye'de uzun yıllardır planlama konusunda ciddi sorunlar yaşandığını, bu sorunların da özellikle yetki çatışmalarından çıktığı malum. Bu sorunun kangren olmasının bir nedeni de uygulanamayan yargı kararları olunca, planlama hukukunda plansızlık bir kural haline gelmiş durumda. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK ise bu sorunu daha da karmaşık hale getirmek pahasına planlama hukukuna yeni plan kademeleri getirdi. Diğer yandan da imar hukukunda şimdide dek bilinen hemen tüm planlama yetkilerini de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda topladı.

Söz konusu KHK ile tanıştığımız "mekansal strateji planı" ve "risk yönetimi ve sakinim planlarını" gibi planlar, "her türlü ve ölçekteki çevre düzeni planı" ifadesi ile "il çevre düzeni planı" kavramını aynı yerde kullanarak birbirlerinden farklı planlanmış gibi söz eden hükümlerle birleşince, yaşanan yetki çatışmalarına yenilerinin eklenmesinin kaçınılmaz olacaktır.

Ancak İmar Kanunu'nda yapılan değişikliklerden özellikle söz etmek istediğim hüküm, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat

4-Esas Sayısı : 2000/35, Karar Sayısı : 2001/90, Karar Günü : 24.5.2001, R.G. Tarih-Sayı :17.01.2002-24643.

5-http://www.cnnturk.com/2011/guncel/10/31/ali.agaoglundan.korkutan.itiraf/635200.0/index.html

ve Görevleri Hakkındaki KHK ile İmar Kanunu'na eklenen geçici 4. maddesi. Bu maddenin birinci fıkrasına göre, mera, yaylak ve kışlakların geleneksel kullanım amacıyla geçici yerleşme yeri olarak uygun görülen kısımları bedeli karşılığında yirmi dokuz yıla kadar tahsis edilebilecek. Yani Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, fiili durumu hukukileştirerek mera, yaylak ve kışlaklarda yapılan iki katlı bodrumu hariç 200 metrekaRELİK yapıları hukuken de tanıyacak; il genelindeki mera, yaylak ve kışlakların binde beşini geçmemek şartıyla yeni yapılaşmalara kendi elleriyle vesile olacak. Maddenin 2. fıkrası ise, mera, yaylak ve kışlakları tam adıyla talana açan bir düzenleme. Madde, Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilen turizm merkezleri ile kültür ve turizm gelişim bölgeleri kapsamında kalan kısımları, ot bedeli alınmaksızın tahsis amacı değiştirilerek Kültür ve Turizm Bakanlığı'na tahsis edileceğini düzenliyor. Böylece turizmi merkezi ilan edilen yerlerin, mera, yaylak ve kışlak da olsa bedelsiz olarak yapılaşmasına neden olacak.

Ancak Anayasanın 45. maddesinde "Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır." hükmüne yer verilmiştir. Bu maddenin gerekçesi'nde ise, "Devlet tarım arazilerinin ve çayırlarla meraların amaç dışı kullanılmasını önleme görevini yüklenmektedir. Bu ifade ile amaçlanan tarım arazilerinin endüstri ve şehirleşme sebebiyle yok edilmesinin önlenmesidir" denilmiştir. Kısaca, özellikle meralar açısından devletin öncelikli hedefinin amaç dışı kullanımı engellemek ve tahribi önlemektir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK'de yapıldığı gibi, amaç dışı kullanılan ve tahrip edilen alanları, ot bedeli dahi almadan, hukuken tanımak ya da turizm merkezleri ile kültür ve turizm gelişim bölgeleri için oteller, tatil köyleri veya devre mülkler için bedelsiz tahsis amaçlarını değiştirmek Anayasa da aykırıdır.

İstisnai Personel Rejimi

2005 yılında yürürlüğe giren 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmazların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'un 2. maddesi, il genel meclisinin ya da belediye meclislerinin aldığı kentsel yenileme kararları Bakanlar Kurulu'na sunulması üzerine, Bakanlar Kurulu'nun kentsel yenileme alanı ilanı etmesini düzenler. Bakanlar Kurulu'nca kabul edilen alanlardaki uygulama bir program dâhilinde etap etap projelendirilebilir. Yine, 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre, kamunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı ilan edilebilmesi ve uygulama yapılabilmesi de Bakan-

lar Kurulu kararına bağlıdır. İşte Bakanlar Kurulu'nun belirlediği kentsel yenileme ve dönüşüm projelerinin hukuki dayanakları bunlar. Bu dayanaklardan yararlanan Bakanlar Kurulu'nun aldığı en bilinen kentsel dönüşüm kararları, Ankara'da Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde, İstanbul Sulukule ve TarlaBaşı'nda uygulanıyor.

Bu açıklamaları yapmamın nedeni, sayıları giderek artan ve genişleyen Bakanlar Kurulu'nun aldığı kentsel dönüşüm kararları için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK'de Bakanlar Kurulu'nun belirlediği bu projelerde istihdam edilecek personellerin çalıştırılma usulleri ile ilgili istisnai bir rejimin getirilmiş olması. Öylesine istisnai bir rejim öngörülmüş ki, KHK'yi hazırlayanlar dahi bu rejimin nasıl bir esnekleştirme sürprizi yaratılacağını tahmin edemeyerek, "devlet memurları kanunu ile diğer özel kanunların sözleşmeli personel çalıştırılmasına dair hükümlerine bağlı kalınmaksızın, özel bilgi ve ihtisas gerektiren konularda sözleşmeli personel çalıştırılabilir" düzenlemesi getirmişler. Bu istisnai personele verilecek istisnai ücretler de KHK'ye göre, "Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konulacak hizmet sözleşmesinin esasına göre tespit edilecek."

Esnekleştirme üzerine yazılan küllüyatın, devletin hizmet satın aldığı kişiye daha önce uygulanmamış bir çalıştırma usulü öngörmesi ve daha önce belirlenmemiş bir ücretle çalıştırması başlığını açması vakti geldi. Belirlilik, çalışma hürriyeti gibi bildiğimiz kavramları unutmamızı isteyen KHK, kentsel dönüşüm projelerinde istisnayı kural haline getirdi. Bu kuralın adı da esnek çalıştırma.

Kış Geçer Bahar Olur

Taş, kuyu ve delileri bir araya getiren Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK'nin getirdiği yenilikler ve yaptığı değişikliklerden söz ederken, değişen ve gelişen bir toplumsal muhalefet üzerine yoğunlaşmak zorundayız. Geçen günlerin, bir tür normalleşme, kanıksama, alışma halini almasından duyduğum korkuya rağmen, Wall Street'in işgali de, Brezilya'da yağmur ormanlarından hesleri kovan yerliler de, Yunanistan'daki öğrenciler de, Gerze'deki köylüler de, Ulukışla'daki madencileri yıldırان köy meclisleri de, Tortum'da iş makinelerinin önüne yatan kadınlar da, esnek çalışmaya karşı örgütlenen araştırma görevlileri de beni eşit heyecanlandırıyor. KHK'lerin Anayasa Mahkemesi'ne taşınması, bir heyecan yaratmıyor örneğin. Çünkü iptal edilse bile, aynı düzenlemelerin farklı isimlerle, kanun olarak ya da kanun hükmünde kararname olarak karşımıza çıkması mümkün. Bu nedenle heyecanımı ve umudumu diri tutan şey, doğaya ve emeğe yönelen saldırıda bir arada ve var gücümüzle sarıldığımız umutlarımızın varolması.

Bolivya'da Sınıf Savaşları, Ekolojik Krize Karşı İktidarın Toplumsallaşması

Hande Atay

Bugün kapitalizme karşı verilen mücadelenin, ekolojik krizin patlama noktaları etrafında emek ve doğa sömürüsüne karşı kızıl-yeşil bir renge büründüğü tarihi bir dönemden geçiyoruz. Dünya'nın her yerinde suyun, toprağın ve havanın sermayenin özel mülkiyetine geçirildiği her anda, devlet-şirket-şiddet birliği direniş gösteren herkesi hedef alıyor. Doğanın en ufak parçasını dahi kâra dönüştürme hırsı, sermayenin genişlemesi ve merkezileşmesiyle paralel olarak siyasal alanı da kendi lehine daraltma ihtiyacıyla ilerliyor. Büyü ya da öl ideolojisi, büyük şirketlere ve şirketler birliklerine tanınan idari ayrıcalıklardan, onların faaliyet alanlarına özel kanun ve yönetmelik çıkarmaya kadar varmakla kalmıyor. Yasal olmayan, yasaya uydurulmuş fakat adil olmayan faaliyetlerin kolluk güçleriyle donatılmasına ve direniş gösteren halkı olağan şüpheliler haline getirip cezaevlerine göndermeyi sağlayacak yargı sisteminin inşasına kadar varan dolaylı süper yetkiler, halka karşı kamu gücüyle donatılmaya devam ediyor.

Bütün bunlar direnen halk karşısında kapitalizm güdümünde hukuk üretiminin de giderek olağanlaşmasını sonuçluyor. KHK'lerin, yeni yönetmelik ve geçici maddelerle dolanılan yargı kararlarının, toplumsal muhalefetin bastırılması için devlet aklınca kullanılan ceza muhakemesi DGM hükümlerinin dünyasında ise artık ekoloji mücadelesini çevre hakkı, su hakkı gibi hukuksal dallar üzerinden yükseltmek siyasal alanda boşluğa yumruk sallamak gibi bir noktaya denk düşüyor. Çünkü kabul edilen anlamıyla, özgürlüklerin, egemen siyasi iradeyi yansıtan pozitif hukuk metinleriyle hak adı altında somutlaştırılması, adı dahi konulamayan pek çok özgürlüğü mücadelenin dışında bırakıyor, sınıf farkları sorunsallaştırılmadan hak eşitliğine işaret eden çözümler öneriliyor.

Oysa fiili bir durumdan ibaret olan soyut özgürlükler, hakların ortak kökeni olmakla birlikte onlarla aynı düzlemde yer almaz. Soyut özgürlüğün meşruiyet süzgecinden geçirilerek somut hak tanımına kavuşturulduğu noktada talep, ödev ve yetki sacayaklarından oluşan usuli bir güvence karşımıza çıkar. Ve hakkın en basit tanımında bile talepleri yöneltecek diğer bireylerin yanında bir de şiddet tekeline elinde bulunduran zor aygıtı olarak devletin varlığı bu yüzden peşinen kabul edilir. Hâkim liberal hak anlayışının sağlanabilmesi için de siyasal alanın potansiyel eyleyenleri yurttaşlara dönüştürülerek liberal demokrasinin seçmenlerinden ibaret kılınır. Çünkü siyasal liberalizm kamu gücünü elinde bulunduran halka ait kamusal akıl ile hareket ettiğinde bile bireylere meşruiyet ilkesi ile bir sınır çizme eğilimindedir. Ayrı türden iki süreci karşı karşıya

getiren siyasal alanın çatışmacı ikiliklerini aşmayı hedefine koymuş liberal düşünce bu yüzden son kertede siyaseti teğet geçmeye mecburdur.

Evrensel insan hakları metinlerinde de, özgürlüğün kural sınırlamanın istisna olduğundan hareketle hakların en geniş tanıdığı hallerde bile kamu düzeni, kamu güvenliği, demokratik toplumun gerekleri gibi "sınırlar" söz konusudur. Ve bu istisnai sınırlar hemen her seferinde devletlerin takdir yetkisine bırakılmalarının birer sakıncası olarak sıklıkla erklere egemen siyasi gücün lehine kolaylıkla eğilip bükülebilmektedir. Sırf bu sebeple bile haklar özgürlüklerin gerçekleştirilmesinde ancak birer araçtan ibarettir, pozitif hukuk kurallarıyla çerçevesi çizilmiş hak içerikleri mücadeleye dönüştürülerek birer amaç haline getirilse bile, özgürlükleri de eşitliği de tam olarak karşılamaktan uzaktır.

Toplumsal pratikler göz önüne alındığında da mücadeleyi "verili" haklar üzerinden kurmak, talepleri ister istemez egemen olana yöneltmeyi gerektireceğinden, hemen her seferinde mücadele egemenin hak tanımına sıkışır; meşruiyet içeriği koca bir duvar olarak örülü mücadelenin karşısına dikilir. Ve Hopa, Gerze, Tortum gibi, Bolivya, Brezilya, Ekvador gibi güncel ve enternasyonal halk direnişlerinin karşısında somut olan hakların karşıtı haksızlıklardan yola çıkarak bir sistem sorunu olarak devrimci bir soyutlama yapmak ya da mücadelenin pratik ayaklarını örmek gerekçeleri anlamını yitirir. Bu yüzden çıkış noktası haklar olan ekoloji mücadelesi, ekolojik krizin yaratıcısı kapitalizmin yerine alternatif bir dünya yarat(a)mama eksikliğiyle yüzleşmeye artık mecburdur.

Mücadelenin de Hakların da Kurucu İradesi Halk

Gündelik hak mücadeleleri hattının reformizme denk düştüğünü, sanılanın aksine peşin "teorik" reddiyeler değil esasen devrimci pratikler kanıtlar. Hopa'da "*Su haktır sattırmayız*" söylemi ile başlayan ve devlet şiddetinin ardından olağanüstü hal rejimiyle bugün trajikomik delillerle dolu bir DGM yargılamasıyla bastırılan halk direnişine karşılık, Bolivya Cochabamba'da suyun özelleştirilmesine karşı yıllardır devam eden "*Kendisini yağmur damlalarının sahibi olarak gören şirkete karşı doğa ana hakları*" söylemi, bugün Morales hükümeti döneminde bile yapılması planlanan otoyolda yerli topluluklarının "*Haklarımız pazarlığa tabi değil*" söylemiyle yeni ve kararlı bir halk mücadelesinin ateşini yakıyor.

Her iki hak söyleminin mücadele deneyimi, farklı noktalara denk düşüyor. Gerçekten de 20. yy.'ın ikinci yarısından itibaren şirketlere tanınan su imtiyaz sözleşmeleri, yoğun özelleştirme politikaları ve Dünya Bankası uyumlulaştırma programlarıyla birlikte Bolivya ve yıllardır iklim değişikliğinin mağduru olan Cochabamba ekolojik krizin etkilerini derinden hissetti¹. Ve Cochabamba halk mücadelesi, 1999'da suyun ve enerjinin şirketlerin tam kontrolüne geçmesinin ardından tarımsal sulamadan bireysel kullanımlara kadar suyun %400'lük zamları görmesiyle başlayan Su Savaşları'yla doğdu. Çünkü suyu ve enerjiyi özel mülkiyetinde bulunduran şirketlere karşı yükseltelen mücadelede halk, mücadelenin içerisinden kendi taban kurumlarını oluşturmakla kalmadı, kendi iktidarlarının inşası sürecine de başlamış oldu.

Neo-liberal dalganın özellikle tarımsal sistem ve tarım çalışanları üzerindeki baskısıyla birlikte El Alto mahalleleri (FEJUVE) ve Cochabamba'daki gecekondu mahalleleri ile tarımla geçinen kır emekçileri arasındaki dayanışma arttı. Mücadelenin eyleyenleri ise yerli *ayllus* ve köylü toplulukları, mahalle ve tanzim satış birlikleri, bölgesel sendika merkezleri, madencilik sendikası, koka yetiştiricileri federasyonlarından oluşan kolektif örgütlenme biçimleriyle bir araya geldi. Binlerce Bolivyalı Cochabamba'ya yürüdü, Cochabamba İmalat İşçileri Sendikası önderliğinde genel grevler başlatıldı, protestolar devlet şiddetiyle bastırılmaya çalışıldı. Ancak halk vazgeçmedi ve bu mücadele yasal koşullarda iptal edilmesi teklif dahi edilemeyecek 40 yıllık uluslararası bir sözleşmenin iptali ve uluslararası şirketlerin ülkeden kovulmasıyla zaferle sonuçlandı. Daha sonra faaliyetlerini gerçekleştiremeyen Bechtel konsorsiyumu tazminat talebinde bulunduğu da halk aynı kararlılıkla sokaklara döküldü ve su yönetimi tazminat taleplerini de geri çekmek zorunda kaldı. Cochabamba halk mücadelesi kısa sürede La Paz'a da sıçradı ve Suez konsorsiyumu da 2005'te işi bırakmak zorunda kaldı.

Bu sürekli mücadelede halk, tabandan bazı kurumlar oluşturdu. *Suyun ve Yaşamın Savunulması Koordinasyonu*, bir öz-yönetim görünümü olarak *Su Bakanlığı*, su idaresi kurumu olarak *Toplumsal Kontrol* denetim mekanizması ve halk temsilcilerinden oluşan *Kurucu Meclis*, halkın iktidarına giden yolun temel yapıtaşlarını oluşturdu.

2000'de Cochabamba Bildirgesi² ile temelleri atılan su, gaz, hidrokarbon gibi bütün doğal kaynakların kamusallaştırılması ve doğal kaynakların yerel birliklere ve halka devredilmesi talebi, 2010 yılında iklim değişikliğine karşı Kyoto ve REDD gibi sermayeye içkin çözüm önerilerinin ve yeşil kapitalizmin reddedildiği "*Doğa Ana Hakları ve İklim Değişikliği Konferansı*" ile somutlaştırıldı. 10 yıllık halk mücadelesinin eyleyenleri taban kurumlarıyla ve ekolojik krize karşı tavırlarıyla iktidarlarını inşa süreçlerinde kendi normlarını da kurucu iradeleriyle oluşturmuş oldu. Kurucu Meclis önderliğinde 2009 yılında kabul edilen Bolivya Anayasası sosyalist ve yerli hareketler arasındaki baği yeniden tesis etmekle kalmadı, Doğa Ana

Hakları ve İklim Değişikliği Konferansı sonucunda iklim adaleti hareketi uluslararası gündeme de taşındı³. 2010 yılında BM gündemine taşınan süreç, *İnsan Haklarına, Güvenli İçme Suyuna ve Koruyucu Sağlık Hizmetlerine Erişim Hakkı* başlıklı Genel Kurul kararında sağlıklı ve temiz suya erişim hakkının temel bir insan hakkı olarak kabul edilmesiyle sonuçlandı.

Bir başka deyişle Bolivya'da değişim, su hakkı mücadelesiyle değil, eyleyenleri ve erkleriyle tabandan bir halk mücadelesiyle kuruldu. Su hakkı ise mücadelenin kurucu bileşeni ve amacı olarak değil, halk mücadelesinin oluşturduğu halk iradesinin kuruculuğunda hukuki bir güvence olarak yaşama geçirildi.⁴

Hak Hegemonyasına Karşı Halk

Bolivya'daki halk mücadelesi aynı zamanda mücadelenin içinden ilk kez bir yerliyi, Evo Morales'i devlet başkanı yaptı. Sosyalizme Doğru Hareket (MAS)'ten gelen ve koko üreticisi Morales, devlet başkanı olduktan sonra içerisinden geldiği ve konumunu borçlu olduğu mücadelenin muhalif sesini kendi hükümeti döneminde çeşitli yöntemlerle bastırmaya çalıştı ve yerli hareketlerini devlete bağımlı kılmaya başladı. Bunun sebebi ise Kongre'deki sınıf vurgusunun yerlililik ve doğa ana söylemiyle gölgede bırakılmasıydı.

Gerçekten de bugünlerde bu öngörü, toplumsal hareketleri kendisine tabi kılan Morales iktidarının devamlılığıyla doğanın ve emeğin özgürleştirilemeyeceğini kanıtıyor. Çünkü Morales hükümeti ülkeyi Peru ve Şili'ye bağlayacak ve Amazon ormanlarında kurulacak olan ve koko yetiştiriciliği yapılan geniş bir alanı ve biyoçeşitliliği ve binlerce insanın yerleşimini etkileyecek olan 300 km'lik bir otoyol projesi için harekete geçti. Proje için 500 milyon dolarlık bir bütçe ayrıldı ve Morales ile 332 milyon dolar kredi teklifi veren Brezilya Kalkınma Bankası arasındaki antlaşma Ağustos 2011'de imzalandı. Yolun 177 km'lik rotası ise 1 milyon hektardan daha fazla genişliğe sahip olan ve üç yerli topluluğu the Moxeño, Yuracaré ve Chirmano Indians'tan yaklaşık 15.000 kişinin ortak mülkiyetindeki TIPNIS ulusal parkıyla kesişiyor⁵.

Oysa halk mücadelesinin meyvelerinden biri olan 2009 Anayasası'nın çeşitli hükümlerine göre, yerli toprakların bütünlüğünü tanıyan devlet, doğal kaynaklarının kullanımında kendi örf, yasa ve usullerine göre yerli halklara danışmayı zorunlu kılıyor ve çevreyi korumayı garanti ediyor. Ancak hükümet yerli halklara danışmadan ve proje için ÇED denetimi dahi işletmeden faaliyetlere başlamakta ısrarcı davrandı. Kalkınma ideolojisine kapılan Morales, ısrarla projenin asla ertelenemeyeceği yönünde açıklamalar yaparken bir yandan da ülkenin genç erkeklerine otoyol projesine karşı çıkmamaları konusunda ikna olmaları için Yuracaré ve Trinitario kadınlarıyla flörtleşmelerini dahi öğütlemişti⁶. Tepkiler üzerine Morales ve başkan yardımcısı Garcia Linera, TIPNIS yerli toplulukları önderlerini hükümet ile görüşmeye çağırdı. Başlamış

olan yol çalışmalarının askıya alınması yetkililerce kabul edilmeyince halk yeniden ve bu sefer Morales'e karşı yeni bir direnişin fitilini yaktı.

Doğu Bolıvy Yerli Hakları Konfederasyonu ve proje yetkilileri arasındaki uzlaşmazlığın ardından topraklarından geçen her türlü yol yapımına karşı çıkan yerel gruplar ve destekçileri, Bolıvy'nın Amazon bölgesi Trinidad'dan Kuzezydoğu bölgesi başkenti Beni'den La Paz'a kadar 600 km'lik bir protesto yürüyüşü başlattı. Yürüyüş için trafiğin en yoğun olduğu 15 Ağustos Pazartesi günü seçildi ve 16 Ekim'de meclis seçimlerinin başladığı tarihte La Paz'da olmak hedefleniyordu. Ancak 25 Eylül'de yerli halkın yürüyüşüne polis sert müdahalede bulundu, protestocular elleri ve ağızları bağlı olarak şiddete uğradı. Pek çok kişi gözaltına alındı, şafak operasyonları düzenlendi. Bu sert müdahaleyi protesto etmek içinse Bolıvy İşçi Sendikası 24 saatlik genel grev ilan etti. Öğretmenler, doktorlar ve diğer sendikaların da katıldığı grevde şehir merkezlerine binlerce kişi yürüdü, barikatlar kuruldu. Kullanılan biber gazı yüzünden 3 yaşındaki bir bebeğin ölmesinden sonra Savunma Bakanı Celicia Chacon istifa etti. Yerlilere uygulanan şiddeti protesto etmek için de çeşitli istifalar peşi sıra geldi⁷.

Tepkilerin ardından referanduma gitmeyi planlayan Morales, otoyol projesinin belirsiz bir tarihe kadar ertelendiğini ilan etmek zorunda kaldı. Ve Bolıvy halkı, kendi mücadelesinin içerisinden çıkardığı bir devlet başkanına karşı bile yine bir halk mücadelesiyle zafer kazanmış oldu.

Esasen Bolıvy'nın Amazon bölgesindeki yerli halk, topraklar üzerindeki kolektif mülkiyet haklarını da Eylül 1990'da doğal kaynakları sömüren ve ağaçlarını kesen şirket tarafından tehdit edilmelerinin ardından 4 yerli bölgenin hükümet tarafından tanınması ve güvenliğinin sağlanması için La Paz dağlarına 1 ayda yürüyerek kazanmıştı⁸. Halk bugün 11 yıl önce yine halk mücadelesiyle tanınmış yerli toprakları için, tanınmış bir hakka saygı duyulması talebiyle yeniden mücadeleye ediyor.

Bolıvy'daki mücadelenin halk mücadelesi olarak örgütlenmesinin en önemli sonucu daha önce yine kendi mücadeleleriyle edinmiş oldukları hakların, egemen olan her kimse onun iktidar potasında eritilmesi karşısında, sınırları aşarak kendi talepleri doğrultusunda devrimci dinamiklerini sağlayabilmelerinde kendini göstermiştir. Öte yandan Bolıvy'da doğa anacılık ve yerlilik söylemi yerini sınıf ile kimliğin birleştiği emekçi özyönetim söylemine bırakmadığı müddetçe⁹, mevcut iktidar yıllardır süren mücadelenin bileşenlerini hak talepleri etrafında örgütlenen devlete içkin sivil toplum öznelerine dönüştürerek bürokratik aygıtta mahkûm da kılacaktır. Ve nihayetinde sosyalizme geçişin tamamlanabilmesi için Morales'li ya da Morales'siz devlet iktidarının sönmülenererek toplumsal yönetime evrilmesi gerekecektir.

Yalnızca Bolıvy'da değil, Hopa'da, Gerze'de, Tortum'da, Solaklı'da ekoloji mücadelesinin özgün mücadele dili ve taban araçlarıyla liberalizmin hakim hak anlayışına karşı da yaratılması, egemen iradenin olağanüstü hal boyunduruğuna girmek yerine, egemen iradenin halka tabi kılınabilmesi için tek çıkış yoludur.

Aksi takdirde burjuva rasyonalitesi sorgulanmaksızın hak içerikleri üzerinden kurulan ekoloji mücadeleleri, mikromilliyetçilik, patriyarkal sistem, reformist ve bireysel yapay çözümler etrafında toplumsal muhalefet öznelerini sivil toplum öznelerine dönüştürerek devletin yedek gücü kılmaya devam edecektir. Çünkü söz konusu olan haklar, kurucu iradesinin halk olmadığı haklardır ve bu haklar son kertede temsili demokrasi anlayışının yansıması olarak egemen olan tarafından tepeden sınırları çizilmiş heterojen alanlarda gelip gitmeye mahkûmdur.

Ekolojik kriz karşıtı bir mücadelede, halkın kendi kurumlarını ve dilini mücadelenin içinden oluşturabilmesi içinse, emeğin, doğanın ve cinslerin özgürleşmesi, toplumsal adalet, barış, kolektivizm, eşitlik, halkların kardeşliğine dayalı bir toplumun yaratılması çabası ön planda olmalıdır. Barbarlığa karşı pratik bir toplum alternatifi yaratabilmekse, ekolojik krize karşı emek ve doğa sömürüsü ekseninde sınıf ile kimliğin eyleyiciliğinde özyönetimci bir mücadelenin inşasıyla mümkündür. Böylesi bir mücadelede toplumsal araçlarını yaratacak olan halk, mücadelenin ardından kurdukları dünyada usuli hak güvencelerini de zaten doğal olarak kuracaktır.

İlgilisine Not. Merthan Özcan, "**Su Hakkını Kabul Ettiren Bolıvy ve Bütün Mümkünlerin Kıyası**", Kolektif Ekososyalist Dergi, S. 7, Y. 2010, s. 41. Bu tartışmalar için Kolektif Ekososyalist Dergi'nin 5. sayısına da bakmak gerekir.

Kaynakça:

¹ Fevzi Özlüer, "**İklim Değişikliği, Yerlilik ve Doğaanaçılık**", Kolektif Ekososyalist Dergi, S. 5, Y. 2010, s. 20 vd.

² The Cochabamba Declaration, 8 December 2000, <http://www.nadir.org/nadir/initiativ/agp/free/imf/bolivia/cochabamba.htm#declaration>

³ Stefo Benlisoy, "**Tek Çözüm İklim Adaleti Hareketi**", <http://www.ekolojistler.org/tek-cozum-iklim-adaleti-hareketi-stefo-benlisoy.html>, 21.12.2009.

⁴ Fevzi Özlüer, "**Sivil Toplumculuğun Keşfi ve Toplum Mühendisliğine Sol Nasıl Bakar?**", Kolektif Ekososyalist Dergi, S. 8, Y. 2011, s.39 vd.

⁵ Morales Clashes with Native Protesters over Road through Tropical Park, upsidedownworld.org, 26.08.2011.

⁶ Amazon Road Plan Has Native People on the March Again, upsidedownworld.org, 12.08.2011.

⁷ General Strike Protests Crackdown on Native March, upsidedownworld.org, 29.09.2011.

Fotoğraf: Fevzi Özlüer

MSF'den Kalan Soru: Ekosanayileşme ile Nereye?

Ecehan Balta

İlki 2009 yılında yapılan Mezopotamya Sosyal Forumu'nun ikincisi 25-29 Eylül tarihleri arasında Diyarbakır'da yapıldı. Sümerpark Ortak Yaşam Alanı'nın ortak yaşamı neredeyse kendiliğinden örgütleyici gücü karşısında duyulması gereken hayranlık ve alınması gereken dersi not düşerek başlamak istiyorum.

2009 Sonuç Bildirgesi'nde vurgulanan "daha fazla Ortadoğu ülkesinin katılımı" konusunda gereken adımın atıldığını gösterir nitelikte olan forum programına, bir önceki programa nazaran daha fazla sayıda ülkeden ve bu ülkelerden de daha fazla sayıda örgütten katılım söz konusuydu. Ürdün, Filistin, Libya, Mısır, Tunus, Ermenistan, Fas, Kuzey Irak gibi bölge ülkelerinin yanı sıra, başta, Ekvador, Bolivya, Brezilya, Arjantin, Almanya, İtalya olmak üzere Latin Amerika ve Avrupa ülkelerinden de çok sayıda konuşmacı vardı. MST, Via Campesina, FMLN (El Salvador), CUT (Brezilya) gibi "ünlü" örgütler de Forum'a katıldılar. Dört gün boyunca forum programının yanı sıra ekoloji, kadın, gençlik ve dil çadırlarında da yarı yapılanırılmış tartışmalar ve atölyeler sürdürüldü.

İki Forum arasında yapılan Ortadoğu Halkları Asamblesi, Ekoloji Forumu gibi Sosyal Forum etkinlikleri, MSF'nin hem kurduğu ilişkileri hem de söylem düzeyini olumlu yönde belirlemişti. Genel olarak olumlu geçen tartışmalara rağmen, ekoloji konusuna gelindiğinde Forum'un ciddi soru işaretleri bıraktığını belirtmek gerekiyor.

Mezopotamya Sosyal Forumu'na katılan Siyaset Akademisi temsilcileri, Şubat ayında yapılan Ekoloji Forumu'nda neredeyse hiç üzerinde durulmamış olan ekosanayileşme çizgi ile barışık olduklarını ifade ettiler. Ekosanayileşme, sanayileşmenin doğa ile barışık olarak yapılabileceği bir sürdürülebilir kalkınma çizgisidir. Biyoplastik kullanımı vb. yöntemlerle endüstrinin yeşile boyanması, böylece ekonomik kalkınma ve ekoloji arasında bir denge kurulması iddiasına dayanan ekosanayileşme, Kürt hareketinin belirli bir çizgisinin uzun zamandır savunageldiği, ama görülen lüzum üzerine daha da fazla kendisini ifade etme zemini bulan bir yaklaşımdır. Kürt "resmi tarih yazımında", endüstriyalizm; ulus-devletin ekonomik kalkınması için bir araç ve ekolojik krizin esas sorumlusu olarak görülür.

Bu bakımdan, Karl Marx ve Frederich Engels, kapitalizme direnen köylülüğü gerici olarak tanımlarken büyük bir hata yapmışlardır. Ekolojik kriz, bu hatayı net bir biçimde gözler önüne serer. Oysa; kapitalist moderniteye direnen Kürt yaşam tarzı, özel olarak doğa ile barışık bir "demokratik modernite" öngörür. Elbette ki; bu demokratik modernitenin içinde endüstri de olacaktır: "Kapitalist modernite için temel süreksizlik ve özgün nitelikler olarak düşünülen kapitalist üretim toplumu, endüstri toplumu ve ulus-devlet toplumuna karşılık, demokratik modernitenin ahlaki ve politik toplum, eko-endüstriyel toplum ve demokratik konfederalist toplum boyutları öne çıkar". Ancak egemen ekosanayileşme paradigmasından farklı olarak; "Endüstrinin sınırı ekolojiye ve temel ihtiyaçların sınırına dayanır. Bu iki sınırı aşamaz."

Temel ihtiyaçların, endüstri aracılığıyla karşılanması fikri, her şeyden önce, basit bir mantık silsilesi izlemeden gelinen son nokta olduğu için, sorunludur. Bu önermeyi ileri sürmeden önce, basitçe "temel ihtiyaçlar nelerdir" ve "temel ihtiyaçlar kim tarafından belirlenir" sorularını sormuş olmak gerekiyor. Ekolojik kriz, dönemsel olarak kapitalizmin aşırı kar hırsı nedeniyle hızlanmışsa da, krizin esas kaynağını, insanın doğayı temellükünde görmek gerekiyor. Kapitalizmden kurtulduğumuzda bu temellük sürecinden kurtulmuş olmayacağız. O nedenle ekolojik toplumu tasavvur ederken, kapitalizmden kurtulmaktan ya da üç ayaklı demokratik modernite fikrinden daha fazlasına ihtiyaç var.

Diğer yandan, elbette teknoloilemeci kapitalizmin mütemim cüzüdür. Ancak, bu kapitalizmsiz bir teknoloilemeci mümkün değildir önermesini tek başına çürütemez. Temel ihtiyaçlar nelerdir ve kim tarafından belirlenir sorusunu sormadığımızda, teknolojik ilerlemeye boyun eğmeye devam ediyor olabiliriz. Ezcümlle, ekolojik yaklaşım ve endüstriyalizmin her türlü birbirini dışlar. Ekoendüstriyalizm de dahil.

Mezopotamya Sosyal Forumu'nu, Kürt özgürlük hareketi ile ekolojistlerin-bakışımının sınırları konusunda bir uyarı sinyali olarak da görmek gerekiyor. Ulusal hareketle kalkınma konusunu tartışmak isteyenlere duyurulur.

Ekosanayileşme hakkında bir tartışma için bakınız:
<http://www.solplatform.in/ulusal-sorun/5477-abdullah-ocalan-ekonomi-uzerine.html>

Halkların Demokratik Kongresi'nde

Birbiriyle Konuşamayan Bir Sol ve Halklarla Konuşma Girişimi

Ekin Yalçın

“Ne oldum demeyeceksin, ne olacağım diyeceksin” atasözü, hem şahsi hem de siyasal bünyede aşısı tutması gereken bir sözdür. Solun mevcut daralmışlığı, bu daralmışlığı aşma çabaları ve yeniden kuruluş süreçleri de tam da bu söz bağlamında düşünülmesi gerekir. 2011 genel seçimleri öncesinde birlik, çatı partisi, yeniden kuruluş isimleriyle biçimlenmeye çalışan kürt hareketi ile solun ittifak çabaları seçim durağında alınan görece başarı ile belli bir ivme kazanmıştı. Bu süreçte elde edilen birikimin tabandan güçlü bir siyasallaşma tarzına nasıl dönüşeceği de uzun uzadıya tartışılmaya muhtaçtı. Özellikle, bu görece başarının hızlı bir biçimde, çatı partisine evrilmesi gerektiği niyeti pek çok açıdan eleştirilmişti. Kürt halkının barış, siyasal ve kültürel çeşitlilik ve özerklik taleplerini, bir özyönetim projesi olarak algılamak ve siyasallaştırmak için oluşturulan pozisyonlar da malumlarımızdı. AKP'nin kapitalist uygarlığın cisimleşmiş temsilini derinleştirmek için her türlü demokratik talebi ve burjuva hukuku sınırları içindeki hak mücadelelerini dahi nasıl budayacak mekanizmalar geliştirdiğini, Anayasa referandumu sürecinde bu eğilimin daha da netleştiğini yaşayarak deneyimlemiştik. Nasıl olacaktı da, pek çok denklem, pek çok eğilim karşısında AKP'nin temsil ettiği muhafazakâr, milliyetçi kapitalist cephenin ve CHP'nin temsil ettiği ulusalcı-kapitalist cephenin dışında üçüncü bir cephe inşa edilecekti. Sorun yeni değildi. Doksanlı yıllardan beri giderek artan bir ihtiyaç, sözcüklerin yeniden dizilişle ifade ediliyordu. Fakat bu kez ihtiyaç acil ve günceldi!

Tam da bu nedenle bölgede barış için verilen siyasal mücadelelerinde sonunda ana eksenini antikapitalist bir hattan ürettiğinde halkların özgürleşmesi için adım atmış olacaktı. Bu kapsamda kürt halkının kaderi, diğer halkların özgürlük kaderi ile kesişiyordu. Peki bu süreç nasıl örgütlenecekti. Politik olarak söylenecek parlak sözler bir yana, asıl sorun böylesine bir hareketin geniş emekçi kitleler arasında ve sosyal ağlar içinde karşılığını nasıl bulacağı sorunuymdu? Bu soruna sol, uzunca bir süredir malum daralmışlığıyla yanıt üretiyordu. Kısa vadede de böyle bir umut beslemiyordu. Asırlık ataletin sebeplerinden biri, daralmışlık dilinin bizatihi kendisiydi. Bu dil, Kürt hareketinin toplumsallaşmış gücünü mitos gibi konuşurken örgütlemeyi esas aldığı kitleleri örgütlemek içinse bir türlü konuşmuyordu.

Bu daralmışlık ve daha çok bir arada olma gerekliliği söylemi, seçim öncesi ve seçim sonrası birlik çalışmalarının rengini veriyordu. Daralmışlığın, birlikte davranma iradesiyle ve bu iradenin aşağıdan başlanarak örgütlenmesiyle aşılabileceği

iddiası ile tüm muhalif kesimlere açık bir çağrı yapıldı. Çağrıyı yapanlar, seçim öncesinde “emek demokrasi ve özgürlük” bloğunu oluşturan yapıydı. Daha sonra çağrı yapı, “Kongre Hareketi Girişimi” olarak anılacaktı. Kongre Hareketi Girişimi, yerel toplantılar yaparak bir program ve tüzük hazırlığına girdi. Ankara'da 18 Eylül 2011'de yapılan toplantıda Kongre Girişimi Hareketi Heyeti adına söz alan, Bülent Uyguner Kongre fikriyatının örgütsel olarak oturduğu zemini şöyle aktarıyordu: “Kongre Hareketi'nin cisimleşme sürecini seçim öncesi tartışmalara kadar götürülebiliriz. Türkiye sol hareketinin birlik, parti, merkez, çatı gibi pek çok deneyimle malul geçmiş olduğunu, bu geçmişin eksik ve olanaklarından ders çıkartarak önümüzdeki dönemin sorunlarına ve bu sorunlarla birlikte neo-osmanlıcı emperyal AKP siyasetinin kapitalist siyaseti karşısında gerçek bir muhalefet cephesinin inşasının güncel bir ihtiyaç olduğunu görmeliyiz. Bu ihtiyacın önünün açılması için de öncelikli olarak, kongre fikriyatının, bir parti girişimi olarak algılanmaması, yerel meclisler üzerinden hareket edecek ve kendi varlığını buralardan yükselen taleplerle ve bölgelerin özgül sorunları ekseninde geliştirilecek bir siyasallaşma biçimi olarak görülmelidir. Yerel meclislerin geliştirilmesi için de kongre hazırlık süreci ve kongre sonrasında daha aktif bir siyasal kutbun hem ulusalcılığın hem de AKP'nin muhafazakar liberal siyasetinin karşısında toplumun demokratik taleplerinin gelişmesinin önünü açabilecek, sorunların harmanlanması ve halkın kendi sorunları üzerinden yükselecek ve çözümler inşa edecek birlikteliklerin olanağını örgütlemek istiyoruz. Bu olanağı bugünden yarıya geliştirirken, ortaya çıkan programın eklektik olması, zaafının olmasını veri saymak ve Türkiye'deki toplumsal mücadelelerin eşitsiz gelişimini de görerek bu program geliştirilmesinin ancak bu meclislerin çalıştırılması ile mümkün olabileceğini bilmeliyiz.” Kulağa hoş gelen politik tınının örgütsel ayağı ise pek de bu tını ile uyumlu gitmedi.

Özellikle Blok adaylarının boykot kararını gözden geçirerek meclise girme kararı almaları ve diğer yandan da Anayasa tartışmalarının hızlanacağına yönelik emareler, aceleci bir tarzda Kongre sürecini hızlandırdı. Fikri tartışmalar merkezileştirilerek ilerledi. Kongre sürecine doğru, Kongre'de temsil edileceklerin delege sistemi ile belirlenmesi kararı ise süreci kangrenleştirecek işaretlerin artmasına neden oldu. Aynı siyasal yapının üç farklı alan çalışmasının kendilerini tek tek delege seçtirmek için çalışmasını mı ararsınız, bu tartışmaların dozunun şiddetle ölçülmesini mi, bil(e)meyiz ama; delege olmak bir yarış haline dönüşüverdi. Başlangıçtaki “daralmışlık” söylemi, yerini rekabetçi bir politik üsluba bırakıyordu. Delegelik sistemi ile siyasal

yapıların gölgelerinden daha uzun temsil edilme istekleri perçinlendikçe, taban hareketlerinin kongrede temsil zemini bulmasına yönelik niyetler körelmeye yüz tuttu. Toplumsal hareketlerin süreç dışında kalmasında temel belirleyici olan bu demokrasi algısı, demokratik merkezîyetçilik esrimesi eşliğinde bürokratik merkezîyetçiliğin esiri oluverdi. Oysa özyönetim iddiasıyla çıkan bir örgütlenme pratiği içinde, bu pratiği taşıma iddiasındaki “sol yapıların” Kongre’den beklentisini kendini “temsil” edilebilmeye ölçtüğü anlaşılıyordu. Parlamento tarzın içselleştirilmiş bu formuna karşı bir hareket zemini doğmadığında ise taban örgütlerini Kongre’nin kucaklaması zor görünüyordu. Sola hakim olan bu temsiliyet temelinde kendini var etme pratiği, Kongre sürecinde de açığa çıkacaktı. Tüzük ve Program hazırlıkları sürecinde, kendi siyasal hattını abartılı bir biçimde dayatan çevrelerin eğilimleri şu ya da bu şekilde bertaraf edilse de temelde Kongre hareketi içinde iki kanadın Kürt hareketine siyaset dayatmaya yeltendiğine tanıklık ediyorduk.

Kongre sürecinde hem Kürt hareketine hem de solun geneline kendini dayatan iki özel eğilim ortaya çıktı. Bu eğilimlerden ilki, Kürt sorununun çözümünde, liberal demokrasi sınırları içinde kamusal alanının genişletilmesini, burjuva parlamenter sistemi ölçüğünde demokratikleşmeyi, bu anlamda uluslaşmayı gerekli görüyordu. Yerel ölçekte halkın belirleyici olacağı temsiliyeti, halklara siyasal-kültürel haklarını tanıyan bir anayasal mücadeleyi önemsiyordu. Siyaseten kendini dayatan diğer eğilim ise, Kürt sorununun şu ya da bu tarzda çözülmesinin, milliyetçi devlet ideolojisinin çözülmesi anlamına geleceğini düşünüyordu. Bu anlamda da, gerçek düşman olan sermayeye karşı mücadele için solun gerçek bir olanakla karşı karşıya kalacağına, bu nedenle de Kürt sorunun çözümü yönünde güç harcanması gerektiğine yönelik söylem belirliyordu. Yanlış kurulan denklem üzerine soru sormak bile “yaftalanmak” için bir sebepti. İkinci inancın sahipleri her ne kadar kendilerini aşamacı olarak görmeseler de, hem AKP’nin siyasal rövanşını, hem de referandum sürecinde attığı adımları bir tür ilerleme olarak da okumuşlardı. Bu aşamacı ve ilerlemeci zihniyet, Kürt sorununu da kapitalizmin savaşa dayalı siyasetinden kopardıkları için, bu sorunun liberal tarzda çözüm arayışlarını çözüm olarak kabul edebilecekti. Birinci görüş kümesinde kendini demokratik devrimci siyaset sayanlardan, pesimist-yeşil sayana kadar değişik tonlar bulmak mümkündü. Sivil toplumcu liberallerden devşirdikleri kavramlarla siyasal alanı örerek, tüm mücadeleyi anayasal bir mücadele hattında kurmayı siyaset sanıyorlardı. İki görüşü de bir araya getiren bu aşamacılık ve sorunlar arasında kategori inşa ederek mücadele zemininin kurucu öznesini “geniş ezilenler” kümesine havale eden retorik, Kongre sürecinin program ve Kongre meclisine toplumsal talepleri olgunlaştıran komisyonlarında yer aldı. Bu bakış açısının merkezîyetçi tarzda inşası, ekolojik krize karşı taleplerin salt doğa yıkımına karşı başlıkta toplayan bir komisyon eliyle yürütülmesini uygun buluyordu. Bu komisyona son dakikada kendini dayatan Yeşiller, “Yenilenebilir Enerji Kanunu” savunuculuğunu, termik santrallerden “sadece kömüre dayalı olanlarına” karşı duruşu, güneş ve rüzgar enerjisinin tüm üretim

sorunlarımızı çözeceğine yönelik bilindik ezberlerini, solun ve Kürt hareketinin politik eksenine sokmaya çalıştı. Ama istedikleri sonucu alamadıkları için, talepleri şimdilik karşılıksız kaldı. Tabi burada politik adabın büyük önemi olduğunu da bir kez daha gördük. Kendini ekoloji masası şefi olarak görenlerin, pek tabi ki kendini emek hareketi masa şefi olarak görenlere de söyleyeceği pek bir şeyi kalmıyordu. Tabir-i caizse herkes kendi çöplüğünde oynayacaksa, bu Kongre ne işe yarayacaktı!! Mevcut hareketlerin ortalamasından bir blok çıkmayacağı aşikârken, bunu öngörmeyen bileşenler kendi durdukları yeri sağlama alacak şekilde muteber bir dille birbiriyle politik düzeyden tartışmamayı, bir tür temkinli hareket etme sayıyordu.

Kongre Hareketi 15-16 Ekim tarihlerinde Ankara’da toplantısını yapmaya başladığında, zamansızlığın getirdiği tartışılammış bir tüzük ve program Kongre gündeminde karar altına alınmak için sıraya girdi. Tüzüğü bu haliyle ilk kez orada gören bizler, hızlıca bu belgeleri okuduk. Programla ilgili notlarımızı aldık. Bilindik toplumsal hareketçilikle malul dilin pratikleştirildiği bir metin olduğu kanısında ortaklaştık. Daha az sınıf, daha çok ezilen kavramsallaştırmasının ve daha çok halk, daha çok hak kavramsallaştırmasının daha kapsayıcı olduğu kanısına ikna olmadık. Halkların özgürlük meselesinin doğanın ve cinslerin özgürleşme meselesi ile bir ve eş anlamlı olacağına yönelik öngörünün politik dilin kurucu ifadesi olmaması da dikkatimizden kaçmadı. Hele bu özgürlük meselesinin kapitalist sömürü ile dolayımınma biçimi, buna karşı örgütlü öznenin tabandan inşasını sağlayacak meclislerin işleyişini düzenleyen tüzüğün taban demokrasisi yaklaşımını yansıtmadığını üzümlere gördük. Bütün bu şerhlerimizi Bülent Uyguner’in Ankara hazırlık toplantısında dile getirdiği gerekçeleri hatırlayarak, temkinli ve tedirgin bir üslupla saklı tuttuk. Ancak Kongrede, tüzük ve program hak ettiği tartışmalar gerçekleşmeden kabul edildi. Bunun ardından partileşme önergesi ile sıkıştırılmış ve aceleci tarz bir kez daha açığa çıktı. Özyönetim modelleri inşa etme, tabandan siyasallaşma iddiası ile hızla merkezileşme ve partileşme pratiği arasındaki gerilim ortaya çıktı.

Taban demokrasisi, önce usulün oluşturulmasıyla, güçsüzlerin veya “eşit” paydaşların gerçek anlamıyla dinlenmesiyle mümkün olabilirdi. Bu eşitliği kendi aramızda sağlayamadığımızda koca koca sözcükleri, sol olarak üzerimizde taşıyamayacağımız gibi Kürt hareketini de gereksiz bir beklenti içine sokacağımızı biliyorduk. Neticede Kongre, Halkaların Demokratik Kongresi ismiyle tarihe bir iz bırakmak için yola çıktı.

Ve bir özeleştirme niyetine tarihin sürece düştüğü ve düşeceği notun altını çizdik; özyönetim hedefini önüne koyan her yapı için taban demokrasisi, şekil şartı olarak güncelliğini korumalıdır. Biz bu tabandan örgütlenmeye yönelik niyetimizi, bildiğimiz biçimde yapmaya devam edeceğiz: emeğin, halkların, cinslerin ve doğanın özgürlük mücadelesi için yerel mücadele pratikleri içinde yer alacağız. Yukarıdan kotarılmayan ve merkezîyetçi bürokrasiye savrulmayan bir politik hareketin inşası çabalarına yüzümüz dönük sözümüzü de direniş pratiklerimizin içinden söylemeye devam edeceğiz..

Fotoğraf: Murat Eren

Amerikan Tipi Demokrasi, Muhafazakârların İklim Değişikliği ile İmtihanı ve Küresel Çözülüşün Ruhunu

Michael K. Dorsey ile Röportaj

Röportaj: Ethemcan Turhan

Çevirenler: Ceren Gamze Yaşar – Ethemcan Turhan

Yaz rahatının geçtiği, yeni bir döneminin dünyanın her yerinde eşzamanlı olarak New York'ta olduğu gibi borsa işgalleri, Atina'da olduğu gibi sokak gösterileri, Bolivya'da olduğu gibi TIPNIS otoyolu karşıtı hareket, Gerze'de olduğu gibi termik santral ve Tortum'da olduğu gibi HES mücadeleleriyle devam edeceği belli olan "sıcak bir sonbahar"ın sonunda iklim adaleti konusundaki akademik çalışmaları ve İklim Adaleti Hemen Şimdi! (*Climate Justice Now!*) ağındaki aktif rolüyle tanınan Dartmouth Üniversitesi Çevre Bilimleri Programı'ndan Yrd. Doç. Dr. Michael K. Dorsey ile Kolektif Dergi olarak bir röportaj gerçekleştirdik. Dr. Dorsey'in çalışmaları çevre ve iklim adaleti, çevresel ırkçılık, karbon ticareti, biyoçeşitliliğin metalaştırılması ve uluslararası iklim değişikliği rejimi gibi konular üzerinde odaklanmakta. Bu sohbetimizde Dr. Dorsey ile iklim adaleti, Durban'dan Rio'ya giden yol ve ekososyalist mücadelenin önümüzdeki dönemde alabileceği biçimler üzerine konuştuk.

Küreselleşme ve dünyanın geçirdiği hızlı ekolojik dönüşüm, solu, tüm sorunu mücadele ölçekleri olarak yeniden düşünmeye zorluyor. Bunun ışığında, küresel ve yerel birbirini nasıl besliyor? Başka bir deyişle, sizce yerel ve küresel sosyo-ekolojik mücadeleler birleşebilir mi? Birleşebilirse eğer, bu nasıl mümkün.

Soru direnişin nasıl ve hangi yolla ölçeklendiği ise; bunu farklı örneklerle cevaplayabiliriz. Eğer konuyu yerel direnişlerin birikerek ve birleşerek ulusal/bölgesel/kıtasal - ve tartışmalı olarak- küresel ölçeğe taşınması olarak ele alırsak, Latin Amerika'da toplumsal hareketlerin sadece son 25 yılının artan biçimde sol/merkez sol hükümetlerin zaferi ile sonuçlandığını söyleyebiliriz. Geride bıraktığımız bu 20 yıl, 100 yıldan fazladır süren sömürge düzeninden ve bölgedeki emperyal izlerden kurtuluş dönemi ile de çıkışıyor. Kırılmanın, diktatörlüğe ve

emperyal müdahalelere karşı yerel direnişin belli bir düzeyi tutturması ile gerçekleştiği söylenebilir. Dolayısıyla, merkez sol hükümetlerce yönetilen Ekvador, Bolivya, Arjantin ve Venezuela'da yerel hareketler az çok biraraya gelmeyi başarmış ve etnik/ideolojik ayrımları, sınıfsal ayrımları bir nebze de olsa aşarak yeni ulusal/bölgesel/küresel projelere dahil olmaya başlamıştır. Öte yandan, Morales'in merkez sol hükümetinin başta olduğu Bolivya örneğini ele alırsak: hükümetin toplumsal haklar konusundaki güçlü yaklaşımından uzaklaşması nedeniyle meşruiyetine yönelik eleştiriler artıyor, bu gerilim hem devlette hem de toplumsal hareketlerde bir tepkiye yol açıyor; aşağıdan yukarıya doğru örgütlenen yerel radikal sol hareketlerle başa gelmiş hükümetin duruşu ve sağlamlığı tam da bu hareketler tarafından sorgulanıyor. Yani arada bir ilişki var. Merkez sol hükümetler kimisi yeni ortaya çıkan kimisi eskiden beri var olan radikal, yeni ve genç hareketlerce sorgulanıyor. Bu hareketlerin bazıları bölgesel olarak birbirine eklenilebiliyor, hatta kıta ölçeğinde eklenildikleri de söylenebilir.

Bolivya örneğinde, güney yarımküre ölçeğindeki devlet müdahalesi örneğin, Ekvador ve Brezilya'daki hükümetleri iklim değişikliği konusunda örgütüyor/harekete geçiriyor. Bu hükümetler, aynı zamanda, belli alanlardaki talepleri için Güneydoğu Asya ve Afrika'daki toplumsal hareketlerin gücü ve konumlarından da yararlanıyorlar, hareketler için mesai harcıyorlar. Yani demek istediğim o ki, aslen hükümetler tarafından etkin hale getirilen bu hareketler, buna rağmen diğer toplumsal hareketlerle bağ kurmaya çalışıyorlar. Bunlar çoklukla kurumsal bağlar fakat aynı zamanda pek çok aktör arası bağ da var. Ancak Ekvador, Bolivya gibi ülke örneklerinde merkez sol/radikal aktivistler devletin işe koşulan aygıtları. Bu, yeni hükümet başa geldiğinde tamamen yerli (*auchtocton*) olmadıkları anlamına geliyor. Hareketler devlete baskı uyguluyor, devletler yerel/ulusal/ulusüstü-uluslararası ve küresel düzeylerdeki hareketleri yeniden dönüştürüyor; hareketler ve hükümetler arası etkileşim bir ileri bir geri devam ediyor.

Belli bir ölçekte faaliyet gösteren herhangi bir hareket son derece kısıtlı olduğundan bahsedilen grupların hepsi eşzamanlı biçimde farklı ölçeklerde faaliyet gösteriyorlar. Önceden de durum benzerdi ancak son dönemde teknolojik gelişimlerle de birlikte görece kolaylaştı. Toplumsal hareketler 20.yy.'ın başlangıcından önce dahi işbirliğine gidiyorlardı, Marksist Enternasyonel'in arkasındaki düşünce de buydu zaten. Sermaye harekete hazırsa farklı sosyo-politik konular etrafında örgütlenen farklı ölçeklerdeki siyasi mücadeleler de hazır olmalıydı. Fakat hareketler genellikle ölçeklerlerarası hareket etmeyip kaynak kısıtları yüzünden ancak kendi topluluklarına, şehirlerine, eyaletlerine odaklanabiliyorlardı sadece.

Biraz bastırırsak kimse kendilerini destekleyen birilerinin olmasının rahatlığını yadsıyamaz bence. Fakat taktiksel olarak buna karşı çıkmak zorundalar. Eğer özgürlükleri tanımlamaya başlarsanız fark edersiniz ki bu tür şeyler sınırlarla çevrilemez. Basitçe ifade etmek gerekirse; kazançları korumak için baskı kurmanız gerekir.

Ulus devlet uluslararası ilişkilerin yürütüldüğü birim olmaya devam ederken, vatandaşların küresel kaygılarını ortaya koydukları mecra olma konusundaki kısıtları giderek daha aşikar hale geliyor. Bu kısıtlar, diğer şeylerin yanında, ekonomik küreselleşmenin gücünü ve Birleşmiş Milletler'in bileşeni ulus devletlerin arasındaki güç dağılımının dengesizliğini yansıtıyor. Bunu nasıl yorumluyorsunuz?

Eğer sorunuz hangi biçimin dayanacağı ise, ulus devlet ya da başka bir şey, bence orta vadede ve hatta uzun vadede hâla ulus devletin (zorunlu demeyeceğim ama) ısrarlı biçimde kullanıldığına tanık olacağız. Sadece tekil devletler olarak değil, belli çevre sorunlarının ortaya çıkardığı gereklilikler yüzünden devletlerarası çoklu işbirlikleri içinde de devletin rolü sürecek. Ancak, aynı zamanda ulus altı ölçekteki bazı idari gövdelerin; belediyelerin, eyalet yönetimlerinin, beklenenden fazla güce ve etkiye sahip olduğu bir çağda yaşıyoruz. Bu yüzden bence ulus-altı gövdelerin güçlü biçimde ortaya çıkması ya da olan bitene tepki vermesi imkansız değil ve burada mücadele devleti aşan oluşumların STK'ların, hareketlerin ve devletin amalgamı olup olmayacağı ile ilgili. Bir diğer tartışma alanı da devlet-aşırı¹ bu oluşumların yedek/sonradan katılan oyuncularının meşruiyeti ve hesap verebilirliği. Bu yüzden ekonomik bütünleşmenin devleti aşan bu örgütlenme ile nasıl yapılacağı uzun süredir ve ciddi biçimde zihinleri kurcalıyor. Fakat meşruiyet ve hesap verebilirliğin nasıl yapılarla sağlanabileceği düşünülmüyor. Öte yandan, sorunların bir kısmının sınırları aşması bu tip bir örgütlenme tarzını geçersiz kılıyor; sınırı aşan sorunlara sınırötesi cevaplar gerekiyor.

Bundan da öte, devleti aşan örgütlenme biçiminde özgürlükleri arttırmak ve adaleti sağlamak için meşruiyetin nasıl sağlanacağı tartışılması gerekiyor. Aksi halde deneyimlerimiz bize devlet-aşırı oluşumların² yozlaştığını, kısa ve orta vadede zimmete para geçirme, rüşvet ve benzeri işleyiş sorunları yaşadığını ve varlıklarının sebebi olan sorunlara çözüm üretme sürecini baltaladığını gösteriyor. Benzer biçimde Kyoto Protokolü'nde yer alan Temiz Kalkınma Mekanizması'nda (Clean Development Mechanism³) ya da Birleşmiş Milletlerin Biyoçeşitlilik Sözleşmesi'nde meşruiyet pek yer almıyor, meşruiyet sorunlarının giderilmesi için herhangi bir şey önerilmiyor. 19. yüzyılın standart demokratik altyapısı bu yapıda yok. Bu

1-Extra state (ing)

2-Extra state entities (ing)

3-Temiz kalkınma mekanizması (Clean Development Mechanism) BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) Kyoto Protokolü'ne taraf olan ancak bu sözleşme çerçevesinde herhangi bir emisyon hedefi bulunmayan ülkelerde seragazi azaltma projeleri gerçekleştirilmesi iddaasını taşıyan karbon piyasası mekanizmasının ismidir. Bir başka deyişle, karbon satın alan ülkeler salım yapma hakkını almış oluyor ve karbonu satan ülkeler ise salım hakkından vazgeçmiş oluyor. Böylece, sera gazı salım kotalarını aşmak üzere olan özel işletmeler ve hükümetler, bu oldukça problemlili karbon kredilerini satın alarak sorumluluklarından kaçabiliyorlar (ç.n.).

Fotoğraf: Murat Eren

sözleşmelerin, protokollerin başarısızlığa uğramasının gizi burada yatıyor: asgari demokratik meşruiyetin yükümlülüklerini yerine getirmek için ihtiyacı duyulan temel, güçlü araçlara sahip olmayan devlet-aşırı örgütlenme yapısında. Bu yapı sizi rüşvete, zimmete para geçirmeye, yozlaşmaya götürür ve kendi varoluşu nedeni olan sorunların çözümünü imkansız hale getirir.

Temiz Kalkınma Mekanizması (CDM) ve ortak kamu mallarından (commons) bahsettiğinize göre şunu sorabilirim: piyasa-bazlı makropolitika araçlarıyla yönetilemeyen ortak kamu mallarının sosyo-ekolojik bir bakışla sürdürülebilir bir biçimde yönetilmesi, daha zengin, yaygın ve kolay erişilebilir hale gelmesi için ne yapmak lazım?

Piyasa odaklı yaklaşımlarla başa çıkmaya çalışan bu devlet-aşırı örgütlenmelerle bizim nasıl başa çıktığımız düzeyinde düşünürsek, birkaç ihtimal var. İlk olarak, devlet-aşırı oluşumlarda yer alanlar arasında bir hiyerarşi yoktur belki ve hangisinin önce geldiğini tartışmıyoruz, ancak bir şey kesin; günümüz yöneticileri 1990'larda yaygın olarak inanılan piyasanın yarar sağlayabileceği inancına karşı gözlerini açmalı ve gerçeği görmeli. Piyasa bazı kesimlere belirli yararlar sağlıyor, görüyoruz, ancak çoğunluğu sefaletle sürüklüyor. Mutlak çöküşe geçen piyasacılığı teşhire devam etmeliyiz, piyasacı yaklaşımın bedelini görmezden gelen/reddeden yöneticilerin gözlerini açmak için ve onları deneyimlediğimiz gerçekliği fark ettirmek için de bu yol oldukça önemlidir. Bu yöneticiler için

bunu kabullenmek ve sonrasında, geçtiğimiz 54-72 ay içinde piyasada gerçekleşen yıkımların nedenlerini araştırmak çok büyük bir adım. Bu adımdan sonra konuşulması gereken ise yaşanan değişimlerin doğası. Bir şeye tutkuyla inananlarla iletişim kurabilmeniz için uğraşmanız gerekir. Bu anlamda, yöneticiler/liderler gerçeklikle vaftiz edilmeli ve programlanmışlıklarından arındırılmalı. Biz bu insanlara soruyoruz "Yani iklim değişikliğine çözüm olarak karbon pazarını öneriyorsunuz? Peki bunu dünya çapında çökmekte olan piyasalarla nasıl bağdaştırıyorsunuz?". Zaman zaman sessiz kalıyorlar, ki bu tutkuyla inanmışların tipik tepkisidir, dogmatik bir inançları olduğunu ve/veya bağımlı olduklarını da reddederler. İnsanlar sizin uygulamalarınızla ve yaklaşımınızla ilgili sorular yönelttiğinde eğer sorunuz olmadığını düşünüyorsanız, soruları görmezden gelirsiniz.

Yöneticileri tutkulu inançlarından arındırma, en azından, parçası oldukları ya da savundukları piyasanın yaşadığı devasa sorunları açığa vurmaya içermeli. "Piyasanın %90'ı çökmüş olsa da bizim ilişkilendiğimiz kısmı çalışmaya devam ediyor sorunsuz" yaklaşımının temelsizliği, söylenen olumlu sonuçların alınmadığı ampirik olarak kanıtlanmalı. Piyasa konusunda meşru bir tartışma içerisine girmeliyiz kısacası.

Bugün, piyasaya yerel ve küresel ölçekte muazzam sayıda direniş var ise, biz ne yapacağız? Piyasa ile işbirliği önerenlere cevabımız ne olacak? Toplumsal hareketlerin buna cevabı ay-

dınlatıcı bir ajitasyon ile piyasa karşıtlığını savunmak. Bence piyasanın noksanlarını ortaya sermek için bu devam etmeli. Özellikle bazı piyasa mimarları/öncüleri bu eksiklikleri inkar ediyor, fakat hepsi öyle değil.

Peki piyasaya daha fazla batmayı, bulanmayı önerenlere ne yapmalı? Bence burada bakılması gereken yer Dünya Bankasının eski baş ekonomisti J. Stiglitz gibi kökten piyasacılar. George Soros'tan daha köktencisini bulma ihtimalimiz olmasa da, elimizde bazı ikonik köktenci piyasa mimarları var. Bazıları piyasalar üzerine daha çok kafa yoruyor tabii; Stiglitz örneğin, piyasa eleştirilerini en sesli dillendirenlerden. Stiglitz'e karşı karmaşık duygular besliyorum işin açıkçası, fakat kesinlikle haklı olduğu bir nokta var: piyasacılar ampirik sonuçları açıkça reddediyorlar.

Uluslararası kamuoyu, 1992 Rio Zirvesinin sonucunda ortaya çıkan sözleşmelere ilişkin (UNFCCC, UNCBD, UNCCD) verilen sözleri tutma konusunda büyük ölçüde başarısızlığa uğradı. Birleşmiş Milletler altında kurulan bu müzakere yapıları, küresel Kuzey ile Güney'in savaş alanına döndü. Sadaka temelli STK politikaları, ekoloji politikalarını devasa bir danışmanlık istihdam sahasına çevirdi. Cartagena Protokolü, biyoyakıt kullanılan arabaların insanlarla gıda için rekabet eder hale gelmesinin önünü açan genetiği değiştirilmiş organizmaların yetiştirilmesindeki artışa engel olamadı. Tüm bu başarısızlıklar ışığında, müzakereciler, Aralık 2011'de iklim değişikliği konusunda 17. Taraflar Toplantısının (COP17) yapılacağı Durban'da bağlayıcı sonuçların alınamayacağını işaretini verirken, uluslararası bağlayıcı bir düzenleme için ne yapılmalı?

Bağlayıcı bir anlaşmaya varabileceğimizi düşünmüyorum. Düşünmüyorum çünkü katılımcı ülkelerde o düşü ve istekliliği görmüyorum. Alınan konumlarda muazzam değişiklikler de bekleyemeyiz. Gerçi iklim değişikliği müzakereleri kısmi olarak bir sonuca varırsa şaşırımam, Aralık'tan önce ara görüşmeler olacak, orada iklim değişikliği için Kyoto benzeri bir protokol biçimlendirilirse de şaşırımam. Belki Brezilya Rio+20'yi kayda değer kılmak için gücünü kullanır; tabii bunun tek yolu iklim değişikliği müzakerelerinin bir kısmını UNFCCC'den çekip çıkarmak. Bundan daha azı, 2012'den sonra yeni bir anlaşma ya da karara varılmayacağı anlamına gelir ki Rio+20 bu halyle büyük yankı bulacakmış gibi gelmiyor bana. Olabilecek en iyi şey kurumsal hesap verebilirlik üzerine müzakereleri başlatmak olur, tabii bu tartışmalar da sıkı kurallara göre değil de ISO standartlarına göre yapılırsa zayıf da kalabilir. Gerçi İngilizlerce yönetilen bu süreç yine de bir başlangıçtır. Eğer önümüzdeki çeyrekte yeni, sürpriz hareketler olmazsa dikkat çekici bir sonuç elde edemeyeceğiz. Son dakikada olmayacak diye bir şey yok ama bu günlerde yapısal bir değişiklik getirecek bir düzenleme ufukta görünmüyor. Beklenmeyene her zaman inanırım ama bel bağlamam.

Verdiğiniz önceki raporlardan birinde 2012'de düzenlenecek olan Rio+20'den biyoçeşitliliğe erişimi yönetmek ve az da olsa

radikal bir cevap vermek gibi somut sonuçlar bekleyebileceğimizden bahsetmişsiniz. Bu konuda şimdi ne düşünüyorsunuz?

O radikal cevapların hiç birine varabileceğimizi düşünmüyorum. Zamanın ruhunu yansıtan güçlü bir genel görüş üretmeyecek Rio+20; ne de güçlü bir enerji yaratabilecek: toplumsal, politik ya da ekolojik enerji. Ama yine de önemli bir kilometre taşı olacağını düşünüyorum: Bulduğumuz yeri düşünmek için, planlama için ve ölçme için. Ancak bizi değişimi görmeye zorlayamayacak, bir kırılma yaratmayacak. Bunu yapabileceğini düşünmüyorum.

Kopenhag Zirvesi, iklim değişikliğinde anaakım tarafından bir sonuç yaratması beklenirken büyük bir hayal kırıklığı ile sonuçlandı. Bunun yanısıra iklim değişikliği politikası her gün daha da fazla anaakımın eline düşüyor ve uluslararası politika söylevi azaltım ve uyumu bütünlük bir süreç olarak görmektense her geçen gün daha fazla sadece iklim değişikliğine uyuma yaslanıyor. Bu şartlar altında sizce kapitalizmin gerçekten iklim değişikliğine uyum sağlama kapasitesi var mı yoksa bu yeni kapitalist realizm bizi yıkımın yeni sınırlarını mı taşıyor?

Varolan bağlamda eğer bu soru iklim değişikliğine "uyum"un tek başına büyüme olan iklim felaketine cevap olup olmadığı ise, benim cevabım bir dizi sebepten ötürü "Hayır!" olacaktır.

Uyum sağlama becerisinin temel prensibi uyum sürecine yeterli zaman önceden başlamaktır. Halbuki bu durumda gördüğümüz ise devletlerin ve bir dizi diğer kurumun yeterli kaynağı, yeterli zaman öncesinden sağlamaktansa felaket/afet anları öncesinde ortaya çıkardığı ve hatta doğru düzgün planlamasını da yapmadığıdır. Üzerine daha fazla vurgu yaptıkları şey ise afet-sonrası yönetimidir. Bu noktada oldukça aciz bir teknolojik destek ve işlevsel olmayan bir demokrasi yaklaşımı görmek mevcut. Demokrasiyi yeniden canlandıracak güce sahip olan elektronik oylama gibi teknolojilere sahibiz. "En az gelişmiş" ülkelerde bile oldukça sofistike bilişim sistemlerini ucuz mal edebilecek teknolojiye, oylamalar için resmi tatiller düzenleyebilecek beceriye sahibiz. Mikro güneş enerjisi sistemleri gibi görece ucuz enerji sistemlerini, enerjiye erişimi düzgün olmayan bölgelerde oylamalar için kullanabilecekken ve böylelikle düşük maliyetlerle karar hakkını halka verebilecekken maalesef bu teknolojiler sadece askeriyenin hizmetinde kullanılıyor. En temel olarak ülkeler gelişmiş bir demokrasi istiyorlarsa söz ve karar hakkını halklarına verecek uygulamaları yürürlüğe sokmalıdırlar. Durum bu olmadığı takdirde ne uyumla ne azaltımla yaklaşmakta olan felaketten kaçınmak mümkün olmayacaktır.

Maldivler gibi bir ülke halkını dinleyerek nükleer, kömür, vs. istemediğine karar verdi ve güneş enerjisine yatırım yaptı. Benzer şekilde çok kapsamlı bir çalışma yürütülen İsveç'te hükümet halkı dinleyerek şimdi petrolden nasıl çıkılacağına planını yapıyor. Durumsal cahillik (*situational ignorance*) ise

özellikle dünyanın görünüşte en büyük “demokrasisi” olan ABD’de oldukça yaygın. Pek çok kökten dinci hristiyan tarikatı arasında neredeyse putperestliğe varan bir davranış, bilim karşıtı tavır mevcut. Bu kişiler açıkça iklim değişikliğine “inanmadıklarını” belirtiyorlar. John McCain bu noktada iyi bir örnek, bunu görmek için eğitilmiş bir pilot olmaya gerek yok. Seçimlerden önce iklim değişikliğiyle ilgili pek çok kanun tasarısının hazırlanmasına katkı sunarken kendi grubu içerisinde düşmanlar edindi ve 2010-2011 döneminde (destekçilerinin çabalarını sürekli eşelemesinden ötürü) artık iklim değişikliğine daha fazla inanmadığını açıkladı. Bu tarz durumlar İspanya gibi orta büyüklükte bir ülkede olduğunda bile tehlike yaratacakken, dünyanın lider gücü ABD’de olduğunda sadece kendisi için değil herkes için tehlikeli bir hal alıyor. Bu durumda diğer ülkelerin ABD’nin pozisyonunu sürekli olarak dayanak noktası yapması çok sayıda hayata mal olabilir. Bu pozisyon tek kelimeyle sorumsuzluktur.

Sizce bu durum küresel Kuzey-Güney ülkeleri arasında tüm iklim değişikliği tartışmasının uyum çerçevesinden “biz sizlere gerekli parayı verelim siz de kaçınılmaz olana uyum sağlayın” veya azaltım açısından “Çin azaltım yapmadığı sürece biz de azaltım taahhütü vermeyeceğiz ama sizin azaltmanız için para veririz” argümanını yansıtmıyor mu?

Bu “kimin neyi yapması gerektiği” tartışması aslında göreceli olarak yeni bir mevzu. İklim değişikliği çerçeve sözleşmesinin mimarları para ve kaynaklara sahip olan küresel Kuzey ülkelerinin ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar aracılığıyla iklim değişikliğine cevap vermeleri gerektiği konusunda net bir tavır takınmışlardır. Herhangi bir krizde olduğu gibi burada da daha fazla kaynağa sahip olanlar diğerlerinden daha fazla katkı yapmalı. Bazı etik standartlar vardır, örneğin bir otele giderseniz muhtemelen kapının arkasında “eğer bedensel olarak engelli iseniz lütfen resepsiyona haber verin, bir acil durum anında ilk olarak sizi kurtaralım” yazar. Benzer şekilde daha fazla kaynağı olanların, evrensel olarak, dinler ötesi, etik öğretiler ötesi, kültürler ötesi bir biçimde, daha fazla kapasiteyle birlikte daha fazla sorumluluk alması gerekir. BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi bu temel üzerine kurulmuştur. Öte yandan şu anki durum yani “daha aza sahip olanlar başlarını çaresine baksınlar” anlayışı tam anlamıyla barbarcadır. Bu gezegendeki insanoğlu düzeyinde bir barbarlıktır ve gezegenin yok edilmesi için etkili bir formüldür. Bunu iddia eden bir takım insanın barbarca hisleri olduğu açıktır ve bunu çok fazla düşünmeden sadece barbarca güdülerle yapmaktadırlar.

Bu durumda iklim değişikliği mevzusunda harekete geçmekle ilgili bir tarafta barbarca saiklerle “hayır ben değil” diyen insanlar var...

Hayır, bu sadece “hayır ben değil” demek değil. Barbarlık “hayır yapmayacağım” demek değildir, bundan daha şeytani

bir şeydir ve bu yüzden de barbarlıktır. “Tüm kaynaklarım var ve bunun bilincinde olarak, pozisyonumu benden daha kötü durumda olanların üzerine koyarak onlara yardım etmeyeceğim” demektir. Bu kendi gücünün (ve bu güç belirgin bir biçimde üstün bir güçtür) bilincinde olmayı ve bu gücü belirgin bir biçimde daha az güçlüler olduğunun bilincinde olarak kullanmamak demektir. Eşitsizliklerin tam olarak farkında olarak inkar etmeyi seçme hakkının kullanılmasıdır. Bu barbarlığın kendisidir. Her gün pek çok insan veya kurum “hayır bunu yapamayız” diyebilir ama birilerinin sizden daha güçsüz olduğunu bilmek ve harekete geçmediğiniz takdirde daha kötü duruma gelecekteki bilip yine de harekete geçmemek barbarlıktır. Bunun aksini iddia eden herhangi biriyle tartışabiliriz.

Bu mantıkdışı ve barbarca olduğunu belirttiğiniz davranışlara karşı ekolojistler ne gibi temel prensiplere sahip olmalıdır? Sizce yaratmamız gereken ortak argüman nedir?

Sosyal hareketlerin “peki ya şimdi ne?” veya “başka ne?” gibi sorularda taleplerini ifade etme biçimlerinin oldukça açık olduğunu düşünüyorum. İhtiyacımız olan şey daha fazla özgürlük, daha fazla meşruiyet, daha fazla gerçeklik, daha fazla saygınlık, daha az oyalayıcı sözler, daha az veya sıfır sosyal yıkım, sıfır ekolojik yıkım, verilen zararın geri ödenmesi, yaşayanlara sadece finansal biçimde olmamakla beraber tazminat ödenmesi.

Özgürlükler, haklar, fırsatlar alanlarının açılması ve zararlar, felaketler vb. alanlarının kapanması ve bunu müteakiben daha fazla birikim yapmışlardan daha aza sahip olanlara kaynak transferinin yapılması. Açılma-kapanma ve kaynak transferi, bana kalırsa ihtiyacımız olan bu.

Son sorum şu olacak: iklim adaleti hareketinin diğer krizlerin yanısıra iklim kriziyle de birlikte tetiklenen seksizm, militarizm ve milliyetçiliğe karşı duruşu ne olmalıdır? Çevresel de dahil olmak üzere her tür göç karşıtı milliyetçi politikalar, nükleer yeniden canlanmayla ayaklanan militarizm ve her daim mevcut olan seksizme karşı iklim adaleti hareketi nasıl yanıt verebilir?

İklim değişikliğine cevap vermek üzere tasarlanmış olan kurumların diğer zorlu konularla başa çıkabileceğine illa ki inanmıyorum. Diğer taraftan sosyal hareketler bu mücadeleleri biraraya getirebilecek sözleri edebilecek durumdalar çünkü bazen birlikte çalışmak için bu sözlerin bir araya getirilmesine muhtaç oluyoruz. Bu nedenle bana göre sosyal hareketlerin bu mücadeleleri biraraya getirme ve geliştirme gücü var. Öte yandan henüz bu hareketlerin yeni özgürlük alanları yaratmak için ölçekler-arası / eş zamanlı çalışarak nükleer karşıtı, profeminist, milliyetçilik ve ırkçılık karşıtı eksenlerde faaliyet gösterdiğini söyleyemeyiz. Temel olarak bu ana başlıklarda çalışan farklı gruplar var ve çalışmalarına devam ederken birbirleriyle karşılaştıkları ölçüde yeni taktikler üretmek ve ortak çalışmak için araçları olacaktır.

Neden İşgal Ediyoruz, Ne Biliyoruz?

John Bellamy Foster

Çevirenler: Doruk Köse – Erkan Çınar

ABD'nin Oregon eyaletine bağlı Eugene kentindeki "Eugene'i İşgal Et" hareketine bir ziyarette bulunan John Bellamy Foster, burada yaptığı konuşmada, ABD'deki hareketin öneminin ülke ile sınırlı olmadığını, esas öneminin burada kazanılacak başarının tüm dünya halklarına cesaret verici bir örnek teşkil edecek olmasından geldiğini belirtti:

"Eugene'i İşgal Et" Mitingi, 15 Ekim 2011

Bizler burada, birkaç hafta içinde, dünya çapında yüzlerce şehirde küresel bir hareket halini alan Wall Street'i İşgal Et hareketinin bir parçasıyız. Sadece bu ülkede değil, tüm dünyadaki yüzde 99'un bir parçasıyız. Ana akımı, şirket medyasını okuyorum. Uzmanları, siyasi güç odaklarını ve politikacıları dinliyorum. Gerçekten neden burada olduğumuzu bilmediğimizi söyleyerek eleştiriyorlar hareketimizi. Sadece öfkeli olduğumuzu, "duygusal bir haykırış" içinde olduğumuzu iddia ediyorlar. Temsilciler Meclisi Başkanı Eric Cantor bizi "büyüyen bir çete" olarak adlandırıyor.

New York Times'la röportaj yapan Wall Street bankacıları bizim "özenti gruplar" olduğumuzu, "seyreleceğimizi" ve hava soğuduğunda dağılacığımızı söylüyor. Bir New York Times makalesi, kendine ait hiçbir fikri olmayan, taraflı politikadan bıkmış kafası karışık "liberal aktivistler" olduğumuzu yazdı. Aynı gazetede bir editör, bizim yalnızca, hiçbir belli talebi olmayan protestocular olduğumuzu söyledi. İyi niyetli olduğumuzu kabullendiler ancak bazı şeylerin gelecekteki gidişatını belirleme işi bizim, yüzde 99'un yani sokaktaki halkın değil de -öyle olduğunu söylüyorlar- politikacılarındır.

Dış İlişkiler Konseyi yayını olan Foreign Affairs dergisi, Wall Street'i İşgal Et'in, kapitalizm değil de bir Wall Street eleştirisi olduğunu yazıyor, sistemin kendisini sorgulamadığımızı söylüyorlar.

Yanlışlar. Dünya çapında büyüyen Wall Street'i İşgal Et ordusunun bir parçasıyız. Ve neden burada olduğumuzu biliyoruz.

Amerikan toplumunun temelde eşit olmadığını biliyoruz. Kesin rakamları bilemiyor olsak da, toplumda, gelir dağılımının en üstündeki yüzde 1'in neredeyse bütün gelirin yüzde 25'ini ve en üstündeki yüzde 10'un da, toplam gelirin yüzde 50'sini aldığını biliyoruz.

Yine tam olarak rakamları veremiyor olsak da, 1950'yle 1970 arasında, gelir dağılımının en altındaki yüzde 90'ın eline geçen fazladan her bir dolar için, en üstteki yüzde 1'in tamamı 162 dolar aldı. Herşey daha eşit olduğunda, bu durum geri döndü. 1990'la 2002 arasında nüfusun en altındaki yüzde 90'ın eline geçen fazladan her bir dolar için, en üstteki yüzde 1'in tamamı 18,000 dolar aldı.

Forbes 400'ü biliyoruz. Birleşik Devletler'deki 400 birey (sayıları bugün buradaki insanlardan çok daha az) gelir düzeyinin en altındaki nüfusun yarısı -150 milyon- kadar servete sahip.

Finansal varlıklar söz konusu olduğunda (konutlar hariç) Birleşik Devletler'deki nüfusun en üstündeki yüzde 1'inin, nüfusun en altındaki yüzde 80'inin dört katı kadar servete sahip olduğunu biliyoruz.

Kesin ayrıntıları bilmiyor olsak da, Birleşik Devletler Genel Muhasebe Ofisi'nin yaptığı bir denetime göre, Federal Rezerv Kurulu'nun, son mali krizde Birleşik Devletler ve dünyadaki büyük şirketlere 16 Trilyon dolar'dan fazla mali yardımda bulunduğunu biliyoruz. Nüfusun büyük çoğunluğu bunun bedelini öderken, zenginlere mali destek de bulunuldu. Ve hala ödüyorsunuz!

Tam zamanlı çalışmak isteyip buna sahip olamayan halkın gerçek sayısı yaklaşık iki kat fazlayken, Birleşik Devletler'de resmi işsizlik rakamının yüzde dokuzdan fazla olduğunu biliyoruz.

Resmi işsizlik rakamının gençler için yüzde 25, siyahlar için yüzde 16, hispanikler (Latinler) için yüzde 11 olduğunu biliyoruz. Ve bunu ikiyle çarparsanız, gerçek rakamlara yaklaşırsınız.

Yoksulluğun büyüdüğünü ve "kadınlaştığını" biliyoruz. Bu ülkedeki birçok insanın insafsızca "kaçak göçmenler" diye damgalandığını biliyoruz.

Tam boyutunu kavrayamasak da, Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (ILO) göre dünyada 2,4 Milyar işsiz ya da yarı zamanlı çalışan, ekonomik olarak pasif ya da geçinmesini sağlayacak kadar işçilik yapanlar olduğunu biliyoruz. Dünyadaki işçilerin %39'unun günlük 2\$'dan daha azla yaşadığını biliyoruz.

Çok uluslu şirketlerin, devasa karlar elde etmek ve dünya çapında ücretleri kontrol altında tutmak adına, ülkeler arasındaki ücret farklılıklarını sömürdüğünü ve işsizlerin muazzam küresel yedek işgücü ordusundan faydalandığını biliyoruz.

Gerçek bir ekonomik iyileşme olmadığını, yalnızca zenginlerin refah düzeyinin arttığı bir ekonomik buhran döneminde olduğumuzu biliyoruz. Birleşik Devletler’de 1960’tan beri, birbirini takip eden her on yılda yavaşlayan ekonomik büyümenin şu an tamamen durduğunu biliyoruz. Diğer herkes için büyümeyen bir pastanın dilimleri küçülürken, zenginlerin daha büyük dilimler haline geldiğini biliyoruz.

Birleşik Devletler ve müttefiklerinin Afganistan, Irak ve Libya’da savaşa girdiğini biliyoruz. İran ve muhtemelen Venezüella’ya müdahale planının yapıldığını biliyoruz. Amerikan ordusunun tüm dünyada konuşlandığını ve sayılarının arttığını biliyoruz. Birleşik Devletler’in her yıl resmi rakamlarla, ordu için yaklaşık yarım milyar dolar ama gerçekte bir trilyon dolar harcadığını biliyoruz.

Demokrasiden ziyade plütokraside (zenginlerin idaresinde, ç.n.) yaşadığımızı, politik sürecin her noktasında paranın, kamuoyuna karşı oy üstünlüğü olduğunu biliyoruz.

Bu ülkede sendikaların savunma konumunda olduğunu biliyoruz. Haksız yasalarla mahvedildiğini biliyoruz. Yeniden savaşa girmek adına, bir yol arama mücadelesi verdiklerini biliyoruz.

Birleşik Devletler’deki ilk ve orta öğretim sistemimizin özelleştirilip yok edildiğini biliyoruz.

Şimdiye dek dünyadaki en yüksek mahkum etme oranının bizde olduğunu biliyoruz.

Bütün bunların ekonomik güç sistemiyle, kapitalizmin imzası olan “açgözlülük iyidir”e ve Wall Street prensiplerine inanan bir toplumla ilişkili olduğunu biliyoruz.

İnsanoğlunun kaçınılmaz ve son savunması olduğumuzu biliyoruz. Dünyanın yüzde 99’u olduğunuzu biliyoruz. Hava kütülediğinde “seyrelmeyeceğimizi” biliyoruz. Çete olmadığımızı biliyoruz. Yeryüzü olduğumuzu, demokrasi ve gelecek olduğumuzu biliyoruz. Dünya ufak bir azınlık tarafından uzun süredir işgal edilmiş durumda. Halk için onu yeniden işgal etmek, geri almak zamanı.

2009 yılında, Democracy Now’da küresel finans krizine dair bir tartışmaya katılmıştım. O aman, uzun vadeli bir ekonomik durgunluk döneminde (finansal krizin sadece bir belirti ol-

duğu) olduğumuzu söyledim. Tarihteki en yakın emsali “Büyük Buhan”dı. 1929’da borsanın çökmesinin ardından ABD’de 1930’larda endüstriyel sendikal hareketin, CIO’nun ve ikinci “Yeni Görüş”ün (Orijinali New Deal olan tamlama, Büyük Buhan sırasında Başkan Franklin Devano Roosevelt tarafından uygulanan ve sınırlı oranda devlet müdahalesini öngören yaklaşımdır; ç.n.) doğuşuyla bir başkaldırı gerçekleşmesinin dört yıl aldığına dikkat çektim. Başkaldırı, ekonomik düzeltmenin 1933’te başlamasından bir yıl ya da daha fazla sonrasına, halk ekonomik düzeltmenin yanlış olduğunu birden bire fark edene kadar varını yoğunu ortaya koymadı.

Aşağıdan gelen benzer bir “Büyük Başkaldırı”nın bugün verili derin ve kalıcı ekonomik durgunlukta ABD’de olası olduğunu söyledim. Aynı zamanda, Büyük Buhan’da olduğu gibi krizin ilerlemesi ve halkın başkaldırısı ateşlemesi için üç ya da dört yıl beklememiz gerekebileceğini de söyledim. Büyük Buhan’da olduğu gibi, halk, ekonomik düzeltmenin vaatlerinin yalan olduğunu, kendilerine yalan söylendiğini ve sistemetak olarak soyulduklarını öğrenene kadar başkaldırının gerçekleşmeyeceğini dile getirdim. Wall Street’i İşgal Et, Eugene’i İşgal Et, ABD’yi İşgal Et, günümüzün aşağıdan gelen “Büyük Başkaldırı”sı.

Fakat bugün şahit olduğumuz, henüz filizlenmesine rağmen daha büyük olan bir şey. Birkaç hafta içinde Dünyayı İşgal Et hareketinin doğuşunu izledik. Her yerden insanlar mücadelede birleşti. Ben Ekim başında Avustralya’dayken, her şey başlama aşamasındayken, radikal eylemciler “Wall Street’i İşgal Et”te gerçekleşen olayları izlemekten kendilerini alamıyorlardı –ülkedeki anaakım medya tarafından oraya dair haberler verilmeden önce dahi. Neden? Avustralya, yerkürenin diğer tarafında. New York’daki bir direniş hareketiyle neden ilgilenmeliydiler ki?

Nedeni, biz Amerika’dakilerin “Kale Amerika”da, dünya imparatorluğunun kalbinde yaşıyor olmamız. Başkaldırının illa ki burada olması gerekmiyor! Duvarı bir gedik görülürse, burada, José Martí’nin dediği şekliyle “Canavarın İçinde” kitlesel protestolar meydana gelirse, bütün dünyanın morali yükselecek ve direnmek için cesaretlenecek. Çünkü bu durumda imparatorluğun ufalandığını bilirler. Bizim buradaki mücadelemiz, dünyanın bütün halkları için direniş alanı açıyor. İşgalin anlamı nedir? Bir işgal neden çok önemli? Bu hareket neden çok farklı? Çünkü bizim çekip gitmediğimiz anlamına geliyor. Dağılmayacağız. Kalacağız. Biz kazanacağız. Dünya buna ihtiyaç duyuyor.

<http://mrzine.monthlyreview.org/2011/foster191011.html> adresinde yayımlanan makaleden çevrilmiştir.

Fotograf: Murat Eren

İşgal Umudu Adına Ölü Bir Adama Mektup

Rebecca Solnit

Çeviren: Ethemcan Turhan

Bu çalkantılı 2011 yılının dördüncü gününde hayata veda eden genç adam, sevgili Mohammed Bouazizi, sana bu yaşadığımız inanılmaz yıl ve hala önümüzdeki 3 ay ile ilgili yazmak istiyorum. Sana umutsuzluğun gücü, umudun kıyıları ve sivil toplumun birleşmesinden bahsetmek isterim. Keşke kısacık hayatının ve vefatının bir dizi diktatörü devirecek bir harekete, Arap Baharına, dönüştüğünü görebilseydin.

Bizler şu anda benzer bir şekilde bir nevi Amerikan Sonbaharı'nı yaşıyoruz. Buradaki sosyal hareketler âni bir çarpmayla kendine geldi ve şu anda sen, genç bir Tunuslu sebze satıcısı olarak, sana çok şey verebilecekken senden çok şey (ç)alan o zavallı devlet yapısını protesto etmek için kendini yaktığın vakit kimsenin tahmin bile edemeyeceği bir geleceğe doğru birlikte ilerliyoruz.

Sen kendini 17 Aralık 2010'da ateşe verdiğin gün Wall Street'teki işgal hareketinin başlamasından tam 9 ay önceydi. Senin vefatın iki hafta içerisinde daha sonra devamı gelecek çok fazla şeyin başlangıcına neden oldu. Sen güçsüz, sessiz ve anlaşıldığı üzere umutsuz olduğun için kendini ateşe verdin. Fakat tam da geriye kalan bir ufak umudun vardı: onurlu bir yaşam sürebilmek, sahip olduklarını koruyabilmek, devlet

aygıtları tarafından hakkaniyetli davranılacak bir hayat sürebilmek gibi umutların yeşermesi için çok az gücü olduğunu düşündüğün hayatının çok önemli bir etkisi oldu. Senin karşı çıkma gücün vardı. Gördüğümüz kadarıyla senin en uçuk hayallerinde bile tahmin ettiğinden fazla gücün vardı. Çünkü senin umudun, ne kadar azalır azalsın, pek çoğumuzun, şu anda yüzde 99 (99%) dediğimiz çoğunluğun da umuduymdu.

Ve sonra Tunus patladı ve halk hükümeti alaşağı etti, Mısır alev aldı ve benzer şiddetsiz gösteriler Bahreyn, Suriye, Yemen ve Libya'da kanlı süreçlere dönüşerek aylarca devam etti. Tunus'un Ben Ali'si, Mısır'ın Mübarek'i, Libya'nın Kaddafi'si olmayan bir Orta Doğu'yu kim hayal edebilirdi ki? Amma velakin bizler şu anda bu hayal bile edilemeyen dünyadayız. Yeniden ve neredeyse her yerde.

Japonya, 11 Mart'taki deprem ve tsunamiden sonra planlarından saparak bir toplum olarak ciddi bir şekilde değer ve önceliklerini belirleyecek bir sürece girdi. Çin'de durum çalkantılı ve bastırılmış orta sınıf ve aç yoksulların memnuniyetsizliği daha ne kadar böyle sürececek kimse bilmiyor. Suudi Arabistan hükümeti öyle korktu ki dünyanın bu durumundan, kadınlara bir dizi yeni hak verme yolunu seçti. Ordu ateş etmeye devam

etse de Suriyeliler kolay kolay vazgeçip eve dönecek gibi görünmüyor. Son aylarda milyonlarca İtalyan bütçe kesintilerine karşı sokaklardaydılar. Ve Yunanlılar, biliyorsun, haberleri takip ediyorsan, onlar da hep bildiğin gibi.

Neticede bildiğin gibi bütün bunlar ekonomi ile ilgili. Bu çalkantılı yılda krize sürüklenen Yunanistan devasa eylemler, bloklar ve doğrudan sokak çatışmalarına sahne oldu. İzlandalılar 2008'de ülke ekonomisini batıran bankaların düze çıkarılmasına karşı mücadelelerine ve politikacıları yumurtayla boyamaya devam ettiler. Eski başbakanları küresel finansal çöküşle ilgili hakim karşısına çıkabilecek ilk devlet başkanı olabilir. İspanyol gençliği ise bu gelişmeler ışığında 15 Mayıs'ta ayağa kalktı.

Öncekilerden farklı olarak, bu ayaklanmaların pek çoğunda eylemciler bir parti veya tek bir pozisyonu savunmuyorlardı. Bunun yerine mücadelelerinin odağına onurlu, saygılı, gerçek demokrasi içinde, bağlılık duyabileceğimiz, umudun ve mümkünlerin kıyısında – ve bunların ekonomik karşılıklarıyla - daha iyi bir dünya talebini koydular. Geleceği şirketlere yani o yüzde 1'e satılan İspanyol gençleri ise kendine öfkeli (indignados) adını seçti ve bu yaz boyu İspanya'nın meydanlarında yaşadılar. İşgal altındaki Madrid, işgal altındaki Tahrir meydanı gibi, Wall Street işgaline giden yolun taşlarını döşedi.

Şili'de eğitimin bedeli ve toplumdaki yerleşik eşitsizliklere karşı öfkelenen öğrenciler Mayıs ayından beri sokaklardalar. Geçtiğimiz hafta 40.000 öğrenci eğitim reformu için Kolombiya'da yürüdü. Ağustos ayında ise İngiltere'de, koyu derili 29 yaşındaki bir Londralı genç, Mark Duggan'ın öldürülmesi üzerine gençler sokakları ele geçirdi. Genç İngilizler daha önce Aralık ayında da artan okul harçları üzerine daha barışçıl şekilde ayaklanmışlardı. Orada da tahmin edebileceğini bildiğim gibi durumlar oldukça kasvetli ve patlamaya hazır durumda.

Yüzde 99

Bizler yüzde 99'uz. Bu slogan işgal hareketinin özü haline geldi. Bu yaz elime geçen ilanlardan birinde "Bizler, bu toplumun yüzde 99'u, 9 Ağustos günü New York'taki Patates Kıtlığı Anıtında herkese açık bir asamble için çağrı yapıyoruz" yazıyordu. Bu yaklaşmakta olan 17 Eylül'ün ilanıydı.

İşin ilginç tarafı bu çağrının yapıldığı yerdin. Wall Street'e çok yakın olan bahsi geçen İrlanda Kıtlık Anıtı, 1840'larda milyonlarca İrlandalı çiftçi açlıktan kırılırken gıda ihracatının ve toprak sahiplerinin birikiminin devam ettiği İrlanda tarihinin bir bölümünü anmak üzere dikilmiş. Zenginliğin küçük bir kesim tarafından sömürülmesi sonucunda tarlalarından, evlerinden, bölgelerinden ve ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan göçmenleri anmak için dikilen bir anıt bu.

İrlanda'daki kıtlık günümüzdeki felaketlerin yetersizlik krizi değil bölüşüm krizi olduğunu gösteren en önemli örneklerden birisi. ABD'nin şu anda dünyadaki en zengin, en çok doktor, hemşire, üniversite, hastane, ev ve gıda bulduran ülke ol-

masından ötürü bizlerin krizi de benzer şekilde bir bölüşüm krizi. Herkes kendine yeterli miktarda ihtiyacı olan herşeye sahip olabilir ama *yeterli* bu sınıf için uygun bir kavram değil. Aç gözlü bu kesim hali hazırda 30 yıldır geri kalanımızın onurlu bir şekilde yaşaması için gerekli tüm kaynakları sömürüyor. Bu nedenle de Wall Street işgalini planlamak için belki de Kıtlık Anıtı'ndan daha uygun bir yer olamazdı. Bu hareketin içindeki insanların istediği lüks içinde yaşamak değil. Sadece 19. yüzyıl işçileri gibi ölümüne çalışmak ve hasta olduklarında tüm dünyalarının başlarına yıkılacağı bir sistemi işletmek istemiyorlar. Bu insanlar onurlu bir biçimde yaşamak istiyorlar. Anlatıklarını duyabilsen eminim sen de hak verirdin.

Bizler yüzde 99'uz hareketi içindeki bazıları konuşurken, yazışırken yüzlerini gizliyorlar. Çünkü yoksulluk bizim de yüzümüzü görünmez hale getiriyor. Becerilerimizi, potansiyelimizi, gücümüzü çıkarabilecek olan sesimizi ve hatta daha da ileri giderek açlık ve çöküşümüzün seviyesini bile görünmez hale getiriyor. İşte 2011 yılı bu gezegendeki insanların bu yoksulluğu yaratan sisteme karşı ayaklanan insanların yılı oldu. Her şey bir yana, Arap Baharı da neticede bir ekonomik ayaklanmaydı. Öyle olmasaydı o diktatörler ve otokrasiler ezdikleri halktan becerebildikleri kadar – iktidardakiler için, çok uluslu şirketler için, yüzde 1 için - kâr elde etmeye hizmet etmeselerdi, neye hizmet edeceklerdi ki?

"Bizler politikacıların ve bankacıların elindeki mallar değiliz" diyordu bu yıl ayaklanan İspanyol gençleri bir sloganlarında. Sevgili Mohammed, senin o güzel yaştların, artık ayaklandılar ve geri kalanlarımızı da yanlarında taşıyorlar.

Wall Street'i işgal hareketini ilk eleştirenlerin üzerinde durdukları nokta bu hareketin gerçekçi bir dizi talep yaratması gerektiği idi. Diğer bir sözle, bu muktedirler işgalcilerin sadece iktidar sahiplerinden okul harçlarının affı gibi bir dizi basit talebi olan bir grup olduğunu düşünmüşlerdi. Onların önerdiği gökyüzü kadar geniş olan hayallerimizi bir pet şişeye sıkıştırmak ve satışa çıkarmaktı. Veya daha da iyisi bu hayalleri tamamen yok etmekti.

Benzer şekilde, o muktedirler bu hareketin aceleci bir şekilde liderler atmasını ve böylelikle parmakla gösterilebilecek, yozlaştırılabilecek ve koparılabilecek birilerinin hareketi temsil etmesini istiyorlardı. Özünde ise bu hareket sivil toplumun ve kolektif hayatın yoğun çalışmasıyla ortaya çıkmış lidersiz bir hareket. İşgal hareketi – şu anda dünya üzerindeki pek çok hareket gibi – eylem ve iç-yönetim için genel asamble sürecini kullanan bir hareket. Bu hareketin üyeleri otoritelerle değil birbirleriyle yüzyüze bakıyor, birbirlerini tanıyor, büyük ölçekte yokluğundan dem vurmaktansa aşağıdan, küçük ölçekte gerçek demokrasiyi kendileri yaratıyorlar.

Diğer bir değişle, süreç aynı zamanda varmak istediğimiz hedefin ta kendisi: doğrudan demokrasi. Bunu sana kimse lütfedemez. Eşit bir söz hakkıyla herkesin eşit bireyler olarak yer aldığı bir toplumsal düzlemde kendini bulduğun anda doğrudan demokrasi içinde yaşıyorsun demektir. Başka bir

şekilde söylemek gerekirse, işgalcilerin talep ettiği şey onlara verilebilecek bir şey değil ancak ve ancak kendilerinin yaratabileceği yeni bir şey. Bu hareketin güzelliği isteklerini, arzularını ve ihtiyaçlarını, otomatik bir biçimde pek çok diğer insanı dışlayabilecek şekilde, kısıtlamıyor olmasında yatıyor. Bunu yapmakla da neredeyse hepimize ulaşılmış oluyor.

Dahası, Mohammed, elimizdekilerin daha da farklı olabileceğine dair bir umut var. Bu umut New York'ta 4 haftadır, 15 Ekim'de ise Sydney'den Tokyo'ya dünyanın neredeyse 1000'den fazla şehrinde ufak ufak hayata gelmiş durumda. Bu hareket pek çoğumuz adına, yüzde 99'umuz adına konuşuyor ve öyle açık konuşuyor ki bir Irak gazisi askerin taşıdığı pankartta yazdığı gibi kendini açıkça ifade ediyor: *"Bu ülkem adına 2. savaşım ve ilk kez düşmanımın kim olduğunu biliyorum."*

12 yıl önce Seattle'de neoliberal ekonomik düzene karşı başarıyla ayaklandığımızda etrafta dolanan bir slogan vardı: **"Başka bir dünya mümkün!"**. Bunun aslında doğru olup olmadığından hiç emin olamadım çünkü zaten aradığımız mümkün olan o başka dünya halihazırda bir dizi mekan ve biçimde var olmaktaydı. Daha geçenlerde YouTube'daki bir videoda yaşlıca bir kadın eylemci şöyle diyordu: *"Herkesin önemli olacağı bir toplum için mücadele ediyoruz!"*. Bundan daha net ve güzel bir özet olabilir mi? Bundan daha net bir talep olabilir mi? İnsanları önemsiz hale getirenin bu sistemin kendisi olduğu bundan daha açık olabilir mi?

Sizin İşgaliniz Hangisi?

Wall Street'i işgal edin. Birlikte işgal edin. New Orleans'ı, Portland'ı Boston'u ve Minneapolis'i de işgal edin. *İşgal edin*. Bu kelime bir manifesto, bir duruş ve bir bildiri aynı zamanda. Çok sayıda insan için, içinde buldukları bu işgal hareketi kimlikleri haline gelmiş halde aynen birisinin işini kaybettiği zaman sadece işsiz değil aynı zamanda kimliksiz kaldığı gibi. Anlayacağı işgal hareketi bu insanlara belki faturaları ödemeyecek ama yapmaya geçecek bir iş teklif ediyor.

Tabii ki işgal gibi kasvetli bir kelimenin "ABD'nin Irak'ı işgali" gibi de bir anlamı var. Daha geçtiğimiz günlerde burada radyoda sıkça tekrarlandığı gibi borsadaki rakamların düşüp çıkmasıyla %99'umuzu etkileyen parametrelerin etkileşimi yok olalı çok oldu. Bugün %1'i oluşturan Wall Street'in küçük bir kısmı sanki bizler yabancı bir ülkeyiz, onlar ise başka bir ülkenin ordusuymuşcasına hayatımızı işgal etmiş durumda. Wall Street (ve dünyanın tüm borsaları) bugün bir yabancı ülkedir – ve hatta daha da ileri gidersek düşman bir ülkedir. Ve şu anda işgal altındalar. Yerli kızıldereli halkların 40 yıl önce San Fransisco'daki Alkatraz Hapisanesini 18 ay boyunca işgal ederek yerli hakları talep ettiği şekilde, taleplerimizin işgali altındadır. Bu tarihsel noktada da bu işgal hepimizin olmalıdır.

Bir Aykılanmanın Bebeklik Fotoğrafi

Umutsuzluğu umudu doğuran genç adam, Mohammed, gele-

cek bizler için ne getirecek bilemiyoruz. Öte yandan Amerikan Sonbaharı bir yana, sen neredeyse on ay önce kendini ateşe verdiği vakit ne senin ne de hâla bizlerin tahmin edemeyeceğimiz gibi Arap Baharının uzun dönemli etkisinin ne olacağı belirsiz. Böyle bir toplumsal hareket bu açıdan bir yenidoğan bebek gibi. Kaderinin ne olacağını ve hatta yaşayıp yaşamayacağını bile kim bilebilir ki?

Bu hareket 1968 Prag Baharı'nda olduğu gibi çocukluğunda bastırılabilir. 1789 Fransız Devriminde olduğu gibi çılgın bir ergenlik geçirebilir ve ebeveynlerinin hayallerinin ötesine geçebilir. 1986'da Marcos ailesinin soygun hükümrancılığına son veren Filipinler'deki gibi çalkantılı bir gençlik geçirebilir. Yahut daha henüz gençken 1953'te Mohammed Mossadegh'in demokratik hükümetinin İran'da, 1954'te Jacobo Arbenz hükümetinin Guatemala'da ve 11 Eylül 1973'te Salvador Alende hükümetinin Şili'de CIA-destekli askeri darbelerce suikasta uğradığı gibi bir cinayete kurban gidebilir. Yüzde 1'in adına işlenmiş bir cinayete.

Bir insanın çocuğu veya tarihin çocuğu, hangisi olursa olsun, büyüyünce ne veya kim olacağını bilemeyeceğimiz gerçeğine rağmen yine de kime ve neye benzediğine dair sorular sorarak bu hareket hakkında bir dizi fikir edinmemiz mümkün. Peki Wall Street'i işgal et hareketi neye benziyor?

Bu hareketin doğuşu aslına bakarsanız üç yıl gecikti. Arjantinliler 2001'de tüm banka hesaplarını donduran hükümete ve ekonomilerini çökerten sisteme karşı tepkilerini anında göstermişlerdi. Bizlerin durumunda ise ekonomimiz finans gazetelerinin üç yıl önce verdiği **"Kapitalizm öldü!"** manşetleriyle çöküşünü yaşadı. O vakitler havada bir öfke ve tepki olmasına rağmen gerçek eylem bugüne ertelendi.

O zaman doğsaydı işte bu hareket bizlere şirketlerle mücadele edecek, gerçek bir iklim değişikliği politikası üretecek ve bunlardan fazlasını yapacak bir hale gelebilirdi ama seçilen tek bir lider ile milyonların sesi kısıldı. Bu hareket geniş tabanlı her yaş ve kesimden insanı içeren bir hareketti ve şu anda tek farkı politikacıların ve temsili demokrasinin boş laflarına karnı tok biçimde geri dönmüş olması. Bu sefer ise kendi başına, kendisi için ve kurumsal gücün köhne geleneksel yapılarının dışında bir mücadeleye kararlı görünüyor.

Bu bebeğin neye benzediğini tam olarak bilemiyorum ama kime benzediğinin kim olacağını belirleyeceği anlamına gelmediğini de biliyorum. Bu beklenmeyen bebek halihazırda bir ayını doldurdu ve önünde hiç birimizin tahmin edemeyeceği bir gelecek var. Ama en azından onun doğuşu bile sana umut vermiş olmalı.

Sevgiler,
Rebecca

(İlk olarak 18/10/2011 tarihinde <http://bit.ly/rebeccasolnit> adresinde yayınlanan yazıdan kısaltılarak çevirilmiştir.)

Fotoğraf: Özge Şahin İmamoğlu

Tokyo ve Asya'da Şehrin Pornografisi

Özge Şahin İmamoğlu

24. Dünya Mimarlık Kongresi ve 25. Dünya Mimarlar Birliği Genel Kurulu kapsamında geçtiğimiz eylül ayında Tokyo'ya gittim. Hayatımda Ülkenin doğu sınırından öteye geçmemiş bir insan için koca bir kıtayı aşip güneşin doğduğu noktaya gitmek, özellikle de 11 Mart'ta yaşanan deprem, tsunami ve sonrasında yaşanan nükleer felaketin etkileri nedeniyle kaygı vericiydi. Kongrenin teması da öncesinde Tasarım 2050 iken, yaşanan felaketin ardından "Tasarım 2050: Afetlerin Ötesinde, Dayanışma İçinde Sürdürülebilirliğe Doğru" olarak değiştirilmiş ve kongre programını bu bağlamda ele almışlardı. Yaşanan afetin gündelik hayatı etkilemediğini gözlemlemek can sıkıcıydı. Bir yanıla sürekli büyüyen bir şehir ve ufalan, yabancılaşan insanlar diğer yandan yükselen binaların arasında farklılığını biçimle işaret etmeye çalışan bedenler.. Kongre süresince tanışma fırsatı bulduğum ve nükleer tehlike nedeniyle girilmesi yasak olan bölgelere inceleme yapmaya gitmiş insanların anlattıkları ürkütücüydü. Nükleer felaketi yaşamış insanların sıradanlaştırdıkları şey, belki de hafızalarına kuşaktan kuşağa aktarılmış olan bilgi, büyümeye odaklanmış bir çağın arızı alanlarında soluk alıp verebildiklerini bilmeleri idi. Kongrenin genelinde sürdürülebilir çevre ve yapı kavramları ve afet sonrası yeniden yapılaşma stratejileri tartışılırken, Tokyo'nun sokakları bu arızı pornografinin bin bir türüsünü Asya'nın büyümeye kendini vermiş tüm halkalarına gelecekte bir mektup gönderiyordu..

Klişeler ve Dönüşüm

Japonların teknolojideki gelişmişliği, gözlerinin çekiciliği, toplumsal özellikleri, sushi, sashimi, çiğ yenen balıklar gibi tüm klişe tanımlamalar dışında nasıl bir kent, nasıl bir kentli, nasıl bir başkentle karşılaşacağımı bilmiyordum. Daha havalimanından kente doğru yol alırken, devasa toplu konut blokları dikkatimi çekti. Devasa bloklardaki küçücük balkonlara asılmış çamaşırlara takıldı gözüm ilk. Avrupa'nın pek çok kentinde toplu konut yerleşimlerini görme şansına erişmiştim ancak buradakiler hem yoğunlukları hem de ölçekleri açısından bana farklı olduklarını hissettirdiler. Kente yaklaştıkça otoban iki ya da üç katlı olmaya başladı. Trafikğin sağda aktığı ülkede, birden viyadüklerin altından ve üstünden geçerken uzaktan kentin silüeti ürkütücüydü. Yüksek aynalı camlı bloklardan oluşan, her birinde teknolojinin sınırları zorlanmış, yoğun ve yüksek yapılaşmanın ortasından kente dalarken, arabanın içinde bile insanı ezen ölçeğinin yaya olarak nasıl etki yaratacağını merak ediyordum. Kaldığımız yer ve kongrenin yapılacağı alan, kentin uzunca bir caddesi boyunca bitişik

nizamda konumlandırılmış dünyanın en fetiş markalarının devasa yapılarının olduğu bölgede kentin en lüks alışveriş bölgesi idi.

Kenti genel olarak ikiye ayırdığı yazıyordu, Tokyo kent rehberinde. Yüksek ve alçak olarak. Ama bu yükseklik daha çok sınıfsal ve parasal yükseklik anlamında kullanılıyormuş. Biz kongre kapsamında çoğunlukla kentin yüksek kısmında bulunduk. Kongre alanı, elçilikler, oteller hepsi kentin en zengin kesimlerinde yer alıyordu. Genellikle iş bölgesi olan Ginza'da otelin önünde azıcık durduğunuzda takım elbiseler içerisinde aynı mekaniklikte yürürlerken otelin hemen yanındaki sigara alanında mola verip 5 dakika içerisinde sigaralarını içtikten sonra aynı mekaniklikte yollarına devam ediyorlardı, ayaküstü duran 10-15 takım elbiseli kadın ve erkek grubu... Kentin altlı üstlü bu halinin sınıfsal gösterenleri, göstergelerin lüks ve fetiş mağazalarla bölünmesi arasında yüksekten bakmak, her an düşebilmenin tehdidini şehrin zenginlerinin boyunda kendini hissettiriyordu.

Tokyo'ya ilgimi çeken bir uygulama tam da bu düşüş halinin mekansal yansımasıydı: İç mekanlarda sigaranın serbest ama sokaklarda yasak oluşu. İzmarit atılmaması için sigara içme istasyonları oluşturmuş olmaları bana oldukça tuhaf geldi. Kaldırımlarda sigara içilmez levhaları arasındasınız, yürürken sigara içemiyorsunuz, ama bir restorana ya da kafeye girdiğiniz anda sigara içebiliyorsunuz. Kentin tek tipleştirdiği kamusal alanlardaki kişi, içerde özgürlükler aleminin tüm nimetlerinden yararlanabilirdi sanki..

Teknolojisi inanılmaz gelişmiş olan bir ülkede, "işgücü fazlalığından" mı ya da kapitalize olmuş kültürlerinden mi kaynaklı bilemediğim başka bir ayrıntı ise kentin her noktasında sizi yönlendiren görevlilerin olmasıydı. Bir kayboluş hikayesinin ayrıntılarını tutan onlarca insan. Sizin kaybolmaya bile olanak bulamadığınız bir şehir ayrıntısı.. Onlarla kaldırımda, ışıklarda, otoparklarda, her noktada karşılaşabiliyorsunuz. Her adım başı yer alan bu adamlar işlerini inanılmaz bir ciddiyet ve kibarlıkla yapıyorlardı. Tam da bir burjuva kibarlığı sınırları içinde, yolunuzu bulma hürriyetinizin sınırlarını çiziyordu.

Bu kapitalist kültürel kodlar içinde, Japonların kişisel temas-tan kaçtıklarını fark etmem pek de uzun sürmedi. Mikrop kapma korkusu ile sizinle tokalaşmıyorlar bile. Alışveriş yaparken parayı elden vermiyorsunuz. Önce para tepsisine pa-

rayı koyarak onlara uzatıyor, ardından para üstünü yine aynı tepside size sunulmasını bekliyorsunuz. Karşınızda sürekli eğilip kalkan insanlara karşı haliyle bir süre sonra refleks geliştirep eğilmeye başlıyorsunuz. Oysa bir yabancından en son bekledikleri şey onların karşısında eğilmeniz. Karşılarındakinin statüsüne göre, eğilme açılarının her biri ayrı bir anlam taşıdığından sizin bir yabancı olarak bunun ayırtına varmanızı beklemiyorlar.

Tektipleşmeden Sıyrılmak

Daha önceden bilgi sahibi olduğum sokak modasını ise, Japon kadınların ve erkeklerin dünyanın geri kalanından bağımsız olarak kendi modalarını yarattıklarını bizzat gözlemleme şansım oldu. Dünyanın herhangi bir yerinde bir insanı o kostümle gördüğümüzde özel bir yere gittiğini sanırsınız ancak orada okuldan çıkıp evine gidiyor ya da alışveriş ediyor olabilir. Benim dikkatimi çeken erkeklerin hepsinin desenli, dokulu, taşlı omuz çantaları yani bir nevi kadın çantaları kullanıyor olmalarıydı. Takım elbiseli olup da yetişkinlerden, işine gideni de vardı, spor giyimli ergeninde de.. Kadınlarda ise durum daha çeşitliydi. Özellikle genç kadınlarda baby doll (oyuncak bebek kılığındaki) kostümlüler, ayak numarasından büyük ayakkabılarla, ellerinde şemsiyelerle dolaşanlar, peruk takanlar, takma kirpiklerle dolaşanlar, akla gelebilecek her çeşit kıyafet ve aksesuar ile yarattıkları kombinasyonlarla farklı olma arayışının ne noktalara varabileceğine dair fikir verdi. O kadar abartılı örnekler vardı ki, ortalama bir boyda, ortalama bir Japon olmak durumundan ne kadar kaçtıklarını hissettirdi. Orta yaş ve üstünde ise daha gündelik ve mütevazı giyim tarzı ile genç Japonların giyim tarzları ciddi bir fark oluşturuyordu. Aslında, bu "çeşitlilik" ve keskin ayırım yeni dönemde Japon gençlerinin dönüşüm süreçlerine işaret ediyordu. Olmadığı bir şeye dönüşme çabası, daha büyük ayaklı olmak, bembeyaz tene sahip olmak ya da kocaman gözlerle bakmak belki de bunlardan sadece birkaçı.

Japonların çok çalışkan olduğuna dair olan klişe söylemin, kişisel tercihleri mi olduğu ya da başka şansları olmadığı için mi o kadar çalıştıklarından emin olamadım. Devasa bloklarda masa başında çalışan kişiler için durum pek de farklı değil. Hep bir sıkışmışlık hali ile yan yana onlarca bilgisayar ve yan yana onlarca insan, ara vermeksizin çalışıyorlar.

Tüketimle Varolmak

Tokyo kent hayatında, gündelik ihtiyaçların yeniden üretilme hızına yetişebilmek oldukça zordu. Hele bir de bu piyasa ile var olan kent hayatının pahalılığı düşünülduğünde, tüketimi odak alan bir yaşam içinde var olmak, trajik bir biçimde yine tüketimle mümkün oluyordu. Ortalama bir yemeğe verdiğiniz para ya da su için ödediğiniz miktarın yüksekliği ülkede pek çok şeyin ithal olmasından kaynaklanıyor gibi görünse de bir değerler kümesini de işaret ediyordu.

Ülkenin tarım alanları konusundaki ve besin çeşitliliği konusundaki kısırlığını ortadaydı. Tarımsal gıdalarda ne kadar ilerlerse su ürünlerinde o kadar ileri düzeyde bir tüketimleri dikkat çekiciydi. Kongre sabahı erkenden Tsuji Balık Pazarına gidebildim. Kentte görebildiğim ender noktalardan ve belki de oranın rutinine dair spot noktalardan bir tanesiydi. Okuduğum rehberde, balık pazarında hayatın sabahın 5 inde başladığı ve sabah 9 da tüm işlerin bittiğini, günlük ortalama 500,000 ton deniz ürünü satışı gerçekleştiğini yazıyordu. Pazarın olduğu yerin aslında oldukça prim yapan bir bölgede olduğunu, etrafında yükselen devasa iş merkezlerine inat orada varlığını sürdürmeye çalıştığını ancak Belediye'nin pazarı taşıma niyeti olduğu yazıyordu. Şu anda dünyanın en büyük balık pazarı olması nedeniyle aynı zamanda turistik bir yer olan Tsuji Balık pazarına turist olarak belli bir yere kadar girebiliyorsunuz. Ancak biz hem sabahın epey erken bir saatinde gittiğimiz için hem de araya sızdığımız için o trafiğin ve üretimin (belki de tüketimin) tam ortasında bulduk kendimizi. Sağınızdan ve solunuzdan vızır vızır geçen küçük servis araçları ile taşınan şoklanmış veya taze balıklar o kadar çoktu ki aslında günlük 500 000 adet tonbalık satışının gerçekliğini gözlemlemiş olduk. Tabi bir de ton balığının neslinin neden azaldığını da. Hemen yanı başında sebze hali ile birlikte devasa iş bloklarının arasında kalmış halleri ve etrafına konuşlanmış küçük sushi dükkânları ile kentin aslında bizim gördüğümüzden bambaşka bir yüzü olduğunu ve üretimin mekânına dair ipucu verdi.

Ölçeğini Yitirmişlik Hali

Aynı sıkışmışlık hali kentin fiziksel dokusunda da hissediliyordu. Ölçeği kaybolmuş bir kentin sokaklarında dolaşırken, bir yenilenme hali gözüme çarptı. Eski dokusu tamamıyla kaybolmuş bir kentti Tokyo. O sıkışmışlık hali ile yürürken bir alışveriş merkezinin içine girdiğinizi bir anda fark edebiliyor, kaldırımında yürüdüğünüzü düşünürken bir anda metro istasyonunda ya da bir kafe girişinde bulabiliyorsunuz kendinizi. Çünkü binanın altından 1 kat metro 1 kat da otoban geçebiliyordu; yukarıda insanlar çalışırken bir üst katta siz kahvenizi yudumlayabiliyordunuz. İnsan kentin hangi noktasında olduğunu kestiremediğinden kendini kaybediyordu. Araçlar, makineler ve binalar arasında belki de yürümekten keyif almadığım tek kent oldu Tokyo. Yapılan düzenlemeler yayalar için değildi. Kent bir lego gibiydi... Birbiri üstüne inşa edilmiş. Nedenini çözemediğim bir inşa halini, seyahat dönüşünde Birikim Dergisi'nin son sayısındaki bir makalede buluyordum. İnşaatın makroekonomideki büyümenin lokomotif olduğu üzerinden 1980'lerin sonunda Tokyo'da inşaat faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla, kent merkezindeki kamuya ait arsa ve arazilerin yatırımcılara verildiğini ve imar kurallarının bu çerçevede esnetildiğini ve bu noktada ihtiyaç fazlası yapı stokuna neden olduğunu öğreniyorum.¹ Son yıllarda ise ortaya çıkan kentsel dokunun iyileştirilmesi üzerinden giden araş-

1: "İnşaat Sektörü Neyin Lokomotif?" Osman Balaban, Birikim, sayı: 270 s.21.

tırmalar, söylemlere dönüşmüş durumda Tokyo'nun yeni yapılaşma stratejileri. Tokyo dönüşü okuduğum Murakami'nin romanında ise, zengin bir müteahhit olan kayınpederi, romanın kahramanına tam da bu noktada "Şuradan Tokyo'ya bir bak. Boş arazileri görüyor musun? Eksik dişlerle dolu bir ağza benziyor. Şu anda gördüğün o boşluklar yakında yeni binalarla dolacak. Birkaç yıl içerisinde Tokyo'yu tanıyamayacaksınız. Sermaye sıkıntısı yok, Japon ekonomisi patlama yapıyor, arsaları teminat gösterebiliyorsan istediğin miktarda krediyi bankalar veriyor, birbirini ardına bu kadar binanın yükselmesinin sebebi de işte bu. O binaları işte benim gibiler yapıyor." diyordu.² Aklıma bu ve buna yakın pek çok sermaye sahibi geliyordu. Tokyo kentine baktığımızda dönüşümünü anlamadan önce hep Türkiye'deki süreçlerle ne kadar paralellik taşıdığını tartışıyorduk. Tek bir kent üzerinden büyüyen bir ülke, arsa spekülasyonları, sıkışmışlık hali... Nüfus yoğunluğu ile ülkenin yüzölçümü bağlantısı kurmaya çalışsak bile üst ölçekte başka bir şey vardı bu kentte.

Türkiye'nin doğu sınırının ötesine geçmemiş biri için ilginç bir

deneyimdi Tokyo. Asya'nın New York'u gibi. Bir nevi imitasyon... Çünkü kentin yapılaşması ne kadar paralel olursa olsun kentli profilleri oldukça farklı olduğu için biraz yersiz gibi geldi. Kongre'deki oturumlar sayesinde anladığım, Asya kentlerindeki nüfus artışı ve kentleşme pratiklerinin, Batı'nın statikliğinin tam zıttı olduğu idi. Bu nedenle belki de bizim yapılaşma politikalarımızın ipuçlarını hatta belki de sonuçlarını görme şansı sundu. Her bölgenin kendi dinamikleri ve kendi bağlamlarında politikalar üretmediğinde, nasıl bir kamusal çöküş yaşadığını gösterdi bu kent. Yapılı çevrenin, içinde barındırdığı toplumun dönüşümüne de neden olduğunu hissettirdi. Tek tipleşmiş bu şehir dokusunun kamusal olarak ürettiği pornografi tam da sokaklarda dolaşan yalnız insanların farklılaşma çabası ile kendini dışa vuruyordu. Kentin ürettiği pornografiyi, vitrin bedenler tüketerek kendine var olma düzlemleri yaratıyordu. Asya'nın "ensest ilişki yaşayan" pek çok şehri bu sarıh kaderi paylaşıyor. Belki de bu yüzden, bu gezi bana Türkiye'deki yaşanan süreçleri anlamamı ve daha pek çok Asya ülkesinde benzer süreçlerden geçildiğini gösterdi.

2- "Sınırın Güneyinde, Güneşin Batısında", Haruki Murakami, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.114.

Fotoğraf: Özge Şahin İmamoglu

